

**T. C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ HİKÂYE VE MASAL
KİTAPLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Derman KAYNAK

**Yrd. Doç. Dr. Elif AKTAŞ
Danışman**

**RİZE
2017**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalında, Derman KAYNAK tarafından hazırlanan *Okul Öncesi Hikâye ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini* başlıklı bu çalışma, 25/08/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

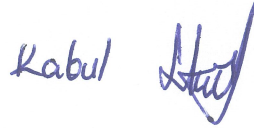
Başkan: Yrd. Doç. Dr. Serap UZUNER YURT

 Kabul

Üye: Yrd. Doç. Dr. İbrahim KUĞUOĞLU

 Kabul

Üye: Yrd. Doç. Dr. Elif AKTAŞ

 Kabul

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

25 /08/2017

Prof. Dr. Ahmet İshak DEMİR
Müdür

ETİK BEYAN

Bu tezdeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm. İfade ettiklerimin aksi ortaya çıktığında ise her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 21 / 08/ 2017

Derman KAYNAK

ÖN SÖZ

Bu araştırmada okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin dilsel ve dil dışı göstergeler aracılığıyla nasıl aktarıldığını tespit etmek amaçlanmıştır. Nitel yöntem çerçevesinde, okul öncesine yönelik olarak hazırlanan hikâye ve masal kitapları incelenmiştir. İncelenen kitaplarda toplumsal cinsiyet rollerinin kalıpyargılar ile var olduğu bunun yanında kalıpyargılar dışında da bu rollerin kitaplarda yer aldığına ulaşılmıştır. Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmaya kaynaklık eden problem hakkında ön bilgiler verilerek problem tanımlanmış bu probleme bağlı olarak geliştirilen alt problemlere yer verilmiştir. Probleme hangi amaçla cevap arandığı ve araştırmanın önemi hakkında bilgiler bu bölümde yer almaktadır. İkinci bölümde konu ile ilgili kuramsal araştırmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi, veri kaynakları, veri toplama araçları ve verilerin analizi açıklanmıştır. Dördüncü bölümde araştırmadan elde edilen bulgular iki alt başlık altında toplanmıştır. Beşinci bölümde ise araştırmanın sonuçlarından bahsedilerek önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın her aşamasında bana ışık tutan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Elif AKTAŞ' a, çalışmam boyunca bana her türlü desteği veren, her türlü fedakârlığı yapan annem Őükran KAYNAK' a, babam Recep KAYNAK' a ve ablam Gülşen ÇINAR' a sonsuz teşekkürler. Aynı zamanda üzerimde emeği geçen burada ismini sayamadığım herkese teşekkürler.

Derman KAYNAK

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	2
ETİK BEYAN.....	3
ÖN SÖZ	4
İÇİNDEKİLER	5
ÖZET	9
ABSTRACT.....	10
KISALTMALAR.....	11
TABLolar LİSTESİ.....	13
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	14
GRAFİKLER LİSTESİ.....	16
GİRİŞ	17
Problem	17
Problem Cümlesi.....	18
Alt Problemler.....	18
Araştırmanın Amacı	18
Araştırmanın Önemi.....	19
Tanımlar	19

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	21
1.1.Okul Öncesi Dönemde Duygusal, Sosyal ve Cinsel Gelişim	21
1.2.Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Kalıpyargılar (Stereotypes).....	22
1.3.Toplumsal Cinsiyet Gelişimine Etki Eden Faktörler	25
1.4.Toplumsal Cinsiyet Gelişimine İlişkin Kuramlar	27
1.4.1.Psikanalitik Kuram	27
1.4.2.Sosyal Öğrenme Kuramı	28
1.4.3.Bilişsel Gelişim Kuramı	28
1.4.4.Cinsiyet Şemalar Yaklaşımı	29
1.5.Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı	30
1.6. Çocuk Edebiyatında Türler	31
1.6.1.Hikâye.....	31
1.6.2.Masal	32

1.6.3.Resimli Kitap.....	33
1.7.İlgili Araştırmalar.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM	41
2.1.Araştırmanın Yöntemi.....	41
2.2.Araştırmanın Veri Kaynakları.....	41
2.3. Veri Toplama Aracı.....	42
2.3.1.Güvenirlilik.....	43
2.4.Verilerin Analizi.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUM	45
3.1.Kitapların Tablolar Hâlinde Yorumlanması.....	45
3.1.1.Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum.....	45
3.1.2.İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum	47
3.1.3.Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum	48
3.1.4. Dördüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum.....	50
3.1.5. Beşinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum.....	52
3.1.6. Altıncı Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum.....	56
3.1.7. Yedinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum	58
3.1.8. Sekizinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum.....	60
3.1.9. Dokuzuncu Alt Amaca Yönelik Bulgular	62
3.1.10.Onuncu Alt Amaca Yönelik Bulgular	63
3.2. Hikâye ve Masal Kitaplarının Özet Hâlinde İncelenmesi.....	65
3.2.1. Seni Seviyorum İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	65
3.2.2. Güzel Bir Sabahtı... İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi	66
3.2.3. Dedem Bana Düdük Yaptı İsimli Masal Kitabının İncelenmesi	67
3.2.4. Kuşumu Kim Kışkışladı İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	68
3.2.5. Ablam Bana Dil Çıkardı İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	69
3.2.6.Sınıfta Kaldım Haberim Yok İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi	70
3.2.7. Gırrrr!.. İsimli Masal Kitabının İncelenmesi	71
3.2.8. Tavan Arasındaki Eski Lamba İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	71
3.2.9. Korkunç Korkuluğun Korkusu İsimli Masal Kitabının İncelenmesi	72
3.2.10. Sevgili Arkadaşım İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi	73

3.2.11. Top Ding Dız Dam Çong Cıs Tak İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	74
3.2.12. Annem Neden Şişmanladı? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	75
3.2.13. Nerden Çıktı Bu Kardeş? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	75
3.2.14. Ben Büyüküm Adlı Masal Kitabının İncelenmesi.....	76
3.2.15. Bütün Oyuncaklar Benim Adlı Masal Kitabının İncelenmesi.....	77
3.2.16. Kitap Perisi İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	78
3.2.17. Ben Ne Olacağım? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	79
3.2.18. Işıkları Dolaşan Çocuk İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	80
3.2.19. Yakışıklı Ağabeyimin Doğum Günü İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	81
3.2.20. Güzel Ablamın Doğum Günü İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi ...	82
3.2.21. Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	83
3.2.22. Tatlı Kardeşimin Doğum Günü İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.	84
3.2.23. Soru Balonları İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	85
3.2.24. Ormanın Yeni Komşuları İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	86
3.2.25. Ben Ne Zaman Büyüyeceğim? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi ...	87
3.2.26. Küçük Anne İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	88
3.2.27. Sindirella Olmak İsteyen Çocuk İsimli Masal Kitabının İncelenmesi .	88
3.2.28. Terlikleri Kim Giyecek? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	89
3.2.29. Dağınık Çocuk İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	90
3.2.30. Papağanlar Ne Yer? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	91
3.2.31. Masalları Çok Severim İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	92
3.2.32. Saç Tokası İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	93
3.2.33. Babamın Burnundan Düştüm İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi....	94
3.2.34. Öğretmen Sınıfa Ne Getirdi? İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi	95
3.2.35. Kremalı Köpek Gofreti İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	96
3.2.36. Uçan Nine İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	97
3.2.37. Sevgili Anneannem İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	98
3.2.38. Dans Eden Dinozorlar Adlı Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	98
3.2.39. Mıymıy Teyze İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	99
3.2.40. Bu Ne Biçim Sunum? İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	100
3.2.41. Sokakta Kediler İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	100

3.2.42. Haylaz Köpek Pati İsimli Masal Kitabının İncelenmesi	101
3.2.43. Flüt Çalan Köpek İsimli Masal Kitabının İncelenmesi	102
3.2.44. Bu Ne Biçim Armağan? İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi	103
3.2.45. Banyo İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi	104
3.2.46. Babaannemin Gözü Ağrısı İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi.....	105
3.2.47. Dedemin Sihirli Mutfağı Adlı Masal Kitabının İncelenmesi	105
3.2.48. Korkunç Gölge İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	106
3.2.49. İkizler Okula Başlıyor İsimli Masal Kitabının İncelenmesi.....	107
3.2.50. Oyuncak İsimli Masal Kitabının İncelenmesi	108
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	110
Sonuç ve Tartışma.....	110
Öneriler	115
KAYNAKLAR	116
EKLER.....	124
ÖZ GEÇMİŞ.....	131

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Elif AKTAŞ

Hazırlayan: Derman KAYNAK

Yıl: 2017

ÖZET

OKULÖNCESİ HİKÂYE VE MASAL KİTAPLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

Bu araştırmada amaç “ okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri dilsel ve dil dışı göstergeler aracılığıyla nasıl aktarılmıştır?” sorusuna açıklama getirmektir. Araştırma nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilen 50 adet okul öncesi hikâye ve masal kitabı, literatürden elde edilen bilgiler ışığında oluşturulan kategorilere göre belirlenen inceleme formları aracılığıyla değerlendirilmiştir. Kitaplar, formlardaki ölçütler ışığında incelenerek fişlenmiştir.

İki aşamalı gerçekleştirilen bu araştırmada, ilk aşamada toplanan veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İkinci aşamada ise her bir kitap kategoriler ışığında yorumlanarak tematik olarak incelenmiştir. Araştırma sonucu, incelenen kitaplarda toplumsal cinsiyet rollerinin geleneksel olarak hâlâ varlığını korumakta olduğunu ortaya koysa da, geleneksel anlayıştan ve kalıpyargılardan arınmış eşitlikçi bir anlayışın da kısmen yansıtıldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet rolleri, okul öncesi dönem, hikâye, masal, resimli kitap.

Recep Tayyip Erdogan University Graduate School of Social Sciences

Department: Department of Basic Education

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Yrd. Doç. Dr.Elif AKTAŞ

Author: Derman KAYNAK

Year: 2017

ABSTRACT

GENDER ROLES IN PRESCHOOL STORY AND FABLE BOOKS

The aim in this study is to introduce an explanation for the question “how are gender roles conveyed by the means of linguistic and non-linguistic indicators in preschool story and fable books?” The study was conducted through the qualitative research methods. 50 preschool story and fable books selected with scale sampling method were assessed according to the categories formed in the light of information derived from the literature and the analysis forms were created. Then, these forms were filled by examining the books.

This research was carried out in two stages. The gathered data was analyzed with descriptive and content analysis methods in the first stage. In the second stage, each book was interpreted in consideration of the categories. In consequence of the assessments, it was identified that although gender roles are still present traditionally in the examined books, these roles are reflected partially with an egalitarian manner purified from traditional approach and stereotyped judgments.

Keywords: Gender, preschool, story, fable, illustrated book.

KISALTMALAR

ABD	Ablam Bana Dil Çıkardı
ANŞ	Annem Neden Şişmanladı?
BBD	Babamın Burnundan Düştüm
BGA	Babaannemin Gözü Ağrıda
B	Banyo
BB	Ben Büyüktüm
BNZB	Ben Ne Zaman Büyüyeceğim?
BNO	Ben Ne Olacağım?
BNBA	Bu Ne Biçim Armağan?
BNBS	Bu Ne Biçim Sunum?
BOB	Bütün Oyuncaklar Benim
DÇ	Dağınık Çocuk
DED	Dans Eden Dinazorlar
DSM	Dedemin Sihirli Mutfağı
DBDY	Dedem Bana Düdük Yaptı
G	Gırrr!..
GADG	Güzel Ablamın Doğum Günü
GBS	Güzel Bir Sabahtı
HKP	Haylaz Köpek Pati
FÇK	Flüt Çalan Köpek
IDÇ	Işıkları Dolaşan Çocuk
İOB	İkizler Okula Başlıyor
KP	Kitap Perisi
KG	Korkunç Gölge
KKK1	Korkunç Korkuluğun Korkusu
KKG	Kremalı Köpek Gofreti
KKK2	Kuşumu Kim Kışkırladı?
KA	Küçük Anne
MÇS	Masalları Çok Severim

MMT	Mıy Mıy Teyze
NÇBK	Nerden Çıktı Bu Kardeş?
OYK	Ormanın Yeni Komşuları
O	Oyuncak
ÖSNG	Öğretmen Sınıfa Ne Getirdi?
PNY	Papağanlar Ne Yer?
SA1	Sevgili Anneannem
SS	Seni Seviyorum
ST	Saç Tokası
SA2	Sevgili Arkadaşım
SÖDG	Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü
SK	Sokaktaki Kediler
SB	Soru Balonları
SKHY	Sınıfta Kaldım Haberim Yok
SOİÇ	Sindirella Olmak İsteyen Çocuk
UN	Uçan Nine
TKDG	Tatlı Kardeşimin Doğum Günü
TKG	Terlikleri Kim Giyecek?
TAEL	Tavan Arasındaki Eski Lamba
TDDDÇCT	Top Ding Dız Dam Çong Cıs Tak
YADG	Yakışıklı Ağabeyimin Doğum Günü

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Kültürün Kadın ve Erkeklerde Görmek İsteddiği Nitelikler	26
Tablo 2 Hikaye ve Masal Kitaplarındaki Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre (Kadın, Erkek, Kız Çocuk, Erkek Çocuk -Kadın& Kız Çocuk, Erkek& Erkek Çocuk) Dağılımı	45
Tablo 3 Kitaplardaki Karakterlerin Kıyafetlerinde Tercih Ettikleri Baskın Renklerin Dağılımı	47
Tablo 4 Kitaplardaki Karakterlerin Meslek Dağılımlarına İlişkin Bulgular.....	48
Tablo 5 Kitaplardaki Karakterlerin Eylemlerine İlişkin Bulgular	50
Tablo 6 Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Duygusal Edinimleri ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular	52
Tablo 7 Kitaplardaki Kadın Karakterlerin Kıyafet Tercihlerinde Elbise, Etek ve Pantolon Dağılımına İlişkin Bulgular	57
Tablo 8 Kitaplardaki Kız/ Erkek Çocukların Oyuncaklarının Dağılımına İlişkin Bulgular	58
Tablo 9 Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Aksesuarlarının Dağılımına İlişkin Bulgular	60
Tablo 10 Kitaplardaki Kadın ve Erkeklerin Ayakkabı Çeşitlerinin Dağılımına İlişkin Bulgular	62
Tablo 11 Çocuk Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Oynadıkları Oyun Çeşitlerinin Dağılımına İlişkin Bulgular	64

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Seni Seviyorum isimli kitaptan elde edilen görseller.....	66
Fotoğraf 2. Güzel Bir Sabahtı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	67
Fotoğraf 3. Dedem Bana Düdük Yaptı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	68
Fotoğraf 4. Kuşumu Kim Kışkışladı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	69
Fotoğraf 5. Ablam Bana Dil Çıkardı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	70
Fotoğraf 6. Sınıfta Kaldım Haberim Yok İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller ...	70
Fotoğraf 7. Gırrr!.. İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	71
Fotoğraf 8. Tavan Arasındaki Eski Lamba İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller .	72
Fotoğraf 9. Korkunç Korkuluğun Korkusu İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller .	73
Fotoğraf 10. Sevgili Arkadaşım İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	74
Fotoğraf 11. Top Ding Dız Dam Çong Cıs Tak İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	74
Fotoğraf 12. Annem Neden Şişmanladı? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller ...	75
Fotoğraf 13. Nerden Çıktı Bu Kardeş? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	76
Fotoğraf 14. Ben Büyüküm İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	77
Fotoğraf 15. Bütün Oyuncaklar Benim İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	78
Fotoğraf 16. Kitap Perisi İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	79
Fotoğraf 17. Ben Ne Olacağım? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	80
Fotoğraf 18. Işıkları Dolaşan Çocuk İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	81
Fotoğraf 19. Yakışıklı Ağabeyimin Doğum Günü İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	82
Fotoğraf 20. Güzel Ablamın Doğum Günü İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	83
Fotoğraf 21. Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	84
Fotoğraf 22. Tatlı Kardeşimin Doğum Günü İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	85
Fotoğraf 23. Soru Balonları İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	86
Fotoğraf 24. Ormanın Yeni Komşuları İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	86
Fotoğraf 25. Ben Ne Zaman Büyüyeceğim? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	87

Fotoğraf 26. Küçük Anne İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	88
Fotoğraf 27. Sindirella Olmak İsteyen Çocuk İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	89
Fotoğraf 28. Terlikleri Kim Giyecek? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	90
Fotoğraf 29. Dağınık Çocuk İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	91
Fotoğraf 30. Papağanlar Ne Yer? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	92
Fotoğraf 31. Masalları Çok Severim İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	93
Fotoğraf 32. Saç Tokası İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	94
Fotoğraf 33. Babamın Burnundan Düşüm İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller .	95
Fotoğraf 34. Öğretmen Sınıfa Ne Getirdi? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller..	96
Fotoğraf 35. Kremalı Köpek Gofreti İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	97
Fotoğraf 36. Uçan Nine İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	97
Fotoğraf 37. Sevgili Anneannem İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	98
Fotoğraf 38. Dans Eden Dinazorlar İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	99
Fotoğraf 39. Mıymıy Teyze İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	99
Fotoğraf 40. Bu Ne Biçim Sunum? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	100
Fotoğraf 41. Sokakta Kediler İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	101
Fotoğraf 42. Haylaz Köpek Pati İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller.....	102
Fotoğraf 43. Flüt Çalan Köpek İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	103
Fotoğraf 44. Bu Ne Biçim Armağan? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	104
Fotoğraf 45. Banyo İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	104
Fotoğraf 46. Babaannemin Gözü Ağrıdı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller...	105
Fotoğraf 47. Dedemin Sihirli Mutfağı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	106
Fotoğraf 48. Korkunç Gölge İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	107
Fotoğraf 49. İkizler Okula Başlıyor İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	108
Fotoğraf 50. Oyuncak İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller	109

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı(Kadın, Erkek, Kız Çocuk, Erkek Çocuk)	46
Grafik 2. Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı (Kadın& Kız Çocuk, Erkek& Erkek Çocuk)	46
Grafik 3. Kitaplardaki Karakterlerin Kıyafetlerinde Tercih Ettikleri Baskın Renklerin Dağılımı	48
Grafik 4. Kitaplardaki Karakterlerin Meslek Dağılımları	50
Grafik 5. Kitaplardaki Karakterlerin Eylemlerinin Dağılımı.....	52
Grafik 6. Kitaplardaki Kadın Karakterlerin Duygusal Edinim/ Kişilik Özelliklerinin Dağılımı	55
Grafik 7. Kitaplardaki Erkek Karakterlerin Duygusal Edinim/ Kişilik Özelliklerinin Dağılımı	56
Grafik 8. Kitaplardaki Kadın Karakterlerin Kıyafetlerinde Etek, Elbise, Pantolon Dağılımı	58
Grafik 9. Kitaplardaki Çocuk Karakterlerin Oyuncaklarının Dağılımı	60
Grafik 10. Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Aksesuarlarının Dağılımı ..	62
Grafik 11. Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Ayakkabı Tercihlerinin Dağılımı	63
Grafik 12. Kitaplardaki Çocuk Karakterlerin Oyuncaklarının Dağılımı	65

GİRİŞ

Problem

Çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi ve karşı cinse saygı duyması için erken yaşlardan itibaren iyi yetiştirilmesi gerekmektedir. Doğum öncesi döneme kadar giden bu süreç için kritik yaş aralığı 3-6'dır. Okul öncesine denk gelen bu dönemde çocukların cinsiyet algılarını belirleyen uyarılar arasında resimli kitaplar da önemli yer tutmaktadır. Çocuk kitaplarında kız ve erkek kahramanlara verilen roller; iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin kavramların tek yönlü biçimde işlenmesi; ırkçı, bencil, cinsiyet ayrımcılığı yapan bireylerin yetişmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle çocuklara okutulacak kitapların titizlikle seçilmesi gerekmektedir (Aktaş, 2016).

Çocuk edebiyatı ürünleri; çocukları hayata hazırlama, onlara örnek olma ve deneyim kazandırma açısından önemli işleve sahiptir. Çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun, okuduğu hikâyelerin kahramanlarıyla özdeşleşir ve bu karakterlerden kendilerine bir model yaratırlar. Çocukların günlük hayatta yaşadıkları problemlerin çözümü için gerekli beceriyi kazanmalarında hayalî karakterlerin önemli bir payı vardır. Çocuklar zihninde oluşan sorulara kitaplardaki bu karakterler aracılığıyla yanıt ararlar (Güleç ve Geçgel, 2006: 35). Bu nedenle kitaplara hayat veren karakterler olağanüstü, abartılı, ulaşılması zor olan özelliklerden arındırılmış olmalıdırlar. Çocuklar için şiddet kullanma, bencillik, kıskançlık gibi olumsuz örnek oluşturabilecek özellikleri barındırmayan karakterler oluşturulmalıdır. Bu açıdan çocuk edebiyatı yazarları, edebî eserlerde karakter oluştururken titiz davranmalıdırlar (Yalçın ve Aytaş, 2002: 32; Öztürk, 2010: 53).

Çocuk edebiyatı eserleri, toplumda var olan kadın ve erkek cinsiyetine ilişkin kalıpyargıların (stereotype) çocukta yeniden yapılanmasını sağlayabilir. Bu nedenle çocuklar, okuma alışkanlığı kazanırken kalıpyargılar (stereotype) ve cinsiyet ayrımcılığı içeren, hayata önyargıyla yaklaşmalarına sebebiyet veren eserlere maruz bırakılmamalıdır (Sever ve Aslan, 2012). Eserlerde, erkek egemenliğini öne çıkaran ve yücelten konular yerine kadına ve erkeğe eşitlikçi roller yer almalıdır (Demirel, 2011: 54).

Problem Cümlesi

Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri dilsel ve dil dışı göstergeler aracılığıyla nasıl aktarılmıştır?

Alt Problemler

1. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında karakterlerin cinsiyetlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek karakterlerin tercih ettikleri baskın renklerin dağılımı nedir?
3. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek karakterlerin meslek dağılımları nedir?
4. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek karakterlerin sergiledikleri eylemler nelerdir?
5. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek ile ilişkilendirilen duygusal edinimler ve kişilik özellikleri nelerdir?
6. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın karakterlerin kıyafet seçiminde etek, elbise ve pantolon dağılımı nasıldır?
7. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kız-erkek çocukların oyuncaklarının dağılımları nasıldır?
8. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek karakterlerin tercih ettikleri aksesuarların dağılımı nasıldır?
9. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek karakterlerin tercih ettikleri ayakkabı çeşitlerinin dağılımları nasıldır?
10. Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kız çocuk ve erkek çocuk karakterlerin oynadıkları oyun çeşitlerinin dağılımı nasıldır?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesine yönelik olarak hazırlanan resimli hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl aktarıldığını tespit etmektir. Çalışmada okul öncesi dönem çocuklarına yönelik olarak hazırlanan resimli hikâye ve masal kitaplarındaki dilsel ve dil dışı göstergeler aracılığıyla kadın ya da erkek kahramanların aile, iş, okul ve sosyal çevrede hangi rollerle donatıldığı ve hangi kalıpyargıları taşıdığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Çağdaş yaşam ile birlikte kadın ve erkeklerin cinsiyet rolleri dengelenmeye başlamıştır. Bu durumda toplumdaki bireyler, edindiği roller ile çatışma içinde olmadan yaşama uyum sağlamalıdır. Keskin çizgilerle ayrılan roller edinmek yerine kadınların kendilerine atfedilen roller yanında erkekler için uygun görülen rolleri gerektiği durumlarda edinebilmeleri aynı zamanda erkeklerin de onlara atfedilen özellikler yanında kadınlara uygun görülen rolleri edinebilmeleri gerekmektedir. Toplum içinde uyumluluk bu şekilde sağlanabilir. Sözelimi girişken, anlayışlı, duygusal, saldırgan, azimli gibi özellikler hem kadınlara hem erkeklere atfedilebilmelidir. Bireyler toplumsal cinsiyet rolleri edinirken kadınsı ve erkeksi özelliklerin aynı kişide olabileceği ‘androjen’ cinsiyet rolüne sahip olmalıdır (Özgüven, 2010: 230).

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin (1989) 29. maddesinde;

“Çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi; ayrıca, anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması”

ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere toplumlarda cinsiyetler arası eşitlik sağlanması bireylerin kişiliklerini etkilemektedir.

Çevresel etkiler çocuğu olumlu etkileyebileceği gibi olumsuz da etkileyebilir. Çocuğun gelişiminin sağlıklı olabilmesi için okul öncesi dönem boyunca, zengin uyarıcı bir çevre içinde bulunması ve çocuğa yeni öğrenme fırsatlarının sunulması gerekmektedir. Çevrenin uyarıcı bakımından zengin olması çocuğun gelişimini hızlandırır ve öğrenmeyi kolaylaştırır (MEB, 2013). Çocuğu etkileyen bu uyarıcılar arasında çocuk kitapları da önemli bir yer tutar. Çocuk kitaplarının gerek konuları gerekse karakterleri ve karakterlerinin özellikleri çocuğun dünyası için model alacağı, onun bilişsel yapısına etki edeceği unsurlar taşır. Toplumsal cinsiyet rollerini yansıtması bakımından kitapların özenle yazılması çocuğun sağlıklı bir rol edinimi kazanmasını sağlayabilecektir.

Tanımlar

Cinsiyet: Bireyi erkek veya kadın olarak ayırt etmeye yarayan bedensel özelliklerin biyolojik yönüdür (San Bayhan ve Artan, 2014: 261).

Cinsiyet Rolü: Bireyin kendi kimliğini kadın veya erkek olarak algılayıp cinsiyetinin gerektirdiği davranışları göstermesidir (Özgüven, 2010).

Toplumsal Cinsiyet: Cinsiyetin toplumsal ve psikolojik yönleridir (Bee ve Boyd, 2009: 540).

Toplumsal Cinsiyet Roller: Toplumun tanımladığı ve bireylerinin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir (Dökmen, 2015: 29).

Androjen Cinsiyet Rolü: Bireyin kendi cinsiyet rollerinin yanı sıra toplumun benimsediği kadınsı ve erkeksi özelliklerin bazılarını da sahip olması ve içinde bulunduğu ortama göre davranmasıdır (Özgüven, 2010: 232).

Kalıp yargı (stereotypes): Sosyal sınıflara üye olan kişilerin özelliklerini tanımlayan düşünce yapılarıdır (Gökdağ, 2011: 42).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları: Kadınlardan ve erkeklerden toplumun yargılarına göre beklenen davranış ve özelliklerdir (Dökmen, 2015).

Toplumsal cinsiyet şeması: Kadın ve erkek özelliklerin algılanmasında ve bilginin işlenmesinde temel oluşturan bir çerçevedir (Dökmen, 2015: 69).

Çocuk Edebiyatı: Çocuğun duygusal, bilişsel ve dil gelişimine katkı sağlayan ve onun hayal dünyasını zenginleştiren edebiyattır (Şimşek ve Yakar, 2016: 18).

Masal: Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî türdür (TDK, 2017).

Hikâye: Belirli zaman ve yerde, bir veya birkaç kişinin başından geçen, gerçeğe uygun bir olayı anlatan kısa yazıdır (Öztürk, 2010: 25).

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1.Okul Öncesi Dönemde Duygusal, Sosyal ve Cinsel Gelişim

0-6 yaş arası dönem okul öncesi dönem olarak nitelendirilir ve bu dönem çocuğun ileriki yaşantısına yön verecek olduğundan önemlidir. Bu dönemde çocuğun geçirdiği yaşantılar ileriki yıllarda olumlu etkiler oluşturabileceği gibi yaşanabilecek bazı sorunların kaynağı olabilir. Bu yıllarda çocuğa sunulan yaşantılar çocuğun geleceğini belirler (Öztürk, 2010: 3).

Okul öncesi dönemde çocuklarda, utanma, mahcup olma, kıskançlık gibi duygular gelişir. Bu duyguların edinilmesinde çocuğun çevresi önemli rol oynar. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılamama veya uzun bir süre sonunda ihtiyaçlara cevap verme çocukta huzursuzluğa ve öfkeye sebep olur. İhtiyaçları karşılanan çocuklar ise olumlu duygular geliştirir. Çocuklar gelişim sürecinde bu duyguları çevresindekilere ifade etmeye ve sözlü iletişim kurmaya başlarlar (San Bayhan ve Artan, 2014: 236-237). Bu iletişim ilk olarak aile içinde gerçekleşir. Doğru iletişim kurmayı çocuk, aile bireylerinden gözlemleyerek öğrenir ve onları taklit etmeye başlar. Okul döneminde ise akran grupları ve öğretmenler bu sürece dâhil olurlar. Çocuklar olumlu duygular geliştirebilmek ve bunları doğru bir şekilde yansıtabilmek için sağlıklı modellere ihtiyaç duyarlar. Bu modelleri yansıtan resimli kitaplarla bu dönemde gerek aileler gerekse öğretmenler çocukları tanıştırlar. Resimli kitaplarda yer alan kadın ve erkek karakterlerin duyguları yansıtırma biçimleri ile çocuklar toplumsal cinsiyet rolleri hakkında fikir sahibi olurlar.

Okul öncesi dönem çocuğunun sosyal gelişimi çevresiyle bağ kurarak onlara öykünerek gerçekleşir. Çocuk çevresindeki kişilerin karşılıklı iletişiminden ve birbirleriyle olan etkileşimlerinden gözlemler yoluyla davranışlar edinir (Ergene, 2009). İlk iki yılda çocuk, anne ile bağlılık oluşturarak güven duygusunu kazanır. İlk sosyalleşme anne ile olur. Daha sonraki aşamalarda bu bağlılık durumuna bakım veren kişiler de eklenir ve çocuk onlarla da sosyalleşme içerisine girer (Cüceloğlu, 2006: 355-356). Davranışlarını ortamlara göre uyarlamayı öğrenmeye başlar. Çocuk okula başladığında ise akranları, öğretmenleri ve yakın çevresindeki kişilerle sosyalleşme içerisine girer. Uyum ve işbirliği gelişir. Bu dönemde oluşan sosyal tavır

ve davranışlar önemlidir ve genellikle çocukların çoğunluğunda benzer davranışlar gözlenir. Sosyal yapıya karşı farkındalık oluşturur. Çocuk bu dönemde yetişkinleri gözlemleyip taklit etme, onların davranışlarını model alma yoluna gider. Beş yaş çocuğu dinleme becerileri kazanabilir, duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilir. Aile ve çocuk için beş yaş 'altın yaş' olarak adlandırılır. Çocuk bu dönemdeki yaşantıları ile kültür çevresine uyum göstermeyi öğrenir (Gülay ve Akman, 2009: 49-62; Yavuzer, 2017: 105).

Cinsel gelişim; kişinin cinsel açıdan gelişim sağlayarak bir cinsel kimlik oluşturması, bunu benimseyerek uygun davranışlarda bulunması ve dürtülerini kontrol edebilecek seviyeye ulaşma sürecidir (Yılmaz, 2011: 295). İkinci yaştan itibaren çocuklar cinsiyet kimliği geliştirmeye başlarlar, üç yaşlarında bu gelişim hızlanır ve dört yaşa doğru kız ve erkek olarak kendileri ve başkalarının cinsel yönden nasıl sınıflandırıldıklarını fark ederler (Şenol, 2006: 82; Dökmen, 2015: 43). Dört yaşındaki çocuklar cinsiyet ayrımı yaparlar ve cinsiyetlerine uygun roller üstlenmeyi severler. Bu oyunlarda kız çocuğunun anne rolüne girdiği ve oyunda annesi gibi davrandığı, erkek çocuğun da baba rolüne girdiği ve baba gibi davrandığı gözlenir. Çocuklar bu dönemde anne babalarının eşyalarını kullanmaya özenirler. Dramatik oyunlarda genellikle anne baba rollerini üstlendikleri gözlenir. Bu şekilde çocuklar yetişkin kadın veya yetişkin erkek gibi davranmaya çalışarak cinsiyet kimliklerini oluşturmaya çalışırlar (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2007: 13-32). Oyunlarda cinsiyet ayrımı yaparlar ve kızlara/ erkeklere ait ilgi alanları ortaya çıkar. Bu dönemde çocuklar genellikle kendi cinsiyetleri yönünde oyun arkadaşı tercihi yaparlar. Kız çocuklar kız çocukları, erkek çocuklar erkek çocukları kendilerine oyun arkadaşı olarak seçerler (Yörükoğlu, 2008: 61).

1.2.Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Kalıpyargılar (Stereotypes)

Cinsiyet, bireyin biyolojik olarak erkek veya kadın olduğunu tanımlayan bir özelliktir. Cinsiyet, bireyin doğduğu andan itibaren toplumdaki yerini belirlemeye başlar. Birey, yaşamının ilerleyen zamanlarında biyolojik cinsiyete dayalı düşünceler oluşturur ve bu onun yaşam dünyasının gelişmesini sağlar. Bu dünyada cinsiyetin toplumsal ve psikolojik olarak karşılığı toplumsal cinsiyet olarak adlandırılır. Toplumlarda kadınlara ve erkeklere kültürlere uygun özellikler atfedilir. Bu özellikler kadınlar ve erkekler arasında ayırıcı roller oluşturur. Bu roller toplumsal

cinsiyet rolleridir. Kız ve erkek çocuklar yetiştikleri toplumun kültürüyle paralel olarak kadın ve erkek toplumsal cinsiyet duygularıyla donanır. Toplumsal cinsiyet rolleri edinirler. Toplumsal cinsiyet rolleri bireyin cinsiyetiyle ilgili yerine getirmesi gereken ödev gibidir. (Aydın, 2013: 140, Bee ve Boyd, 2009: 540; Dökmen, 2015: 29; Ecevit ve Karkıner, 2011: 4; Vatandaş, 2007).

Ann Oakley, toplumsal cinsiyet terimini sosyoloji literatürüne katan kişi olarak kadın ve erkeğin arasındaki biyolojik cinsiyet farkının toplumda yorumlanış biçimlerinin kadın ve erkek arasında eşitsizlikler oluşturduğuna değinmiştir (Doğan, Özyurt ve Boztoprak, 2009: 93).

Kalıpyargılar (Stereotypes), sosyal sınıfların içindeki insanların özelliklerini tanımlayan inançlardır. Sosyal çevreden öğrenilen kalıpyargılar (stereotypes), insanların cinsiyet, meslek, fiziksel görünüm gibi özelliklerine ilişkin şemalardır. Toplumların kalıplaşmış düşünceleri, kadınlar ve erkekleri kalıpyargılarla (stereotypes) tanımlamalarına sebep olur. Bu kalıplaşmış düşünceler toplumlara göre farklılık gösterir. Kadınlara dair kalıpyargılar arasında duygusal olma, kolay heyecanlanan bir yapıya sahip olma, nazik olma gibi özellikler örnek gösterilebilir (Cüceloğlu, 2006: 387; Gökdağ, 2011: 42). Kalıpyargılar (stereotypes) kadınlara ve erkeklere atfedilen mesleklerde, giyim tarzlarında ve davranış biçimlerinde ortaya çıkarlar. Kadınların erkeklerde kısa olması gerektiği düşüncesi buna bir örnektir (Şahin, 2009: 93).

Cüceloğlu (2006: 388-399), psikologların üzerinde anlaştıkları cinsiyete bağlı farklılık gösteren davranışlar arasında “saldırganlık” olduğundan bahsetmektedir. Bunu açıklarken erkeklerin kızlardan daha saldırgan olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, psikologların üzerinde anlaşamadıkları cinsiyete bağlı farklılık gösteren davranış ve kişilik özellikleri arasında “korku, çekingenlik ve kaygı” ve “başkalarının yardımına koşma” olduğunu, bunları açıklarlarken kızların korkularını daha kolay bir şekilde ifade edebildiği ancak bunun kızların daha fazla korktukları anlamına gelmediği, “başkalarının yardımına koşma” davranışında ise erkekler ve kızlar arasında tutarlı bir farklılık gözlenemediğini ifade etmektedir.

Araştırmalar çocukların toplumdan öğrendikleri cinsiyet rollerine uygun olarak davrandıklarını göstermektedir. Oynayacakları oyun çeşitlerini ve

oyuncaklarını cinsiyetlerine göre belirlerler. Araştırmalara göre, erkek çocukların fiziksel etkinlik düzeyleri daha yüksek iken kız çocukların sözel etkinlik düzeyleri daha yüksektir. Erkek çocuklar kız çocuklardan daha saldırgan davranışlar sergilemektedirler. Kız çocuklar ise kişilerarası ve otokontrol becerilerinde erkeklerden daha iyidirler (Poyraz Tüy, 1999).

Çocuklar kalıpyargıları aileleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerinden öğrenirler. “Saçı uzun, aklı kısa”, “ Elinin hamuruyla erkek işine karışma” gibi deyimlerin kadın ve erkeklerle ilgili kalıpyargılar içermektedir ve erkeklere ait özelliklerin daha beğenilen ve cazip gelen özellikler olduğunu göstermektedir (Cüceloğlu, 2006: 393).

Cinsiyet kalıpyargıları olarak kadınlar nazik görülüp bülbüle benzetilirken erkekler de atılgan özelliklere uygun şekilde "kartal"a benzetilir. Buna bağlı olarak toplumun kadınların ve erkeklerin bu şekilde sınıflandırılmasını çocuklar nesnelere, olaylara bağdaştırarak öğrenirler (Dökmen, 2015: 69).

Cinsiyetleri kalıpyargılar içinde düşünmeyen bir birey, insanlarla cinsiyetlerine göre değil, içinden geldiği gibi davranır. Oysa kalıpyargılar içinde düşünen bir erkek, erkeklerin ağlamaması, soğukkanlı ve sert olması gerektiği görüşünü benimsediği için kendinden ve başka erkeklerden bu görüşten farklı düşünmemeyi bekler, aksi olursa kaygı duyar; bunun ötesinde sert olmamayı, dolayısıyla erkek olmamayı çağrıştırabilecek her şeyden; renkli giysilerden, sevgi ifadelerinden vb. den kaçınır (Dökmen, 2015: 70).

Yavuzer (2017) ülkemizde yapılan bir araştırmanın sonuçlarından bahsederken çocukların oyuncak seçiminde cinsiyet faktörünün önemli olduğundan söz etmektedir. Kız çocukları için en çok tercih edilen oyuncaklar, sırasıyla bebek, model, yapı-inşa oyuncaklarıdır. Erkek çocuklar için seçilen oyuncaklar ise, tekerlekli, pilli ve uzaktan kumandalı, top, silah, yapı- inşa oyuncaklarıdır. Bu bilgiler hem anne baba hem de oyuncakçılar tarafından onaylanmıştır.

Vatandaş (2007), araştırmasında kadın katılımcıların kadınlara uygun olarak gördükleri özelliklerin sadakatli, özel günleri (doğum günü, evlilik yıldönümü) önemseyen, merhametli, duyarlı, kibar, anlayışlı, şefkatli olma özellikleri olduğunu

belirttikleri, erkeklere uygun olarak gördükleri özelliklerin ise; uyumlu, rekabetçi, kavgacı, çapkın ve otoriter olma özellikleri belirtmiştir. Erkek katılımcılar ise kadınlarda olması gerektiğini düşündüğü özelliklerin özel günleri (doğum günü, evlilik yıldönümü) önemseme, merhametli, duyarlı, bakir, cinsel açıdan çekici, sadık, kibar, duyarlı, anlayışlı, şefkatli olma özellikleri olduğunu belirtmiştir. Erkek katılımcıların erkeklere ait olarak gördükleri özelliklerin ise uyumlu, sır tutan, kavgacı, evin direği, otoriter, önder, rekabetçi, çapkın, lider, kimseye muhtaç olmadan yaşayabilen özellikleri olduğu belirtilmiştir.

Resimlerde cinsiyete ve cinsiyet rollerine dair kalıpyargıların sorgulanmadan yansıtılmamasına dikkat edilmelidir. İnsanları; belirli renkler, oyunlar-oyuncaklar, meslekler, eylemler biçimleriyle kalıpyargılar içinde tanımlamak demokratik kültürle ters düşmektedir. Örneğin: toplum içinde hostes, pembe, çanta kavramlarının kadını; asker, mavi yahut silah kavramlarının erkeği çağrıştırması cinsiyete dair kalıpyargılara işaret eder. Erkekler pembe tişört giyebileceği gibi okul öncesi öğretmenliği de yapabilir, bulaşık yıkayıp yemek pişirebilir. Aynı şekilde düşünülecek olursa kadın da tamir işleri ile ilgilenip fatura ödeyebilir, otobüs kullanarak evin geçimini sağlayabilir (Yılmaz, 2016: 66).

İnsanlarda cinsiyetin iki ayağı olarak bilinen biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin edinildiği çocukluk yıllarını anlamak isteyen gerek anne babalar gerekse gelişim uzmanlarının toplumsal cinsiyetin gelişim aşamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olması gerekir. Kuramlar bize bu konu hakkında açıklayıcı bilgiler sunar. Yaşanılan olayların, durumların, gerçekleşen davranışların nasıl ve neden ortaya çıktığına dair açıklamalar sunar.

Cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan pek çok kuram vardır: Psikanalitik kuram, bilişsel gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramı, toplumsal cinsiyet şema kuramı gibi. Bu farklı kuramlar birbirlerini yanlışlamazlar, aynı davranışın farklı yönlerine ışık tutarlar. Bazı yönlerden çelişir gözükseler bile çoğu zaman birbirlerini tamamlarlar (Dökmen, 2015: 40).

1.3. Toplumsal Cinsiyet Gelişimine Etki Eden Faktörler

Fine (2010) yapılan bir araştırmadan yola çıkarak kitabında, ailelerin bebeklere cinsiyetlerine göre farklı şekillerde davrandıklarını ifade etmiştir.

Annelerin kızlarıyla daha fazla konuştuğu ve ilgilendiğini buna bağlı olarak kızların erkeklerden duygusal ve sosyal anlamda daha bağımlı hâle geldiğinden söz etmiştir.

Hemen hemen her toplumda kadınlarla erkeklere özgü görülen özellikler farklıdır. Toplumlar kadınlar ve erkekler arasında ayırım yaparak bu özellikleri onlara benimsetmeye çalışırlar. (Uluyağcı ve Yılmaz, 2007).

Çocuğun cinsel kimliğinin gelişiminde ve kendi cinsiyetine uygun davranış rollerinin oluşmasında kendi algıları kadar çevresel etkenler önemli bir role sahiptir. Çocuğun cinsel kimlik kazanmasında etkili olan ailede çocuk, öncelikle anne-baba daha sonra çevresindeki ağabey, abla, teyze, amca gibi örneklerden etkilenir. Evde kazanılan cinsel kimlikler, çevrede pekişerek olgunlaşır (Yılmaz, 2011: 296; Bulut, 2005: 343).

Aşağıda Tablo 1’de kültürün kadınlarda ve erkeklerde görmek istediği nitelikler belirtilmiştir.

Tablo 1

Kültürün kadın ve erkeklerde görmek istediği nitelikler

Kadınlar	Erkekler
Nazik	Kaba dil kullanımı
Konuşkan	Kaba
Kendine özen gösteren	Suskun
Başkalarının duygularına duyarlı	Bağımsız
Sanata ve edebiyata düşkün	Maceracı
Bağımsız olmayan	Çabuk incinmeyen
Duygusal	Rekabetçi
Boyun eğici	Özgüveni yüksek
Pasif	Hırslı
Rekabetten uzak	Başkalarının duygularına duyarlı olmayan
Maceracı olmayan	Saldırgan
Özgüveni düşük	Düşüncelerle duyguları ayırabilen

Tablo 1 (Devam)

Kültürün kadın ve erkeklerde görmek istediği nitelikler

Ev merkezli	Girişimci
Mantıklı düşünmeden uzak	Mantıklı düşünen
Güvenlikte olma arzusu	Empatik olmayan
Duygularını açabilen	Duygularını belli etmeyen

Tablo 1, Aydın (2013) Çocuk ve ergen psikolojisi adlı kitaptan alınmıştır.

İnsanlarda cinsiyetin iki ayağı olarak bilinen biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin edinildiği çocukluk yıllarını anlamak isteyen gerek anne babalar gerekse gelişim uzmanlarının toplumsal cinsiyetin gelişim aşamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olması gerekir. Kuramlar bize bu konu hakkında açıklayıcı bilgiler sunar. Yaşanılan olayların, durumların, gerçekleşen davranışların nasıl ve neden ortaya çıktığına dair açıklamalar sunar.

Cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan pek çok kuram vardır: Psikanalitik kuram, bilişsel gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramı, toplumsal cinsiyet şema kuramı gibi. Bu farklı kuramlar birbirlerini yanlışlamazlar, aynı davranışın farklı yönlerine ışık tutarlar. Bazı yönlerden çelişir gözükseler bile çoğu zaman birbirlerini tamamlarlar (Dökmen, 2015: 40).

1.4.Toplumsal Cinsiyet Gelişimine İlişkin Kuramlar

1.4.1.Psikanalitik Kuram

Toplumsal cinsiyetin gelişimine ilişkin olarak getirilen ilk kuramsal açıklamalardan biri Freud tarafından geliştirilen psikanalitik kuramdır. Bu kurama göre kişi, çocukluktan itibaren belirli dönemlerde kendi cinsiyetine uygun rolleri öğrenerek cinsel kimlik kazanmaktadır. Bebeklik ile ergenlik arasındaki “oral”, “anal”, “fallik” , “gizil” ve “genital” gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde geçiren bireyin kişiliğinin temelleri sağlam atılır ve bu, sonraki yaşamında toplumsal ilişkileri, cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkiler. Freud’un kuramının temelinde cinsel enerji kaynağı olan libido vardır. Libido bireyin gelişim süreci içerisinde yaş grubuna göre farklı dönemlerde değişik özellikler gösterir. Gelişim dönemlerinin ilk aşaması olan oral dönemde (0-1 yaş) haz kaynağı ağızdır. Bebeğin annesine en bağımlı olduğu dönemdir. Bu dönem çocuğun hayatı boyunca sürecek olan

bağımlılık duygusunun geliştiği dönem olması nedeniyle önemlidir. Sonraki dönem olan anal dönemde (2-3 yaş) anüs uyarılmanın odak noktasıdır. Bu dönemde tuvalet eğitimi verilmeye başlanır. Bağımsızlık ve kontrol duygusu gelişir. 4-5 yaş dönemi ise fallik dönemdir. Çocuğun cinsiyetinin farkına varması bu dönemin başlarında gerçekleşir. Cinsel organ, uyarılmanın odak noktasıdır. Erkek çocuk baba ile kız çocuk anne ile kendini özdeşleştirerek cinsel kimliğini ana hattının oluşturur (Özgüven, 2010: 230; Dökmen, 2015: 42-45; Şahin, 2009: 67-100; Yavuzer, 2017: 74; Orçan, 2011: 86).

1.4.2.Sosyal Öğrenme Kuramı

Bandura'ya ait olan bu kuram bireylerin cinsiyet rollerini toplumsal ödüllendirme yoluyla kazandıklarını iddia etmektedir. 24 ayın bitiminde çocuk kendi cinsiyeti ile birlikte başkalarının cinsiyetlerinin de farkına vararak onların davranışlarını gözlemler, zihnine kodlar ve sonradan bu davranışları kendisi uygular. “Model alma” ve model alınan kişiyi “ taklit etme” toplumsal cinsiyet rollerini edinmede önemlidir. Çocuk ilk olarak anneyi ve babayı model alır. Kız çocuk anneyi erkek çocuk babayı model alır. Sonrasında yakın çevre bu modellere eklenir. Toplumun erkeğe ve kadına yüklediği rollere uygun davranmaya başlarlar. Toplumun beklediği rollere uygun davranıldıklarında ödüllendirilirler uygun davranmadıklarında cezalandırılırlar (Yılmaz, 2011: 291-318; Orçan, 2011: 147; Özgüven, 2010: 231).

1.4.3.Bilişsel Gelişim Kuramı

Bireyin yaşama dair bilgileri yorumlayarak tutum geliştirme süreci bilişsel gelişim olarak adlandırılmaktadır. Piaget'in bilişsel gelişim süreçlerine dayanarak Lawrence Kohlberg toplumsal cinsiyet rolleri edinimini açıklamıştır. Sosyal öğrenme kuramı, çocuğun toplumsal cinsiyet rollerini ediniminde çevrenin etkisinin önemine vurgu yaparken çocuğu edilgen, çevreyi ise etken kılar. Bilişsel gelişim kuramında, çocuğun bilişsel gelişim süreci içerisinde kendisinin aktif olarak rolleri edindiğini savunmaktadır. Çocuk belirli bilişsel süreçlerde değişim ve gelişim içinde bu rolleri aşamalarla edinir. Çocuk bu rolleri edinirken üç aşamadan geçer. Temel cinsellik kişiliği aşamasında (2-3, 5 yaş) çocuk, kadın ve erkek arasında fiziksel farkların olduğunu anlar. Cinsel sabitlik aşamasında (3,5- 4,5 yaş) cinsiyetinin büyürken de aynı kalacağını anlar. Cinsel korunum aşamasında (4,5-7) fiziksel

görünümlerin değişmesi hâlinde de cinsiyetinin aynı kalacağını anlar. Çocukların cinsiyetlere ilişkin tutumları bu evrede şekillenir (Özgüven, 2010: 231- 232; Dökmen, 2015: 66- 67).

1.4.4.Cinsiyet Şemalar Yaklaşımı

Sandra Lipsitz Bem'in ileri sürdüğü bu kuram, sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim kuramlarının temel görüşlerini birleştirir. Kurama göre çocuk, cinsiyetleri ayırtırmayı içinde yaşadığı toplumun kadınlık ve erkeklik tanımlarına göre zihninde şekillendirmesi bakımından bilişsel gelişim kuramına, cinsiyeti tipleştirme sürecinin öğrenilmiş ve değiştirilebilir bir süreç olduğunu belirterek ise sosyal öğrenme kuramına benzer(Dökmen, 2015: 68).

Şema, bireyin algılarını varsa önceki bilgilerle ilişkilendirip beyne işleyen ya da yeni bir çerçeve oluşturan bir yapıdır. Toplumsal cinsiyet şeması da kadın ve erkek özelliklerinin algılanmasında ve bilginin işlenmesinde temel oluşturan bir çerçevedir. Bunun yanı sıra şematik bilgi işleme, bireye gelen çok sayıda uyarınları önceki şemalarına uygun olarak anlamlandırmadır. Bilgiyi toplumsal cinsiyet şemasına göre işleme, algılanan uyarınları kadınlara ve erkeklere ait oldukları yönünde kategorilendirilerek ayırma işlemidir. Cinsiyet şeması, çocukta, kadınların ve erkeklerin cinsiyetlerindeki farklılıkların farkına varmaya başladığında oluşur. Cinsiyet şemaları, çocuğun kadın ve erkek için neyin uygun ve karakteristik olduğuyula ilgili bilgilerin sınıflandırılmasına yardım eder. Şema teorisine göre bebeklikte cinsiyetle ilgili bilgi yoktur. Sonra her iki cinsiyet için şemalar geliştirilir. Çocuklar her iki cinsiyet için de şemalar geliştirir. Yeni bir şeyle karşılaştığında kendi cinsiyeti ile ilgili olup olmadığını yargılar, inceler, onunla ilgili sorular sorar. Kendi cinsiyetine uygunsa onunla diğerlerinden daha fazla ilgilenir. Bu yolla yeni bir "kendi cinsiyetine ait" şema eklenir. Bu şema çocuğun kendi cinsiyetine uygun şekilde davranmasına yardım eder (Orçan, 2011: 148). Bu süreçte çocuk, kendi cinsiyetini de tanımaya başlar. Bunlar 2-3 yaş dönemlerinde gerçekleşir. Bu süreçte çocuk yeni bir şeyle karşılaştığında kendi cinsiyeti ile ilgili olup olmadığını ayırt eder ve onunla diğerlerinden daha fazla ilgilenir (Dökmen, 2015: 69; San Bayhan ve Artan, 2014: 270). Bu dönemde çocuk, erkeklerin oynadığı oyunlar/oyuncaklar kızların oynadığı oyunlar/oyuncaklar diye bir ayırımın olduğunu öğrenir. Sonrasında kendi cinsiyetine uygun olduğunu öğrendiği oyunlarla/oyuncaklarla ilgilenir.

Sonraki aşamalarda bu şemalardan elde ettikleri kuralları daha esnek haâle getirerek her oyunun istenildiğinde kız çocuklar ve erkek çocuklar tarafından oynanabileceğini fark eder (San Bayhan ve Artan, 2014: 270)

1.5.Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı

Edebiyat; duyguların, düşüncelerin ve hayallerin sanatsal bir dil ile sözlü veya yazılı olarak anlatımı iken çocuk edebiyatı, erken çocukluktan itibaren çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarına sanatsal bir anlatım ile hitap eden özel olarak hazırlanmış eserlerin olduğu edebiyattır (Dursunoğlu, 2011: 27; Kıbrıs, 2016: 10; Sever, 2012: 11). Çocuk edebiyatı, geçmişte yetişkinler için yazılan eserlerin çocuklar tarafından okunmasıyla gündeme gelmiştir (Kıbrıs, 2016: 11). 16. yy a kadar çocuklar, edebiyat gereksinimlerini halk edebiyatı ürünleriyle ya da yetişkinler için yazılmış kitaplarla gideriyorlardı. 17.yy da Johan Amos Comenius çocukların duyularının çeşitli uyarıcılarla geliştirilmesi üzerinde durarak 1637'de "Orbis Pictures (Resimlerle Dünya)" adlı eseri ile ilk resimli çocuk kitabını yazan kişi olarak kabul edilmektedir (Güleç ve Geçgel, 2006: 9; Öztürk, 2010).

Çocuğun ihtiyaçları genişlerken toplumsallaşma ile birlikte çevrelerini tanımlamaya çalışırlar. Okul öncesi dönemi ile birlikte kitaplar da bu tanımlara doğrudan veya dolaylı olarak etki eder (Oğuzkan, 2010:8). Bu dönem çocukların, edebî metinlerle tanıştığı dönemdir. Çocuklara bu dönemde masallar, hikâyeler anlatılır, okunur. Çocuğun hayal dünyasının gelişimine katkı sağlarlar. Çocuk somut düşünme döneminden soyut düşünme dönemine ilerlerken hikâyelerde ve masallardaki imgeler ona yardımcı olur (Celepoğlu, 2011: 30).

Hikâyede, romanda veya oyunda yer alan kişiler karakter olarak adlandırılmaktadır. Karakter, insanlardaki olumlu ve olumsuz nitelikleri okuyuculara çok yönlü yansıtırlar. Karakterlerin canlılığı ve yaşanılabilir oluşu eserlerin sıradanlıktan uzaklaşmasıyla beraber okuyucu üzerinde çarpıcı bir etki oluşturur. Çocuk kitaplarındaki karakterler çocuk için kitap karakteri olmaktan çıkarak adeta kendisiyle özdeşleştirdiği bir arkadaş olur (Demirel, 2011: 59).

Okul öncesi dönemdeki çocuklar karakterlerinin çocuk veya hayvan olduğu kitaplardan hoşlanırlar. (Kıbrıs, 2016:33-35).

Kitaplar 0-6 yaş çocuklarında;

Dikkat gelişimi,

Dinleme becerisi kazanma,

Kitapta adı geçen nesnelere veya olaylarla kitapta yer alan resimler arasında ilişki kurma,

Hafıza ve hayal gücü gelişimi,

Gerçeklerle hayaller arasında ilişki kurma,

Kavramları somutlaştırılmış bir şekilde öğrenme,

İçinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerini benimsemenin yanı sıra farklı kültürlerin de farkına varma gibi hususlarda rol oynarlar (Öztürk, 2010: 49-50)

Okul öncesi dönemde başlangıçta kitaplar çocuğun kolayca elinde tutabileceği, oyun ihtiyacını karşılamaya yardımcı olan araçlardır. 0-2 yaş dönemi için kitaplar, çocukların kavramları tanıma ve isimlerini öğrenme ihtiyacını karşılar, 2-4 yaş arası çocukla için kitaplar bunların yanı sıra kavramlar arasında ilişki kurmalarını da sağlar. Daha çok kısa metinler barındıran bu kitaplarda, çocukların hayal gücünü zenginleştiren hayali unsurlar taşıyan karakterler vardır ve çocuklar bu karakterlerle kendilerini özdeşleştirirler (Sever, 2012: 21; Yavuzer, 2017: 189; Karakaya, 2008).

1.6. Çocuk Edebiyatında Türler

Ninni, masal, fabl, hikâye, şiir, çizgi film ve drama gibi türler çocuk edebiyatı türleridir (Aktaş, 2016: 161-216). Bu çalışmada tür olarak yalnızca hikâye ve masal kitapları incelendiği için bu iki türe değinilecektir.

1.6.1.Hikâye

Belli bir zaman ve belli bir yerde kişilerin başından geçen gerçeğe uygun bir olayı anlatan veya birtakım kimselerin karakterini çizen ve çoğu kez ancak birkaç sayfa tutan kısa yazılara hikâye denir. Bu yazılar bir tasarlama ürünü olabileceği gibi gözleme de dayanabilir. Çocuklar, hikâyelerde çeşitli konulara ilişkin olarak

çözülmesini gerekli gördükleri birçok sorunların karşılığını olayların ‘neden’ ve ‘niçin’ ini açıklayan bilgileri, görüş ve yorumları bulabilirler. Hikâyeler, çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; geliştirmekte oldukları değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur; böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır (Oğuzkan, 2010: 99-100).

Romana göre daha kısa bir tür olan hikâyede ayrıntılara girilmez. Kişilerin çoğunlukla bir yönü üzerinde durulur, olay basittir. Çocukların okuduğu hikâyeler, konusu, teması ve kişileri ele alış biçimiyle yetişkinlerin okuduğu hikâyelerden farklılık gösterir (Aktaş, 2016: 179). Çocuklar aile, sokak, mahalle ve okul hayatını anlatan ve kişileri daha çok çocuklar arasından seçilen hikâyeleri okumaktan zevk alırlar. Erkek ve kız çocuklar arasındaki ilişkileri anlatan hikâyeler, mahallenin renkli kişilerini anlatan, aile üyelerini konuları anlatan kitaplar ilgilerini çeker (Oğuzkan, 2010: 99-100).

1.6.2.Masal

Masal ise genellikle olağanüstü kişilere, olaylara yer verilen ve ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa anlatılarak gelen bir edebiyat türüdür. Diğer bir deyişle, gerçekten yaşanmamış ve yaşanması mümkün olmayan olayları anlatan eserlere masal denir (Öztürk, 2010).

Arapça “mesel” kelimesinden dilimize geçmiş olan masal, sözlü edebiyat geleneğinin en eski ürünlerindedir. Mesel “ibret alınacak, örnek teşkil edecek kısa anlatı” demektir. Masallar; hoşça vakit geçirme, eğlendirme işlevinin yanında eğitme ve kültürü aktarma işlevlerine de sahiptir (Aktaş, 2016:166).

Masalı, öteki yazı türlerinden, özellikle de bugünkü anlamda hikâyeden ayıran birtakım özellikler vardır. Çok bilinen tanımıyla hikâye; gerçek ya da gerçeğe uygun olayların anlatıldığı edebiyat ürünleridir. Oysa masallar, bütünüyle ya da genellikle olağanüstü olayların ve kişilerin, gerçekle çelişen yer ve zaman boyutu içinde anlatıldığı edebiyat ürünleridir (Kıbrıs, 2016: 78-79).

Çocuk masal kahramanlarıyla bütünleşerek zorlukların üstesinden gelmeyi başarma denemelerine girişmekte ve böylece kendisine güven hissi de

kazanmaktadır. Masalların asıl işlevi çocuklara sunulacak iyi örnekler vasıtasıyla onların ruh dünyasını geliştirmek, onları mücadele azmiyle dolu birer insan olarak yetiştirmektir (Aktaş, 2016: 168).

1.6.3.Resimli Kitap

Modern toplumlarda insanlar, yaşadıkları dünyayı sanatsal bir bakış açısıyla algırlar. Resimleri incelemenin, sergileri gezmenin, dans gösterilerine katılmanın yanı sıra roman, şiir, hikâye okumak sanatsal düşüncelerine kaynaklık eder (Yılar, 2011: 38). Sanatsal düşünme, bireyin ilk yıllarından itibaren gelişir. Okul öncesi dönemde çocuğun bu ihtiyacına cevap veren kaynaklardan biri resimli kitaplardır.

Resim, insanlığın varoluşundan itibaren çevresiyle iletişim kurabilmek için ilk keşfettiği iletişim yollarından biri olarak kabul görmektedir. Bu nedenle resim insanların kendilerini ifade etme imkânı sağlamanın yanı sıra geçmişten bu yana toplumlar için önemli bir kültür ve tarih aktarıcılığı görevini de üstlenmektedir (Eyüp, 2016: 51-57). Resmin bu işlevi çocuk kitaplarında da kendini göstermektedir. Okuma yazma bilmeyen okul öncesi dönemdeki çocuklara uygun olarak hazırlanan kitaplarda resimlere yer verilir. Kitaplardaki resimler çocukların ilgisini çekme özelliği taşımasının yanı sıra öğretici, eğitici ve hayal dünyalarını geliştirici nitelikte olmalıdır.

Resimli çocuk kitapları, çocuklara dış dünyayı keşfetmeleri ve eğlenerek öğrenebilmeleri için metinler ve görseller sunan kitaplardır. Kitaplardaki verilmek istenilen mesajları çocuğun anlamlandırma sürecinde resimler, metinler kadar önemlidir. Çocuk kitaplarında bulunan resimlerin dikkat çekici olması çocukların o kitap tercihlerine yön vermektedir (Şahin, 2014). Kitaplarda kadın ve erkek karakterlerin yer alma oranları da çocuklar için kitap tercihlerinde önemli rol oynar. Kız çocuklar genellikle kadın karakterlerin fazla yer aldığı kitapları tercih ederken erkek çocuklar da genellikle erkek karakterlerin fazla olduğu kitapları tercih etmektedir. Kitaplarda cinsiyetler arası eşit karakter dağılımına gidilmesi her iki cinsiyetteki çocukların kitap tercihlerinin aynı doğrultuda olmasına imkân sağlayabilecektir.

Resimli kitaplar, sanatsal düşünmeye yardımcı olma kadar çocuğun ileride okuma alışkanlığı kazanmasına temel oluşturma görevi de taşımaktadır. Bu anlamda

altlarında kısa cümleler bulunan resimli kitaplar çocukların ilgisini çeker. Cümlelerin ne anlatmak istediğini merak eden çocuklar bu merakını resimlerden yorumlamalar yaparak ya da aynı zamanda aile bireyelerine okutarak anlamaya çalışırlar (Kıbrıs, 2016: 33-35). Bu nedenle aile bireyelerinin çocuklar için kitap seçimi de önem taşımaktadır.

Çocuğun, kişilik oluşumun şekillendiği okul öncesi dönemde başta anne baba çocuğa model olur, zamanla yakın çevre de bu modeller arasında yerini alır. Çocuklara okunan kitaplar onların taklit ve özdeşim kurma eylemlerine yardımcı olur. Kitaplarda tanıştıkları bu yeni karakterler onların kendilerini birileriyle özdeşleştirme ihtiyacına cevap vermesi sebebiyle karakterlerin fiziksel özellikleri kadar davranışları da önemlidir. Çocuğun doğasına uygun ve onların ilgisini çeken durumların ve olayların kitaplarda bulunması çocuğun kendisini tanımasına ve önemli hissetmesine, çevresindeki kişilere saygı duymasına destek olur (Sever, 2012: 57; Yavuzer, 2017: 189).

1.7.İlgili Araştırmalar

Güder Yağan, Ay, Saray ve Kılıç (2017) araştırmalarında, Niloya çizgi filmini toplumsal cinsiyet kalıpyargıları yönünden, nitel araştırma yöntemiyle incelemişlerdir. 50 bölümü içerik analizi yöntemiyle analiz edilen çizgi filmde toplumsal cinsiyet kalıpyargıları bulunduğu tespit edilmiştir. Annelerin ev içi rollerde, babaların ve dedelerin ev dışı rollerde yer aldıkları belirlenmiştir. Kadın ve erkek karakterlerin kıyafet renkleri tercihlerinin kalıpyargılar içerdiği, kız ve erkek çocukların oyuncak tercihlerinde de kalıpyargılara rastlandığı araştırmanın sonuçları arasındadır.

Kükreler (2015), toplumsal cinsiyet rollerinin yansıtılması açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarını incelemiştir. Araştırmada Kadına Dair Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) imzalanmadan önce yayımlanan üç, imzalandıktan sonra ise yayımlanan üç ortaokul ders kitabı olmak üzere toplamda altı kitap incelenmiş, görseller ve metinler kategorileştirilerek içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre görsellerde ve metinlerde erkeklerin kadınlardan daha fazla meslek rolleri ile ve daha fazla sayıda yer aldığı, erkeklerin aile dışı, kadınların aile içi rollerde daha çok betimlendiği tespit edilmiştir.

Araştırmanın sonucu günümüz kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği tespit edilmesine rağmen CEDAW öncesi ortaokul Türkçe ders kitaplarıyla günümüz Türkçe ortaokul ders kitaplarında yapılan karşılaştırmalarda ise toplumsal cinsiyet eşitliği yönünden olumlu gelişme gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Dumanlı Kadızade (2015), Kemalettin Tuğcu'nun üç yüze yakın romanından seçtiği yirmi iki kitabı, doküman analizi yöntemini kullanarak toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelemiştir. Çalışmanın sonucunda romanlarda kadınların erkeklerden zayıf ve pasif yansıtıldığı, ataerkil aile düzeninin hâkim olduğu tespit edilmiştir. Bu yönüyle romanların çocukların model almaması gereken unsurlar içermediği belirlenmiştir.

Gündüz Şentürk (2015), okul öncesi döneme yönelik olarak basılan resimli hikâye kitaplarını toplumsal cinsiyet kalıpyargıları açısından incelediği çalışmasında farklı zamanlarda farklı yerlerdeki yayınevlerinden aldığı okul öncesi çocuklarına yönelik 70 resimli hikâye kitabını incelemiştir. Doküman incelemesi yöntemini kullandığı çalışmasındaki kitapları içerik analizi yoluyla analiz etmiştir. Yapılan analiz sonucunda kadın ve erkeklerin kitaplarda birbirine yakın oranlarda temsil edildiği, kadınların erkek mesleği olarak düşünülen çeşitli mesleklerde gösterildiği, kitap yazarlarının ve çizerlerinin çoğunlukla kadın olduğu ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının azalmış gibi görünmesine rağmen varlığını koruduğu tespit edilmiştir.

Dilek (2014), araştırmasında 4-6 yaş arası çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarındaki kadın karakterlerin mesleklerini incelemiştir. Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada 5 yayınevinden elde edilen 123 kitap incelenmiş, içlerinde kadın karakterlerin mesleklerine yer verilen 19 adet hikâye kitabı seçilmiştir. Seçilen kitaplarda kadınlara; ev hanımı, öğretmen, hemşire, diş hekimi, terzi, lokantacı, avukat, tiyatrocu, kameraman meslekleri atfedilmiştir. Ev hanımı, öğretmen, terzi, lokantacı mesleklerinin geleneksel anlayışla kadınlara uygun olarak görüldüğü belirtilmiştir. Hemşire ve diş hekimi yardımcısı mesleklerinin kadınların sağlık sektöründe ikinci planda gösterdiği belirtilirken, avukat, tiyatrocu ve kameraman mesleklerinin kadınlara atfedilmesinin incelenen kitaplarda eşitlikçi bir yaklaşım içinde olduğunu göstermektedir.

Yeşil (2014), 2012-2013 eğitim-öğretim yılında kullanılan Türkçe ders kitaplarında sunulan toplumsal cinsiyet rollerini incelediği çalışmada Türkçe ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımında özellikle yakın geçmişe oranla daha duyarlı bir yaklaşımın sergilendiği ancak bu durumun henüz yeterlilik kazanmadığı yargısına ulaşmıştır.

Kitiş Çınar (2013), ortaokul Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitaplarının içinde yer alan görselleri toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımı açısından incelediği çalışmada içerik çözümlemesi yaparak ders kitaplarındaki çocuk ve yetişkin figürlerin “kimlerle, hangi eylemler içinde, hangi mekânlarda ve hangi tür nesnelere” birlikte gösterildiğini incelemiştir. Nitel veri analizi sonucunda kitapların görsellerinde daha çok erkeklerin ve oğlanların görünür kılındığı, cinsiyete göre karakterlerin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarıyla uyum içinde resmedildiği, kadınların daha çok “anne, öğretmen, hemşire” gibi rollerde gösterildiği bulguları elde edilmiştir. Türkçe ders ve çalışma kitaplarında öğrencilere geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin sunulduğu ve bunun da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesine sebep olduğu belirtilmiştir. Bu yüzden, ders kitaplarını hazırlayanların, denetleyenlerin ve Türkçe öğretmenlerinin bu konuda daha özenli davranması gerektiği benzer çalışmaların artırılmasının faydalı olabileceği düşüncesine yer verilmiştir.

Özkan (2013), ilköğretim ders kitaplarında yer alan resimlerde kadın-erkek figürlerine ne oranda yer verildiğini, konuların içeriğine göre resimlerdeki kadın-erkek figürlerinin nasıl bir konumda ve rolde yer aldığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda 22 ders kitabı incelemiştir. Araştırmanın sonucunda incelenen kitaplarda erkek figürlerinin oranının fazla olduğu, görsel öğelerde cinsiyet ayrımcılığına rastlandığı ve bunun mesleklerde de göze çarptığı belirtilmiştir.

Sever ve Aslan (2012), çocuk edebiyatı yapıtlarında karakterlerin cinsiyet rollerinin sunuluşunu inceledikleri çalışmalarında 2010 yılında basılan okul öncesi döneme ait 41 hikâye ve masal kitabında toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl yapılandırıldığını belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda incelenen kitaplarda kadın karakterler geleneksel roller dışında sanatçı, çizer, balerin, öğretmen, okul müdürü, oyuncu ve müzisyen olarak ayrıca yaratıcı, barış canlısı ve

cesur kişilikler olarak gösterildiği sonucuna ulaşılmıştır. Genel anlamda kadın ve erkek rollerinin modern yapıya uygun gösterildiği sonucuna varmışlardır.

Köseler (2009), okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusunun nasıl ele alındığını belirlemek amacıyla Gaziantep il merkezindeki okul öncesi eğitim kurumlarında okutulan, seçkisiz (rastgele) örnekleme yöntemiyle seçtiği 200 adet hikâye ve 50 adet masal kitabından doküman incelemesi yöntemini kullanarak veri toplamış ve bunları betimsel analiz yöntemiyle açıklayarak yorumlamıştır. Araştırmada incelenen hikâye ve masal kitaplarında kadınların çalışma hayatında az gösterildiği, çoğunlukla evde ve çocuklarla ilgilenen anne rolünde gösterildiği, kız çocuk karakterlerinin annelerine mutfakta veya ev temizlemede, erkek çocukların ise alışveriş esnasında yardım ettiği tespit edilmiştir. Araştırmada geleneksel toplumsal cinsiyet anlayışının kitaplarda sunulduğu sonuçlarına varılmıştır.

Gümüšoğlu (2008), Cumhuriyet'in ilk yıllarından bugüne ders kitaplarında kadın ve erkek rollerinin nasıl yansıtıldığını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda 1920-1945 yılları arasındaki ders kitaplarında kadınların genellikle çocuklara veya yeni kuşağa ülkeyi ve uygarlığı öğreten çağdaş bir öğretmen, 1950'lerden sonra aile içinde hizmetçi olarak yansıtıldığı tespit etmiştir. Günümüzdeki kitapların ise bu anlamda daha kötü durumda olduğu tespit edilmiştir.

Yorgancı (2008) ilköğretim ders kitaplarında cinsiyet rollerinin inşasını incelemiştir. Çalışmanın sonunda erkek resimlerinin kız resimlerine oranla daha fazla, kız çocukların evde, erkek çocukların okulda ve kamusal alanda daha fazla yer aldığı, erkeklerin kızlara oranla yalnız olarak bir faaliyette bulunduğu, kızların ise evde yetişkin bir kadınla veya okulda kız arkadaşlarıyla resmedildiği tespit edilmiştir. Ayrıca kitaplarda çocukların gelişimi ve izlenmesi rolünün daha çok anneye verildiği, aile reisinin ise erkek olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak ilköğretimde okutulan 1-5. sınıf ders kitaplarının resim ve metinlerinin analizine göre cinsiyetçilik izlerinin görüldüğünü saptamıştır.

Vatandaş (2007), ülkemizde toplumsal cinsiyet rollerine dair insanların hangi düşünce ve tutumlar içerisinde olduğunu ve bunların toplumda cinsiyetler arası ayrışmalara nasıl etki ettiğini araştırmıştır. Nicel araştırma yöntemiyle

gerçekleştirilen araştırmada 15 yaş ve üzeri 3454 kişiye uygulanan anketler sonucunda kadın ve erkek katılımcıların kadın-erkek rolleri hakkında aynı doğrultuda düşündükleri ortaya çıkmıştır. Fiziksel güç gerektiren işler ve ev dışı işlerin erkeklere uygun roller olduğu, fiziksel güç gerektirmeyen ve ev içi işlerin kadınlara uygun roller olduğu elde ettikleri bulgular arasındadır.

Uluyağcı ve Yılmaz (2007), televizyon reklamlarında kadın ve erkeğe ait olarak görölen toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklar tarafından nasıl yansıtıldığını ortaya koymak amacıyla çalışma yapmışlardır. İçerik analizi yoluyla gerçekleştirdikleri çalışmada 2004- 2005 yılları arasındaki dört televizyon reklamını incelemişlerdir. Reklamlarda erkek çocukların kız çocuklardan daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Erkek çocuklar kız çocuklara oranla daha baskın rollerde(mafya babası, kovboy, doktor, işadamı) yer almışlardır. Sonuç olarak inceledikleri reklamlarda kadın erkek cinsiyet rollerinin çocuklar tarafından kalıpyargılara uygun olarak yansıtıldığına ulaşmışlardır.

Gürşimşek ve Günay (2005), okul öncesine yönelik olarak hazırlanan kitaplardaki cinsiyet rollerinin nasıl belirlendiği ve kitaplara nasıl yansıtıldığını ortaya koymayı amaçladıkları çalışmalarında örnekleme olarak on altı tane kitap seçerek bu kitapları içerik çözümlemesi ve söylem çözümlemesi bağlamında değerlendirmişlerdir. Aile kavramının anne ve çocuktan oluşan bir yapı olarak ele alındığı, insan kimliklerinde genellikle tiplerden yararlanıldığı ve dişil nesnelerin daha keskin bir biçimde cinsiyet rollerini belirttiği araştırmanın bulguları arasındadır.

Anderson ve Hamilton (2005), çalışmalarında annelerin ve babaların resimli çocuk kitaplarında nasıl betimlendiğini incelemişlerdir. Çalışmada babaların annelere nispeten eksik ve yetersiz ebeveyn olarak kalıplaştırılması üzerinde durmuşlardır. Belli başlı 200 resimli çocuk kitabında gösterilen ebeveyn cinsiyet rolleri üzerinde yapılan içerik analizi sonucunda, babaların genellikle kitaplarda az temsil edildiğine aynı zamanda arka planda ve etkisiz ebeveyn olarak sunulduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Vannicopoulou (2004), resimli çocuk kitaplarında kadın karakterler adlı derleme çalışmasında, resimli çocuk kitapları üzerine yapılan çalışmalara yer vermiştir. Yunanistan'daki çocuk kitabı yazarlarının çoğunun kadın olmasına rağmen

resimli kitapların toplumsal cinsiyete ilişkin adaletsizlikleri ve sıkıntıları yansıttığı, insanlaştırılmış hayvanların kişiliği incelendiğinde erkek hayvanların dişi hayvanlardan daha üstün yansıtıldığı araştırmacının bulguları arasında yer almaktadır.

Esen ve Bağlı (2002), araştırmalarında, ilköğretim 1. Sınıf Abece ve Türkçe kitaplarındaki yetişkin karakterlerin cinsiyetlerine göre hangi yerlerde, kimlerle, hangi eylemler içinde gösterildiklerini incelemiştir. İçerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilen bu araştırmanın sonuçlarına göre; incelenen ders kitaplarında kadınlar evde, çocuk bakımı ile ilgilenen ve evle ilgili işlerde gösterilirken erkekler ev dışında ve kamusal alandaki işlerle ilgili olarak gösterilmiştir. Kadın ve erkek karakterlerin geleneksel anlayışla kitaplara yansıtıldığı sonucuna varılmıştır.

Altan Arslan (2000), araştırmasında ilköğretim okullarında okutulan kitaplardan ortaokul 1 ve 2. sınıf milli tarih kitabını örneklem seçerek bu kitaplardaki metinleri ve görselleri cinsiyet rolleri açısından incelemiştir. Araştırmasının sonucunda kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinin zıtlıklar taşıdığı, bu rollerin ilköğretimin ilk yıllarında çocuklara kazandırıldığı tespit edilmiştir. Kadınlar edilgen kimlikte ev içi rollerde (ev temizliği/ bakımı, yemek hazırlama, yaşlı bakımı gibi) gösterilirken erkekler, etken kimlikte kamusal alanda gösterilmiştir. Kadınların bağımlı kişiler olarak erkeklerin ise söz sahibi, karar veren otoriter bir yapıda incelenen kitaplara yansıtıldığı belirtilmiştir.

A. M. Gooden ve M. A Gooden, (2001) araştırmalarında, kadınların nüfusun %51'ini oluşturmasına rağmen çocuk edebiyatında bu oranın altında temsil edildiklerinden söz etmiştir. Ayrıca psikologlar ve özgürlük örgütlerinin liderleri çocuk kitaplarındaki cinsiyet kalıplarının çocukların kadın rolleri algısı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu düşündüklerini belirterek kadınların olumlu biçimde yansıtıldığı resimli çocuk kitaplarının bu kalıpyargıları ortadan kaldırmak için kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. 1995-1999 yılları arasında çocuklara yönelik olarak hazırlanan 83 önemli kitap ana karakterlerin cinsiyetleri, illüstrasyonlar ve kitap başlıkları açısından içeri analizi kullanılarak incelendi. Bu araştırmada önceki yıllarda yapılan araştırmalara göre kadınların kitaplarda ana karakter olarak daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Trepanier-Street ve Romatowski (1999) araştırmalarında çocukların mesleki rollerle ilgili cinsiyet tutumlarını incelemiştir. Çocuklara cinsiyet kalıpyargılarından arındırılmış 6 çocuk kitabı sunularak mesleklerdeki cinsiyet kalıpyargılarının ne yönde etkilendiği sorgulanmıştır. Araştırmanın sonucunda çocukların cinsiyet rollerinde kalıpyargılara sahip olmalarına rağmen mesleklerle ilgili daha az kalıpyargılarının olduğu ortaya çıkmıştır. Özenle seçilmiş bu kitapların ve kitaplarla ilgili etkinliklerin çocukların toplumsal cinsiyet tutumlarını olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Turner-Bowker (1996), araştırmasında toplumsal cinsiyet rollerinin çocuk edebiyatındaki etkilerini 1984-1994 dönemindeki 30 Caldecott Madalyası alan ve öne çıkan kitapları, kitapların başlıkları, resimleri ve ana karakterlerin yaygınlığı açısından incelemiştir. Karakterin kitaplara yansımaları güç, aktivite, değerlendirme ve cinsiyet ilişkisi kategorileri altında analiz edildi. Araştırmanın sonuçlarına göre kitaplarda merkezi rollerin dağılımında kadınlar ve erkekler arasında fark olmamasına rağmen başlıklarda ve resimlerde kadınlara göre daha fazla sayıda erkek olduğuna ulaşıldı. Kitaplarda erkekler kadınlardan daha güçlü, aktif ve eril olarak tanımlanmıştır. Ayrıca kadınların erkeklerden daha olumlu betimlemelerle kitaplara yansıtıldığı ve kitap yazarlarının kadın ve erkekleri benzer şekillerde betimledikleri tespit edilmiştir.

İncelenen çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre kitaplarda kadınların çalışma hayatında kısıtlı tutulduğu ve meslek rollerinin belirtilmediği tespit edilmiştir. İncelenen kitaplarda kadın kahramanlar, genellikle ev içinde ve çocuklarıyla ilgilenen anne rolünde; kız çocukları ise annelerine mutfakta ya da evin temizliğinde yardım eden figürler olarak çizilmişlerdir. Değerşen modern aile yapısına göre de kadın ve erkek figürler, geleneksel toplumsal cinsiyet olgusuna uygun rollerde tasvir edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, bir nitel araştırma özelliği göstermektedir. Yıldırım ve Şimşek (2013: 45) nitel araştırmayı “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin (metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramaların) varlığını belirlemeye ve bunları belirli bir sisteme göre kodlayıp inceleme amaçlı yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217; Çepni, 2014: 114). Başka bir deyişle doküman inceleme, “Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217).

Doküman inceleme sürecinde, araştırmacı ilk olarak amacına hizmet eden kaynakları bulur. Bulduğu kaynakları dikkatlice inceleyerek gerekli bilgileri kaydeder, sentezler ve kaynakları belirli ölçütlere göre sınıflandırır. Bu aşamada daha önceki yapılan çalışmalardan yola çıkarak genel eğilimlerin ne olduğu, farklı düşüncelerin ve varlıkların da var olduğu kesinlik kazanır (Çepni, 2014: 114-115). Bu araştırmada da öncelikle okul öncesi döneme ait hikâye ve masal kitapları taranmıştır. Belirli ölçütler doğrultusunda seçilen kitaplar, araştırmacı tarafından ilgili literatür taranarak ve uzman görüşü alınarak oluşturulan forma göre incelenmiş ve fişlenmiştir. Bu da araştırmanın doküman inceleme şeklinde tasarlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2.2.Araştırmanın Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynaklarını okul öncesi döneme ait 50 hikâye ve masal kitabı oluşturmaktadır. Bu kitaplar, Ayla Çınaroğlu'nun 5, Aytül Akal'ın 20, Fatih Erdoğan'ın 12, Mavisel Yener'in 10 ve Aytül Akal ile Mavisel Yenerin birlikte yazdıkları 3 kitap olmak üzere toplam 50 kitaptır. Araştırma kapsamında incelenen kitapların tamamı ekte künyeleriyle birlikte verilmiştir.

Bu araştırmada veri kaynaklarının seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı rnekleme yöntemi; durumlarda, olguların ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlıdır. Amaçlı rnekleme yöntemlerinin eşitleri vardır. Bunlardan biri de lt örneklemedir. Bu araştırmada lt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. lt rnekleme yönteminde önceden belirlenmiş birtakım ltler vardır. Burada sözü edilen lt veya ltler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir lt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 135-140). Bu çalışmada da araştırmacı tarafından hazırlanan ltler kullanılmıştır. Buna göre araştırmanın veri kaynağının belirlenmesinde şu ltler kullanılmıştır:

- Kitapların okul öncesi dönem çocuklarına hitap edip etmemesi,
- Kitaptaki karakterlerin insan olması,
- Kitaplarda kadın-erkek rollerinin belirgin olması,
- Kitapların edebî eser niteliği taşması.

Bu amaca yönelik olarak 300 okul öncesi hikâye ve masal kitab incelenmiş ve bunlardan belirlenen lte uygun olanlar araştırmaya dâhil edilmiştir. İncelenecek olan kitapların seçimi sırasında üç alan uzmanının (biri ocuk gelişimi, diğer ikisi Türkçe ğretimi alanından) görüşüne de başvurulmuştur. Yapılan uzman değerlendirmeleri sonucunda görüş birliğine varılan kitaplar belirlenerek çalışmada incelenecek olan kitaplara ulaşılmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen 10 farklı form ile elde edilmiştir. Bu formlarda kadın/kız ocuk ve erkek/erkek ocuk karakterlerinin toplumsal cinsiyet rollerinin yansıtılış biçimine ilişkin 10 başlık kullanılmıştır. Bu 10 izelge elli kitap için ayrı ayrı doldurulmuştur. Formda yer almayıp inceleme esnasında çıkan maddeler ise sonradan formlara eklenmiştir. Bu başlıklar şunlardır:

- Karakter dağılımları,
- Kıyafet renkleri,
- Ayakkabı tercihleri,
- Kadın karakterlerin kıyafetlerinde etek, elbise ve pantolonun dağılımı,
- Aksesuarlar,

- Oyuncak dağılımı
- Duygusal edinimler/ Kişilik özellikleri
- Eylemler,
- Oyun çeşitleri,
- Meslekler

2.3.1.Güvenirlilik

Çalışmada yapılan uygulamanın güvenirliliğine ilişkin veri toplayabilmek için kitapların tamamı eş zamanlı olarak araştırmacı dışında başka bir kişi tarafından da incelenmiştir. Araştırmacılar arasındaki güvenirlilik (uyuşum yüzdesi) ise, Uyuşum Yüzdesi= Görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı X 100 formülü ile hesaplanmıştır. Bu formül sonucuna göre toplam güvenirlilik değeri %90 olarak hesaplanmıştır. Bu sonucun alan uzmanlarınca belirtilen (Tavşancıl ve Aslan, 2001) değerin üstünde olmasıyla çalışmanın yeterli uygulama güvenirliliğine sahip olduğu belirlenmiştir.

2.4.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır.

Betimsel analiz, içerik analizine göre daha yüzeyseldir ve daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır. Bu tür analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması için araştırmacının yapacağı yorumlar önem kazanmaktadır. Betimsel analizde öncelikle temalar belirlenir, bu temalara göre veriler işlenir-doğrudan alıntılara da yer verilir, verilerden elde edilen bulgular tanımlanır ve yorumlanır (Çepni, 2014: 184-185).

Betimsel analizde amaç, bir konuyu betimlemek ve derinlemesine yorum yapmadan açıklamaktır. Betimlemelere uygun araştırmacının yorumlarını içerir. Bu

yorumlar araştırmacıyı verileri tekrar organize etme sürecine yönlendirir(Ekiz, 2009: 76).

Betimsel analiz, araştırmadan edinilen verilerin önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmasıdır. Veriler sistemli bir şekilde betimlenerek açıklanır, yorumlanır, birtakım sonuçlara ulaşılır ve temalarla ilişkilendirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

İçerik analizinde, araştırmadan elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak esastır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan verileri içerik analiziyle daha derinlemesine incelenerek betimsel analizle fark edilemeyen kavram ve temalara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada da betimsel analiz ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Araştırmada öncelikle kitapların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları taşıyıp taşımadığı betimsel analiz yöntemi ile belirlenmiştir. Bunun için araştırmanın veri kaynağı olan kitaplar, tematik olarak incelenmiş; kalıpyargıları yansıtan dilsel ve dil dışı göstergeler tespit edilmiştir. Bu yargıları belirten resim ve metinlere ilişkin doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

İncelenen kitaplardaki kalıpyargıların sınıflandırılmasında ilgili literatür taranarak bir form oluşturulmuştur. Bu form, inceleme esnasında ortaya çıkan temalarla zenginleştirilmiştir. Kitaplardaki kalıpyargılar, aşağıdaki başlıklar hâlinde sınıflandırılmıştır:

- karakterlerin cinsiyet dağılımları,
- baskın kıyafet renkleri,
- meslekler,
- eylemler,
- çocukların oynadıkları oyunlar,
- duygusal edinim ve kişilik özellikleri,
- kadın karakterlerin kıyafet dağılımları (etek, elbise, pantolon yönünden),
- oyuncak dağılımları,
- aksesuarlar,
- ayakkabı tercihleri

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUM

3.1.Kitapların Tablolar Hâlinde Yorumlanması

3.1.1.Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada “Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın/erkek/kız çocuk/erkek çocuk karakterlerinin dağılımı nasıldır?” problemine yönelik elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

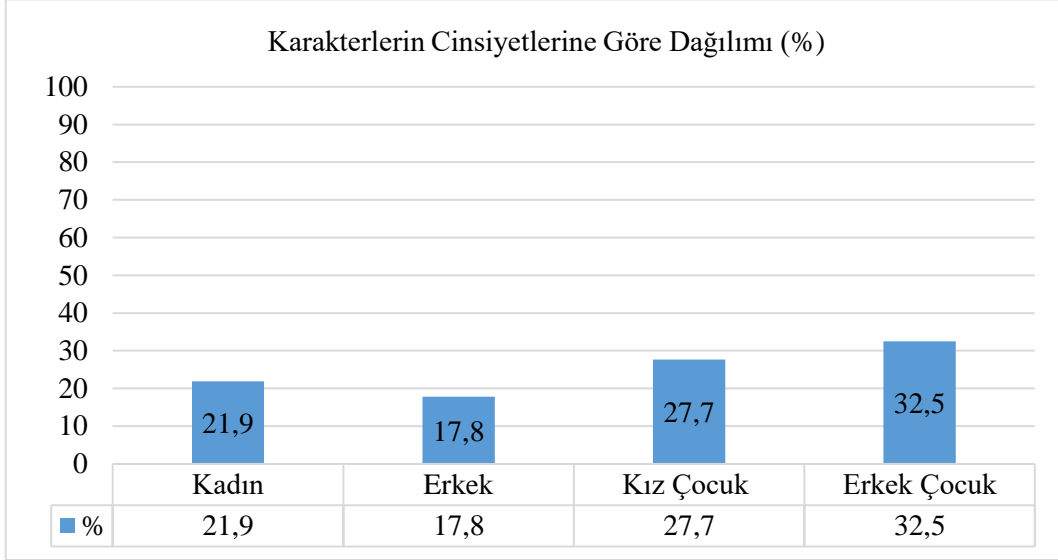
Kitaplardaki Karakterlerin Cinsiyetlerine (Kadın, Erkek, Kız Çocuk, Erkek Çocuk -Kadın& Kız Çocuk, Erkek& Erkek Çocuk) Göre Dağılımı

Karakterler	f	%
Kadın	64	21,9
Erkek	52	17,8
Kız Çocuk	81	27,7
Erkek Çocuk	95	32,5
Toplam	292	100,0
Kadın& Kız Çocuk	145	49,7
Erkek& Erkek Çocuk	147	50,3
Toplam	292	100,0

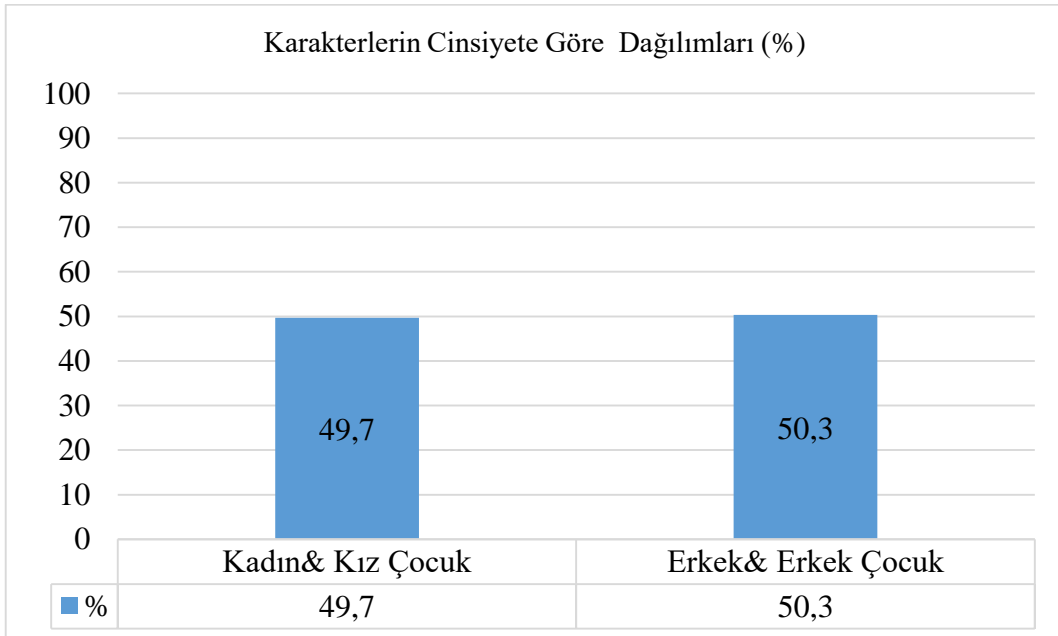
Tablo 2’ye bakıldığında incelen kitaplarda kadın karakterlerin (%21,9), erkek karakterlerden (%17,8) daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Erkek çocukların oranının (%32,5) kız çocuklardan (%27,7) fazla olduğu diğer bir bulgudur. Kadın karakterlerin (%21,9), erkek karakterlerden (%17,8) fazla olması kadının daha çok anne rolünün öne çıkmasıyla ilişkilendirilebilir. Erkek çocuk karakterlerinin (%32,5), kız çocuk karakterlerinden (%27,7) fazla olması da çocuk karakterler açısından cinsiyet yönünden eşitsizlik olduğunu göstermektedir.

Tablo 2'ye bakıldığında incelenen kitaplarda kadın&kız çocuk karakterleri (% 49,7) ile erkek&erkek çocuk (%50,3) karakterleri arasında nicelik yönünden belirgin bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Bu amaca yönelik bulgular Grafik 1 ve Grafik 2'de yer almaktadır.

Grafik 1. Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı(Kadın, Erkek, Kız Çocuk, Erkek Çocuk)

Grafik 2. Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı (Kadın& Kız Çocuk, Erkek& Erkek Çocuk)

3.1.2.İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada “Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek karakterlerinin kıyafetlerinde tercih ettikleri baskın renklerin dağılımı nedir?” problemine yönelik elde edilen bulgular tablo 3’de sunulmuştur.

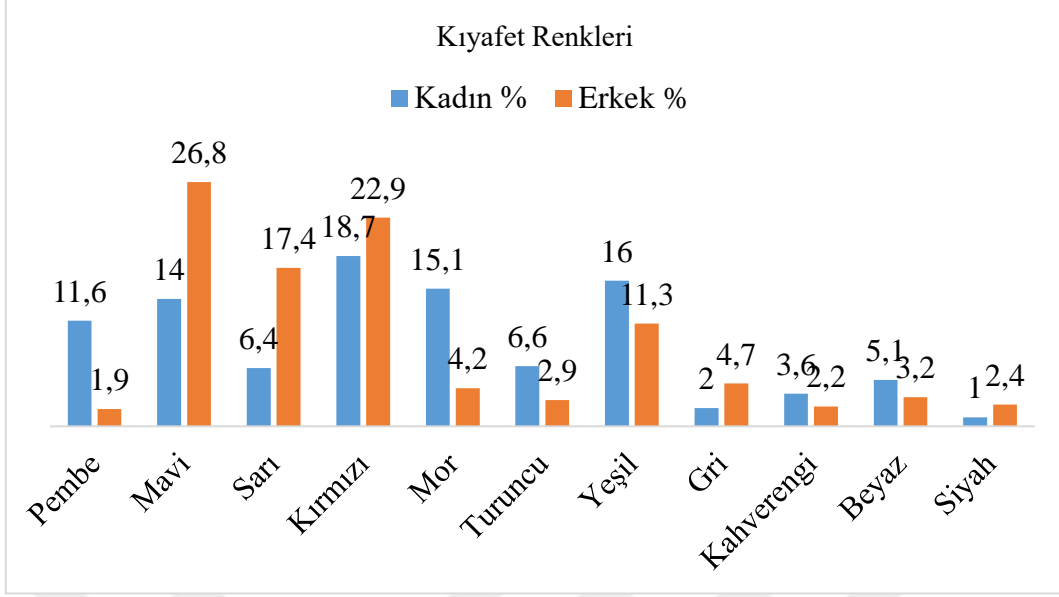
Tablo 3

Kitaplardaki Karakterlerin Kıyafetlerinde Tercih Ettikleri Baskın Renklerin Dağılımı

Renkler	Kadın(f)	%	Erkek(f)	%	Toplam(f)	%
Pembe	93	11,6	16	1,9	109	6,7
Mavi	112	14,0	221	26,8	333	20,5
Sarı	51	6,4	143	17,4	194	11,9
Kırmızı	150	18,7	189	22,9	339	20,8
Mor	121	15,1	35	4,2	156	9,6
Turuncu	53	6,6	24	2,9	77	4,7
Yeşil	128	16,0	93	11,3	221	13,6
Gri	16	2,0	39	4,7	55	3,4
Kahverengi	29	3,6	18	2,2	47	2,9
Beyaz	41	5,1	26	3,2	67	4,1
Siyah	8	1,0	20	2,4	28	1,7
Toplam	802	100,0	824	100,0	1626	100,0

Tablo 3 incelendiğinde kadınların en çok tercih ettiği renklerin sırasıyla (% 18,7) kırmızı, (% 16,0) yeşil, (% 15,1) mor ve (% 14) mavi olduğu görülmektedir. Kadınlara özgü bir renk olarak bilinen pembe rengin ise incelenen kitaplarda (% 11,6) kadın karakterlerin kıyafetlerinde tercih ettikleri baskın renk olduğu görülmektedir. Erkek karakterlerin kıyafetlerinde tercih ettikleri baskın renkler ise mavi (% 26,8), kırmızı (% 22,9), sarı (% 17,4) ve yeşil (% 11,3)dir. Bilindiği üzere mavi, geleneksel olarak düşünüldüğünde erkekleri simgeleyen bir renk olarak kabul edilmektedir ve buradaki durumun da bu kalıpyargıyı yansıtır nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Bu amaca yönelik bulgular Grafik 3’de yer almaktadır.

Grafik 3. Kitaplardaki Karakterlerin Kıyafetlerinde Tercih Ettikleri Baskın Renklerin Dağılımı

3.1.3.Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu araştırmadan “Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek karakterlerin meslek dağılımları nedir? “ problemine yönelik elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Kitaplardaki Karakterlerin Meslek Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Meslek	Kadın(f)	%	Erkek(f)	%	Toplam(f)	%
Öğretmen	9	45,0	0	0,0	9	20,0
Şoför	0	0,0	1	4,0	1	2,2
Doktor	1	5,0	2	8,0	3	6,7
Esnaf	0	0,0	9	36,0	9	20,0
Terzi	1	5,0	0	0,0	1	2,2
Mimar	1	5,0	0	0,0	1	2,2
Astronot	1	5,0	0	0,0	1	2,2
Çiftçi	2	10,0	1	4,0	3	6,7
Hostes	1	5,0	0	0,0	1	2,2
Eczacı	1	5,0	0	0,0	1	2,2
Sanatkâr	1	5,0	3	12,0	4	8,9
Müdür	0	0,0	1	4,0	1	2,2
Dalgıç	0	0,0	1	4,0	1	2,2

Tablo 4 (Devam)

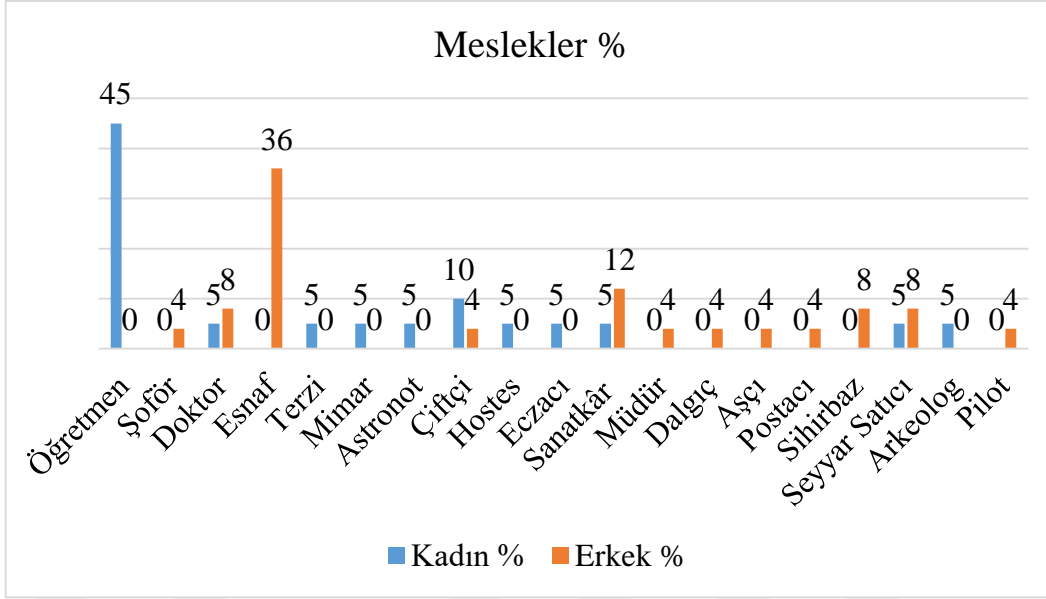
Kitaplardaki Karakterlerin Meslek Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Aşçı	0	0,0	1	4,0	1	2,2
Postacı	0	0,0	1	4,0	1	2,2
Sihirbaz	0	0,0	2	8,0	2	4,4
Seyyar Satıcı	1	5,0	2	8,0	3	6,7
Arkeolog	1	5,0	0	0,0	1	2,2
Pilot	0	0,0	1	4,0	1	2,2
Toplam	20	100,0	25	100,0	45	100,0

Tablo 4' e bakıldığında kadınların erkeklere baskın olarak yansıtıldıkları meslekler; öğretmen (% 45,0), çiftçi (% 10,0), terzi (% 5,0), mimar (% 5,0), astronot(% 5,0), hostes (% 5,0), eczacı (% 5,0), arkeolog (% 5,0) şeklindedir.

Erkeklerin kadınlara baskın olarak yansıtıldıkları meslekler ise şoför (% 4,0), doktor (% 8,0), esnaf (% 36,0), sanatkâr (% 12,0), müdür (% 4,0), dalgıç (% 4,0), aşçı (% 4,0), postacı (% 4,0), sihirbaz (% 4,0), pilot (% 4,0) şeklindedir.

Kadın ve erkek karakterlerin incelenen kitaplardaki meslek seçimlerine bakıldığında; öğretmen, terzi, mimar, astronot, hostes, eczacı, arkeolog mesleklerinde sadece kadınlar yer alırken şoför, esnaf, müdür, dalgıç, aşçı, postacı, sihirbaz, pilot mesleklerinde sadece erkekler yer almıştır. Doktor, çiftçi, sanatkâr, seyyar satıcı meslekleri ise her iki cinsiyete de atfedilmiştir.

Grafik 4. Kitaplardaki Karakterlerin Meslek Dağılımları

3.1.4. Dördüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada “Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek karakterlerin eylemleri nelerdir?” problemine yönelik elde edilen bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5

Kitaplardaki Karakterlerin Eylemlerine İlişkin Bulgular

Eylemler	Kadın(f)	%	Erkek(f)	%	Toplam	%
Yemek Hazırlama	10	14,3	3	7,7	13	11,9
Kitap Okuma	6	8,6	5	12,8	11	10,1
Yapı / inşa işleri	1	1,4	2	5,1	3	2,8
Çocuklarla evin dışında ilgilenme	5	7,1	4	10,3	9	8,3
Fiziksel aktivite (ağırlık taşıma/ağaca tırmanma vb)	2	2,9	7	17,9	9	8,3
Öz bakım işleri	6	8,6	1	2,6	7	6,4

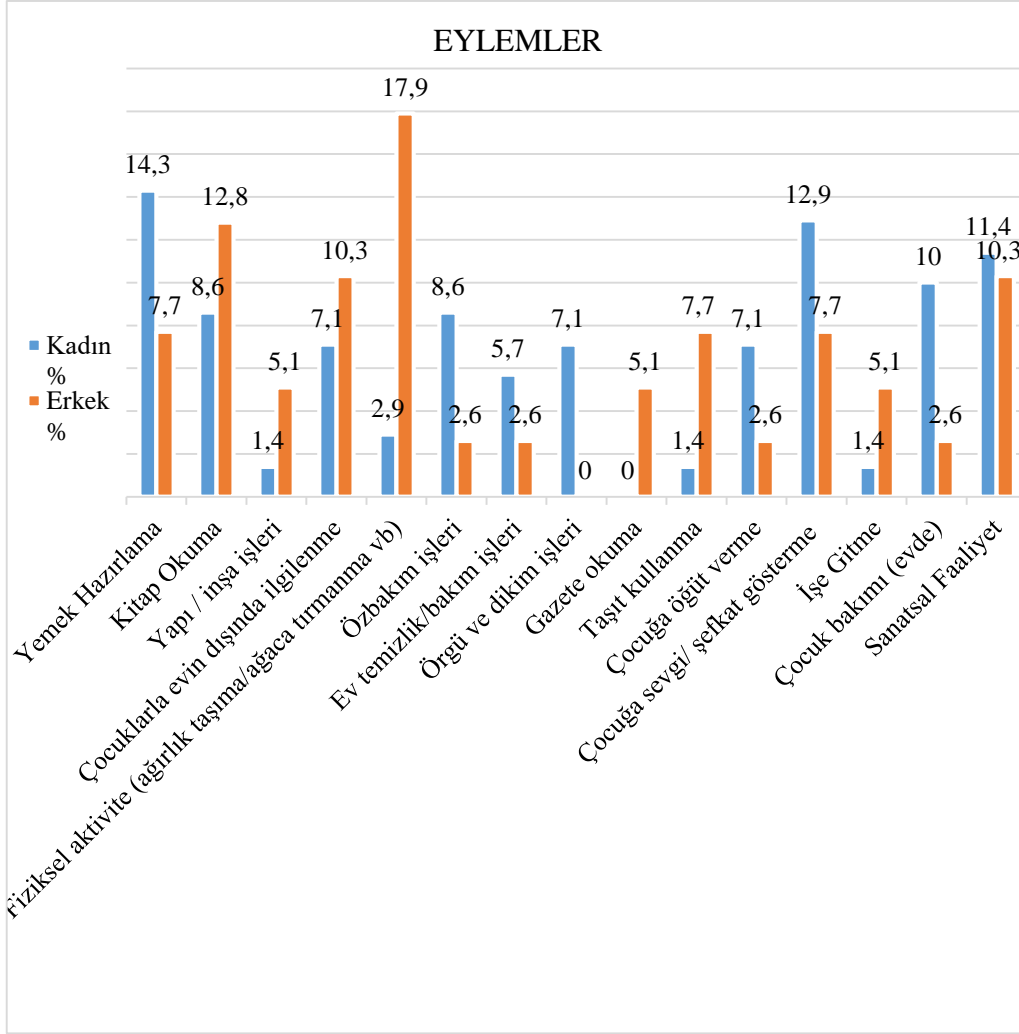
Tablo 5(Devam)

Kitaplardaki Karakterlerin Eylemlerine İlişkin Bulgular

Ev temizlik/bakım işleri	4	5,7	1	2,6	5	4,6
Örgü ve dikim işleri	5	7,1	0	0,0	5	4,6
Gazete okuma	0	0,0	2	5,1	2	1,8
Taşıt kullanma	1	1,4	3	7,7	4	3,7
Çocuğa öğüt verme	5	7,1	1	2,6	6	5,5
Çocuğa sevgi/şefkat gösterme	9	12,9	3	7,7	12	11,0
İşe Gitme	1	1,4	2	5,1	3	2,8
Çocuk bakımı (evde)	7	10,0	1	2,6	8	7,3
Sanatsal Faaliyet	8	11,4	4	10,3	12	11,0
Toplam	70	100,0	39	100,0	109	100,0

Tablo 5 incelendiğinde kadınların yemek hazırlama (%14,3), özbakım işleri (% 8,6), ev temizliği/bakım işleri (% 5,7), çocuğu uyarma/çocuğa öğüt verme (% 7,1), çocuğa sevgi/şefkat gösterme (% 12,9), evde çocuk bakımı (% 10), sanatsal faaliyet (% 11,4), örgü ve dikim işleri (%7, 1) gibi eylemlerde baskın konumda olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin ise fiziksel aktivite (ağırlık taşıma/ ağaca tırmanma vb.) (%17,9), kitap okuma (%12, 8), çocuklarla evin dışında ilgilenme (%10,3), taşıt kullanma(%7,7), yapı/ inşa işleri (%5, 1), gazete okuma(%5, 1) eylemlerinde baskın konumda olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca Tablo 5'e göre erkekler, örgü ve dikim işleri eyleminde bulunmazken, kadınlar da gazete okuma eyleminde bulunmamışlardır.

Grafik 5. Kitaplardaki Karakterlerin Eylemlerinin Dağılımı

3.1.5. Beşinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada “Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın ve erkek karakterler ile ilişkilendirilen duygusal edinimleri ve kişilik özellikleri nelerdir?” problemine yönelik elde edilen bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Duygusal Edinimleri ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Duygusal Edinim/Kişilik Özellikleri	Kadın(f)	%	Erkek(f)	%	Toplam(f)	%
Alınan	1	0,7	0	0,0	1	0,4

Tablo 6 (Devam)

Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Duygusal Edinimleri ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular

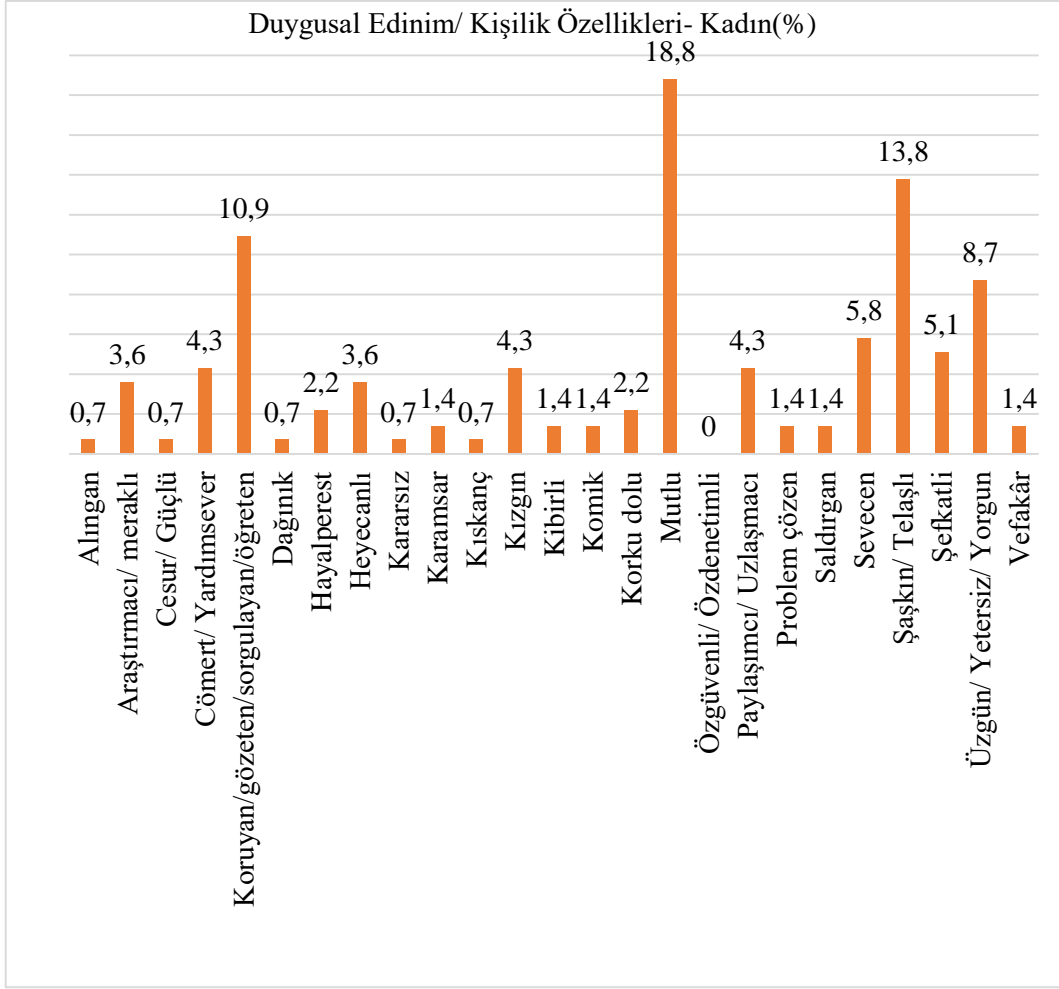
Araştırmacı/ meraklı	5	3,6	8	6,7	13	5,0
Cesur/ Güçlü	1	0,7	4	3,3	5	1,9
Cömert/ Yardımsever	6	4,3	2	1,7	8	3,1
Koruyan/gözeten/sorgulayan/öğreten	15	10,9	7	5,8	22	8,5
Dağınık	1	0,7	1	0,8	2	0,8
Hayalperest	3	2,2	0	0,0	3	1,2
Heyecanlı	5	3,6	0	0,0	5	1,9
Kararsız	1	0,7	1	0,8	2	0,8
Karamsar	2	1,4	0	0,0	2	0,8
Kıskanç	1	0,7	1	0,8	2	0,8
Kızgın	6	4,3	4	3,3	10	3,9
Kibirli	2	1,4	5	4,2	7	2,7
Komik	2	1,4	0	0,0	2	0,8
Korku dolu	3	2,2	3	2,5	6	2,3
Mutlu	26	18,8	27	22,5	53	20,5
Özgüvenli/ Özdenetimli	0	0,0	5	4,2	5	1,9
Paylaşımıcı/ Uzlaşmacı	6	4,3	3	2,5	9	3,5
Problem çözen	2	1,4	3	2,5	5	1,9
Saldırgan	2	1,4	5	4,2	7	2,7
Sevecen	8	5,8	6	5,0	14	5,4
Şaşkın/ Telaşlı	19	13,8	18	15,0	37	14,3
Şefkatli	7	5,1	3	2,5	10	3,9
Üzgün/ Yetersiz/ Yorgun	12	8,7	12	10,0	24	9,3
Vefakâr	2	1,4	2	1,7	4	1,6
Toplam	138	100	120	100	258	100

Tablo 6'ya bakıldığında erkekler; araştırmacı (% 6,7), cesur/ güçlü (% 3,3), kibirli (% 4,2), saldırgan (%4,2), şaşkıın/telaşlı (% 15) özellikleri ile kadınlardan daha fazla oranlarda kitaplara yansıtılmışlardır. Bu özellikler kadınlarda şu oranlardadır: araştırmacı/ meraklı (% 3,6), cesur/güçlü (% 0,7), kibirli (% 1,4), saldırgan (%1,4), şaşkıın/ telaşlı (% 13, 8).

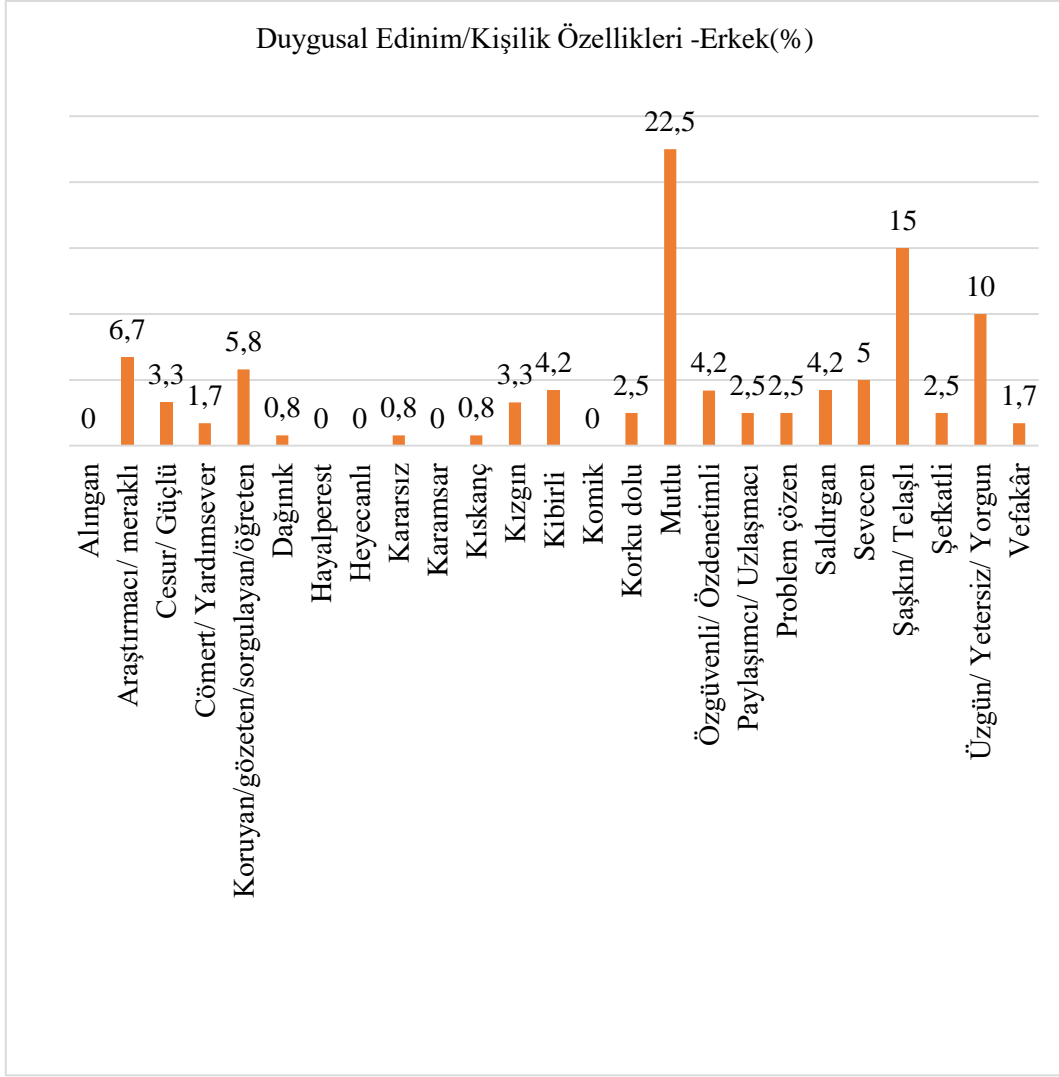
Kadınlara; mutlu (%18,8), cömert/yardımsaver (%4,3), koruyan/gözeten/sorgulayan/öğreten (%10,9), kızgın (%4,3), paylaşımcı/ uzlaşmacı (% 4,3), şefkatli (% 5,1) özellikleri ile erkeklerden daha fazla oranlarda kitaplara yansıtılmışlardır. Bu özelliklerin erkeklerdeki dağılımı ise şöyledir: mutlu (% 22, 5), cömert/ yardımsaver (% 1,7), koruyan/ gözeten/ sorgulayan/ öğreten (% 5, 8), kızgın (% 3, 3), paylaşımcı/ uzlaşmacı (% 2,5), şefkatli (% 2,5).

Kadınlara ve erkekler bazı özelliklerde ise birbirine yakın oranlarda kitaplara yansıtılmışlardır. Kadınlara; dağınık (% 0,7), kararsız (% 0,7), kıskanç (%0,7), korku dolu (% 2,2), vefakâr (% 1,4), sevecen (% 5,8). Erkekler; dağınık (% 0,8), kararsız % 0,8), kıskanç (% 0, 8), korku dolu (% 2,5), vefakâr (% 1,7), sevecen (% 5).

İncelenen kitaplarda alingan, hayalperest, heyecanlı, karamsar, komik olarak sadece kadınlara yansıtılırken, özgüvenli/özdenetimli olarak da sadece erkekler yansıtılmıştır.

Grafik 6. Kitaplardaki Kadın Karakterlerin Duygusal Edinim/ Kişilik Özelliklerinin Dağılımı

Grafik 7. Kitaplardaki Erkek Karakterlerin Duygusal Edinim/ Kişilik Özelliklerinin Dağılımı

3.1.6. Altıncı Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında kadın karakterlerin kıyafet seçimlerinde elbise, etek ve pantolonun dağılımı nasıldır? İncelenen kitaplardan bu probleme yönelik elde edilen bulgular Tablo 7’de yer almaktadır.

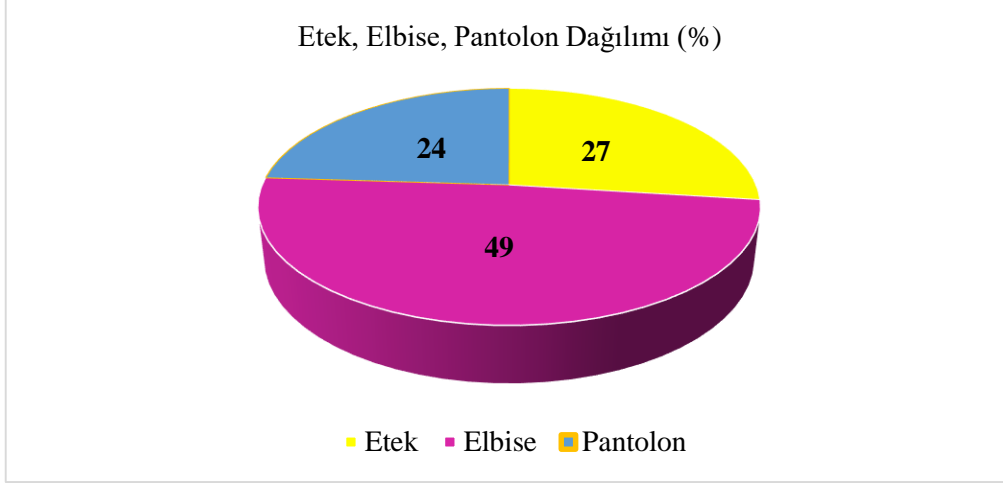
Tablo 7

Kitaplardaki Kadın Karakterlerin Kıyafet Tercihlerinde Elbise, Etek ve Pantolon Dağılımına İlişkin Bulgular

Kıyafet	(F)	%
Etek	91	27,0
Elbise	165	49,0
Pantolon	81	24,0
Toplam	337	100,0

Erkeklerin kıyafet seçimi toplumsal kalıpyargılar doğrultusunda büyük bir sapma göstermediğinden bu tabloda yalnızca kadın karakterlerin kıyafet seçimleri ele alınmıştır. İncelenen kitaplarda erkeklerin giydikleri kıyafetlerden toplumsal cinsiyet ayrımı yapılamamıştır. (Erkek karakterlerin etek giymesi ya da topuklu ayakkabı tercih etmesi gibi.)

Tablo 7' ye bakıldığında, incelenen hikâye ve masal kitaplarındaki kadın karakterlerin kıyafet seçimlerinde elbise, etek ve pantolon arasında %49,0 oranı ile en fazla elbise tercih ettikleri görülmektedir. % 24,0 oranı ile pantolon, incelenen hikâye ve masal kitaplarındaki kadın karakterlerin kıyafet seçimlerinde en az tercih ettiği kıyafettir. Bu tercih, pantolonun daha çok erkek kıyafeti olarak bilinmesi ile ilişkilendirilebilir. Bu nedenle incelenen kitaplarda kadın karakterler, pantolon giymeyi daha az tercih etmiştir.

Grafik 8. Kitaplardaki Kadın Karakterlerin Kıyafetlerinde Etek, Elbise, Pantolon Dağılımı

3.1.7. Yedinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

“Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında yer alan kız/erkek çocukların oyuncaklarının dağılımı nasıldır?” şeklindeki probleme yönelik elde edilen bulgular Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8

Kitaplardaki Kız/Erkek Çocukların Oyuncaklarının Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Oyuncaklar	Kız Çocuk(f)	%	Erkek Çocuk(f)	%	Toplam	%
Bebek	10	28,6	3	7,0	13	16,7
Oyuncak	4	11,4	8	18,6	12	15,4
Taşıtlar						
Top	3	8,6	6	14,0	9	11,5
Maket Adam	1	2,9	2	4,7	3	3,8
Balon	2	5,7	3	7,0	5	6,4
Müzik Aleti	2	5,7	2	4,7	4	5,1
Kum	0	0,0	1	2,3	1	1,3
Oyuncağı						
Oyuncak	910	28,6	9	20,9	19	24,4
Hayvanlar						

Tablo 8 (Devam)

Kitaplardaki Kız/Erkek Çocukların Oyuncaklarının Dağılımlarına İlişkin

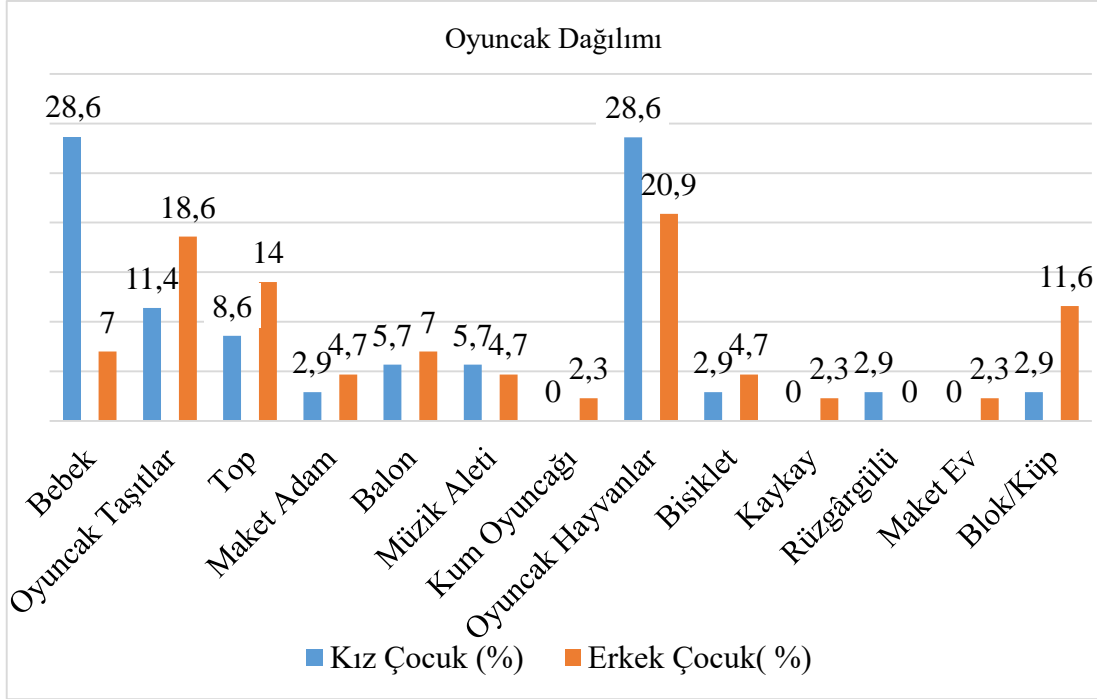
Bulgular

Bisiklet	1	2,9	2	4,7	3	3,8
Kaykay	0	0,0	1	2,3	1	1,3
Rüzgârgülü	1	2,9	0	0,0	1	1,3
Maket Ev	0	0,0	1	2,3	1	1,3
Blok/Küp	1	2,9	5	11,6	6	7,7
Toplam	35	100	43	100	78	100

Tablo 8' e bakıldığında incelenen hikâye ve masal kitaplarındaki kız çocukların oyuncaklarının bebek, oyuncak taşıt, top, maket adam, balon, müzik aleti, oyuncak hayvanlar, bisiklet, rüzgârgülü ve blok/küp olduğu görülmektedir. Kız çocukların en fazla %28,6 oranı ile bebeklere ve oyuncak hayvanlara, %11,4 oranı ile oyuncak taşıtlara, %8,6 oranı ile topa sahip olduğu görülmektedir.

Erkek çocuk oyuncaklarının ise bebek, taşıt, top, maket adam, balon, müzik aleti, kum oyuncağı, hayvanlar, bisiklet, kaykay, maket ev ve blok/küp olduğu görülmektedir. Erkek çocukların en fazla %20,9 oranı ile oyuncak hayvanlara, %18,6 oranı ile oyuncak taşıtlara, %14,0 ile topa sahip olduğu görülmektedir.

Ayrıca kum oyuncağına ve maket eve kız çocukların, rüzgârgülüne ise erkek çocukların sahip olmadığı görülmektedir. İncelenen hikâye ve masal kitaplarında yer alan çocukların oyuncaklarına genel olarak bakıldığında, oyuncak hayvanlar, bebek ve oyuncak taşıtların kitaplarda yer alan oyuncaklar arasında en fazla yer tuttuğu görülmektedir.

Grafik 9. Kitaplardaki Çocuk Karakterlerin Oyuncaklarının Dağılımı

3.1.8. Sekizinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

“Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarındaki kadın karakterlerin ve erkek karakterlerin aksesuarlarının dağılımı nasıldır?” şeklindeki probleme yönelik elde edilen bulgular Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9

Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Aksesuarlarının Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Aksesuarlar	Kadın (f)	%	Erkek (f)	%	Toplam	%
Gözlük	30	7,2	24	17,5	54	9,8
Çanta	42	10,1	49	35,8	91	16,5
Kolye	29	7,0	0	0,0	29	5,3
Bileklik	17	4,1	0	0,0	17	3,1
Küpe	25	6,0	0	0,0	25	4,5
Kravat	0	0,0	15	10,9	15	2,7
Şapka	319	7,5	21	15,3	52	9,4

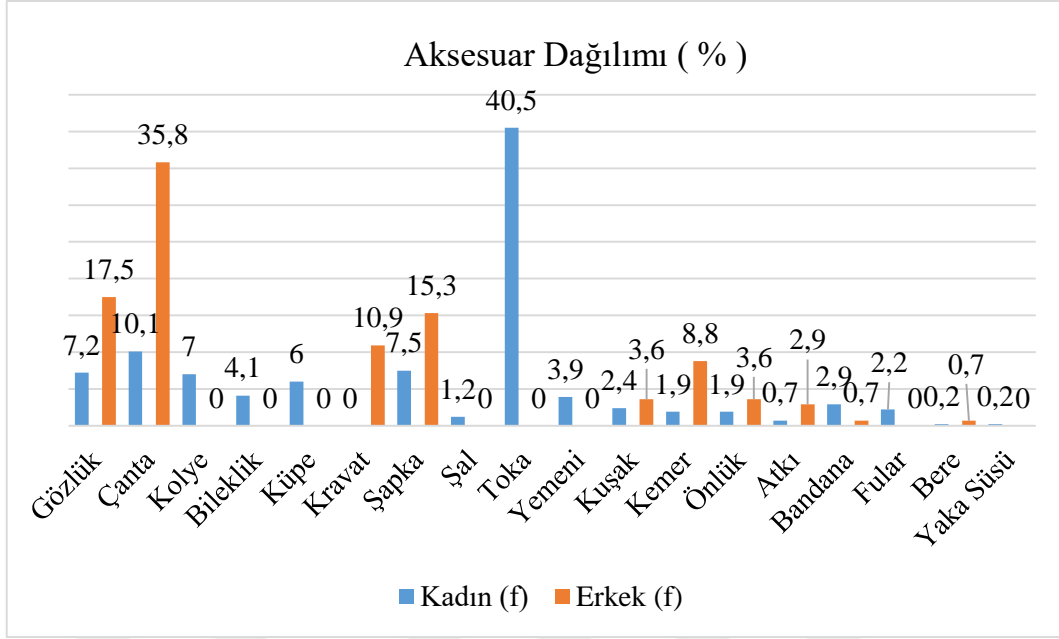
Tablo 9 (Devam)

Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Aksesuarlarının Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Şal	5	1,2	0	0,0	5	0,9
Toka	168	40,5	0	0,0	168	30,4
Yemeni	16	3,9	0	0,0	16	2,9
Kuşak	10	2,4	5	3,6	15	2,7
Kemer	8	1,9	12	8,8	20	3,6
Önlük	8	1,9	5	3,6	13	2,4
Atkı	3	0,7	4	2,9	7	1,3
Bandana	12	2,9	1	0,7	13	2,4
Fular	9	2,2	0	0,0	9	1,6
Bere	1	0,2	1	0,7	2	0,4
Yaka Süsü	1	0,2	0	0,0	1	0,2
Toplam	415	100	137	100	552	100

Tablo 9' a bakıldığında, incelenen hikâye ve masal kitaplarındaki kadın karakterlerin tercih ettikleri aksesuarların gözlük (% 7,2), çanta (% 10,1), kolye (% 7,0), bileklik, küpe, şapka, şal, toka, yemeni, kuşak, kemer, önlük, atkı, bandana, fular, bere ve yaka süsü olduğu görülmektedir. %40,5 oranı ile toka, % 10,1 oranı ile çanta, % 7,2 oranı ile gözlük kadınların en fazla tercih ettiği aksesuarlardır. İncelenen hikâye ve masal kitaplarındaki erkek karakterlerin tercih ettikleri aksesuarların ise gözlük, çanta, kravat, şapka, kuşak, kemer, önlük, atkı, bandana, bere olduğu görülmektedir. % 35,8 oranı ile çanta, %17,5 oranı ile gözlük, %15,3 oranı ile şapka erkeklerin en fazla tercih ettikleri aksesuarlardır.

Ayrıca kravat, kadınların aksesuarları arasında yer almazken; kolye, bileklik, küpe, şal, toka, yemeni, fular erkeklerin aksesuarları arasında yer almamaktadır.

Grafik 10. Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Aksesuarlarının Dağılımı

3.1.9. Dokuzuncu Alt Amaca Yönelik Bulgular

“Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarındaki kadın ve erkek karakterlerin ayakkabı çeşitlerinin dağılımı nasıldır?” şeklindeki probleme yönelik elde edilen bulgular Tablo 10’ da yer almaktadır.

Tablo 10

Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Ayakkabı Çeşitlerinin Dağılımına İlişkin Bulgular

Ayakkabı Çeşidi	Kadın(f)	%	Erkek(f)	%	Toplam	%
Babet	63	31,5	0	0,0	63	14,5
Düz/spor ayakkabı	51	25,5	216	92,3	267	61,5
Topuklu ayakkabı	15	7,5	0	0,0	15	3,5
Terlik	43	21,5	12	5,1	55	12,7
Figürlü panduf	11	5,5	0	0,0	11	2,5
Çizme	16	8,0	6	2,6	22	5,1

Tablo 10 (Devam)

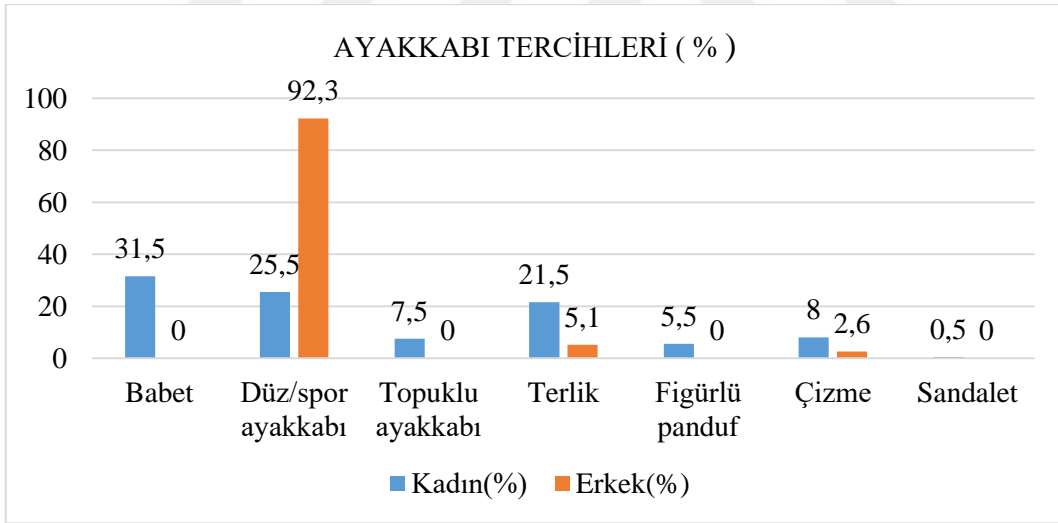
Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Ayakkabı Çeşitlerinin

Dağılımına İlişkin Bulgular

Sandalet	1	0,5	0	0,0	1	0,2
Toplam	200	100	234	100	434	100

Tablo10'a bakıldığında incelenen hikâye ve masal kitaplarında kadınların en çok tercih ettikleri ayakkabı çeşitlerinin % 31,5 oranı ile babet, % 25,5 oranı ile düz/spor ayakkabı, % 21,5 oranı ile terlik, % 8,0 oranı ile çizme, % 7,5 oranı ile topuklu ayakkabı, % 5,5 oranı ile figürlü panduf, % 0,5 oranı ile sandalet olduğu görülmektedir.

Erkeklerin ayakkabı çeşitlerinin ise % 92,3 oranı ile düz/spor ayakkabı, % 5,1 oranı ile terlik, % 2,6 oranı ile çizme olduğu görülmektedir.

Grafik 11. Kitaplardaki Kadın ve Erkek Karakterlerin Ayakkabı Tercihlerinin Dağılımı

3.1.10.Onuncu Alt Amaca Yönelik Bulgular

“Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarındaki kadın ve erkek karakterlerin çocuk karakterlerin cinsiyetlerine göre oynadıkları oyun çeşitlerinin dağılımı nasıldır?” şeklindeki probleme yönelik elde edilen bulgular Tablo 11’ de yer almaktadır

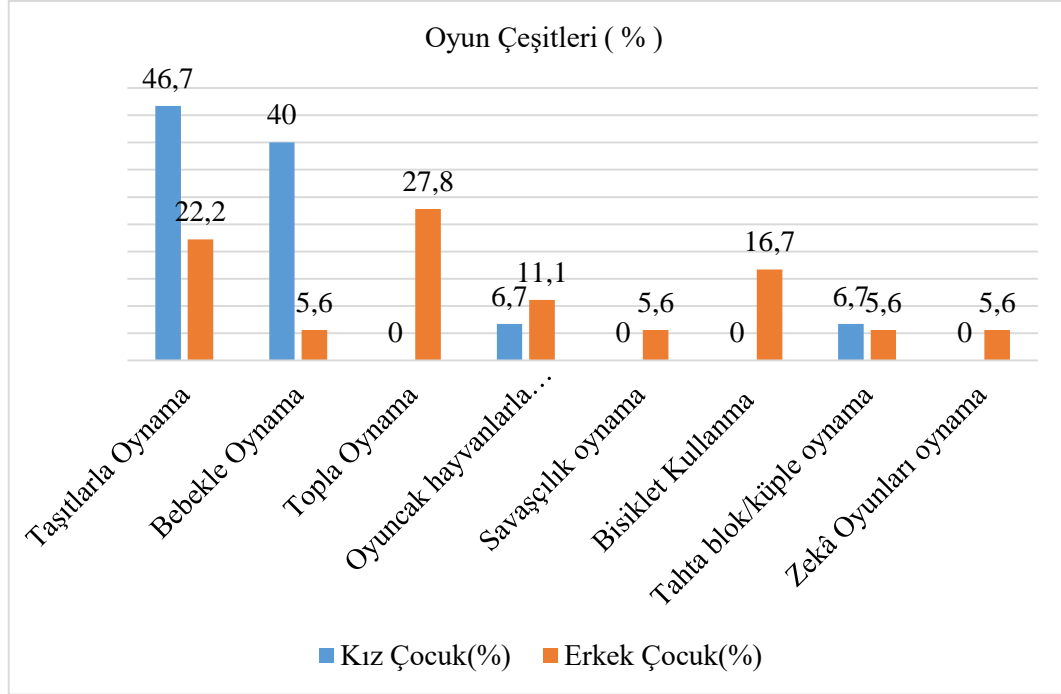
Tablo 11

Çocuk karakterlerin cinsiyetlerine göre oynadıkları oyun çeşitlerinin dağılımına ilişkin bulgular

Eylemler	Kız Çocuk(f)	%	Erkek Çocuk(f)	%	Toplam	%
Taşıtlarla Oynama	7	46,7	4	22,2	11	33,3
Bebekle Oynama	6	40,0	1	5,6	7	21,2
Topla Oynama	0	0,0	5	27,8	5	15,2
Oyuncak hayvanlarla Oynama	1	6,7	2	11,1	3	9,1
Savaşçılık oynama	0	0,0	1	5,6	1	3,0
Bisiklet Kullanma	0	0,0	3	16,7	3	9,1
Tahta blok/küple oynama	1	6,7	1	5,6	2	6,1
Zekâ Oyunları oynama	0	0,0	1	5,6	1	3,0
Toplam	15	100,0	18	100,0	33	100,0

Tablo 11' e göre incelenen kitaplarda kız çocuk karakterlerinin en fazla tercih ettiği oyunlar; (% 47,7) taşıtlarla oynama ve (% 40) bebekle oynamadır. Oyuncak hayvanlarla (% 6,7) ve tahta blok/küplerle oynama (% 6,7) ise kız çocuk karakterlerin tercih ettiği diğer oyun çeşitleridir. Erkek çocuk karakterlerin en fazla tercih ettiği oyunlar ise topla oynama (% 27,8), taşıtlarla oynama (% 22,2), bisiklet kullanma (% 16,7) ve oyuncak hayvanlarla oynama (% 11,1)'dir. Bebekle oynama (% 5,6), savaşçılık oynama (% 5,6), tahta blok/küple oynama (% 5,6), zekâ oyunları oynama (% 5, 6) erkek çocuk karakterlerinin eşit oranlarda tercih ettikleri oyun çeşitlerindedir.

Bisiklet kullanma, savaşçılık, zekâ oyunları ve topla oynama incelenen kitaplarda kız çocuk karakterlerin tercih etmediği oyun çeşitleri olarak dikkat çekmektedir.

Grafik 12. Kitaplardaki Çocuk Karakterlerin Oyuncaklarının Dağılımı

3.2. Hikâye ve Masal Kitaplarının Özet Hâlinde İncelenmesi

3.2.1. Seni Seviyorum İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Bu kitapta anne ve kardeş sevgisi işlenmiştir. Kitabın ana karakteri olan çocuğun (erkek) parka gittiğinde bir çocuğun yanında oturan kıza “*Seni Seviyorum!*” (s. 8) demesiyle olay örgüsü başlamaktadır. Çocuk, eve döndüğünde duyduğu “*Seni Seviyorum.*” cümlesini aile bireylerine yöneltmiştir. Daha sonra çocuk, kardeşine bir sürü kötülük yaptığını ve tüm bunlara rağmen annesinin onu yine sevip sevmediğini sorması üzerine annesi, kabullenici ve şefkatli bir dil ile “*Olsun ne kadar kötü olursan ol beni seni yine de seviyorum.*” (s. 26) cevabını vermiştir. Burada anne kabullenici, şefkatli ve merhametli olarak yansıtılmıştır. Sonrasında çocuk söylediklerinin hepsinin şaka olduğunu aslında kardeşini çok sevdiğini söyleyerek annesine sarılmıştır. Bu da erkek çocuğun ‘sevgi gösterme’ eyleminin içinde olduğunun bir göstergesidir. Öte yandan çocuğun kardeşinin cinsiyeti dilsel ögelerde belirtilmemiştir. Fakat çocuğun saçının kısa oluşu, erkek çocuk olduğu izlenimini

vermektedir. Ayrıca kitapta annenin elbise renginin mavi olduğu göze çarpmaktadır. Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 1’de yer almaktadır.

Fotoğraf 1. Seni Seviyorum isimli kitaptan elde edilen görseller

3.2.2. Güzel Bir Sabahtı... İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Bu kitapta, çocuğun eleştirel düşünme süreci konu edinilmiştir. Çocuk (erkek), sabah kalkar, kollarını açar, gerinir ve kendi kendine sorar: “Neden kollarımız sanki hep böyle sarkık durur?” (s. 8) Daha sonra çocuk, “Bir gün böyle yaşasam acaba neler olur?” (s. 10) diyerek sorgulamayı devam ettirir. Çocuğun kahvaltıda annesine “(...)Kahvaltımı sen ettir.(...)” (s. 12) demesi annenin ev içindeki rolüne işaret etmektedir. Ayrıca görselde kadının kıyafetinin pembe olduğu göze çarpmaktadır. Kitabın devamında çocuk arabanın içinde resmedilmiştir. Arabanın şoförü ise erkektir. Şoför amcanın kıyafetinin mavi olduğu göze çarpmaktadır. Çocuk, yolda kolları kalkık bir şekilde şoföre “Her şey neden hep aynı, kendine bu soruyu sor, anlıyorum seni amca böyle şoförlük biraz zor.” (s. 14) diyerek sorgulayıcı tavrını sürdürmektedir. Çocuk daha sonra okula gider, öğretmen ve arkadaşlarına da benzer sorular yöneltir. Çocuğun öğretmenin cinsiyetinin kadın olduğu göze çarpmaktadır ve etek giydiği görülmektedir. Okuldan sonra çocuk hastaneye gider ve doktora görünür. Doktorun cinsiyeti erkektir. Çocuk sonrasında eve gelir ve ailesi hasta yatağının başucunda onu izler. Annenin yine bu görselde pembe kıyafet giydiği görülmektedir. Görselde bulunan diğer bir karakter –

muhtemelen ablası- mavi kıyafet giymektedir. Ayrıca çocuğun pijaması da mavi renktedir. Hikâyenin sonunda anne-çocuk birbirine sarılarak resmedilmiştir. Kitapta çocuğun yalnızca annesine sarılması da dikkat çeken bir unsurdur. Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 2’de yer almaktadır.

Fotoğraf 2. Güzel Bir Sabahtı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.3. Dedem Bana Düdük Yaptı İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

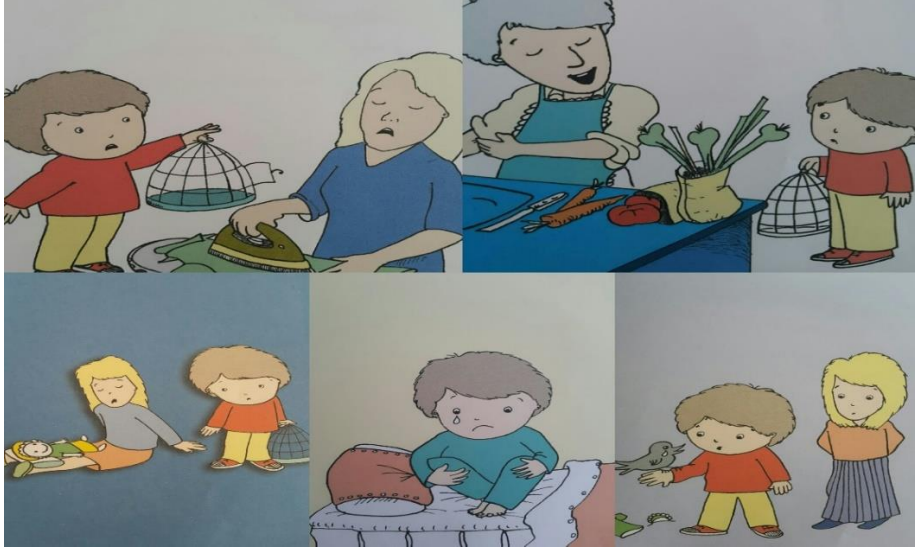
Hikâye, çocuğun (erkek) dedesiyle kırdaki ıslık çalmaya çalışarak dolaşmasıyla başlar. Çocuk ıslık çalamayınca dedesi ona düdük yapar ve çocuk düdük çalar. Dedenin çocukla ilgi içinde olduğu ve takım elbise giydiği görülmektedir. Hikâyede daha sonra çocuk ormanda dolaşırken kırmızı şapkalı kıza rastlar. Kız onun düğünü alarak ormanda ilerlerken kurtla karşılaşır. Düdüğü çalarak yardım istemeye çalışırken çocuğun dedesi sesi duyamaz. Bunun üzerine çocuk (erkek) ıslık çalarak dedesini çağırır ve kızı kurtarırlar. Çocuk (erkek) hikâyede kurtarıcı ve güçlü bir karakter olarak yer almaktadır. Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 3’te yer almaktadır. Görsellerde çocuğun ablasının elbise giydiği ve kitap okurken yer aldığı dikkat çekmektedir. Ablanın yanındaki eşyalar arasında pembe kıyafetli oyuncak bebeğin, ayna ve saç fırçasının olduğu da göze çarpmaktadır.

Fotoğraf 3. Dedem Bana Düdük Yaptı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.4. Kuşumu Kim Kışkırladı İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, bir erkek çocuğun kuşunun kafesinde olmaması üzerine onu bulma çalışmalarını konu edinmektedir. Çocuk, beslediği kuşun kafesten uçarak nereye gidebileceğine araştırmaya koyulur. Kitaptaki eylemlere bakıldığında anne ütü yapmakta, baba ise yemek hazırlamaktadır. Annenin ütü yapması kadınlara atfedilen ev işlerine uygun bir eylem olarak dikkat çekerken babanın yemek hazırlaması ise bunun tam tersi bir durumdur. Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 4'te yer almaktadır. Buna göre ablanın görsellerde etek giydiği ve bebekle oynadığı resmedilmiştir. Bu da oyuncaklardaki kalıpyargıya işaret etmektedir.

Fotoğraf 4. Kuşumu Kim Kışkırladı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.5. Ablam Bana Dil Çıkardı İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Kitap, genel anlamda çocuğun (erkek) ablası ile olan ilişkisini ele almaktadır. Ablası ona dil çıkarır, çocuk ablasının onu sevmediğini düşünür ve annesine gider. Annesi ona ablasının onu sevdiğini o olmadığında üzüleceğini söyler. Annenin çocuğuyla ilgili ve şefkatli bir duygusal edinim içinde olduğu görülmektedir. Çocuk daha sonra kızgın bir yüz ifadesiyle saklanır. Ablası da kardeşinin onu sevmediğini düşünmektedir. Annesiyle konuşur. Kadın karakter burada da şefkatli, teselli edici bir duygusal edinim içerisindedir. Ablanın ve annenin etek giymesi toplumsal cinsiyet kalıpyargısı olarak göze çarpmaktadır. Ablanın yatağının üzerinde bebeğin oluşu kızların oyuncak tercihlerinin bebekler yönünde olduğu kalıpyargısını hatırlatmaktadır. Kitabın devamında baba işten eve gelir ve kardeşler arasında uzlaşma sağlanır. Annenin evde çocuklarıyla ilgili bir ilgilenmesi, babanın ise işe gitmesi kadın/erkek rolleri arasındaki kalıpyargıların geleneksel olduğuna işaret etmektedir.

Fotoğraf 5. Ablam Bana Dil Çıkardı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.6.Sınıfta Kaldım Haberim Yok İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Çocuğun (erkek) kavalcı ve arkadaşları ile macerası kitabın konusunu oluşturmaktadır. Kitapta kavalcının erkek oluşu çobanlık mesleğinin erkeklere özgü olduğu kalıpyargısıyla ilişkilendirilmektedir. Kavalcının saçlarının orta uzunlukta oluşu dikkat çekmektedir. Buradan geleneksel kalıpyargıların aksine erkeklerin de uzun saçlara sahip olabileceği sonucu çıkmaktadır. Kavalcının bir görselde ağlarken resmedilmesi erkeklerin de ağlayabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla burada ‘Erkekler ağlamaz.’ kalıpyargısının dışına çıkmıştır.

Fotoğraf 6. Sınıfta Kaldım Haberim Yok İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.7. Gırrrr!.. İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

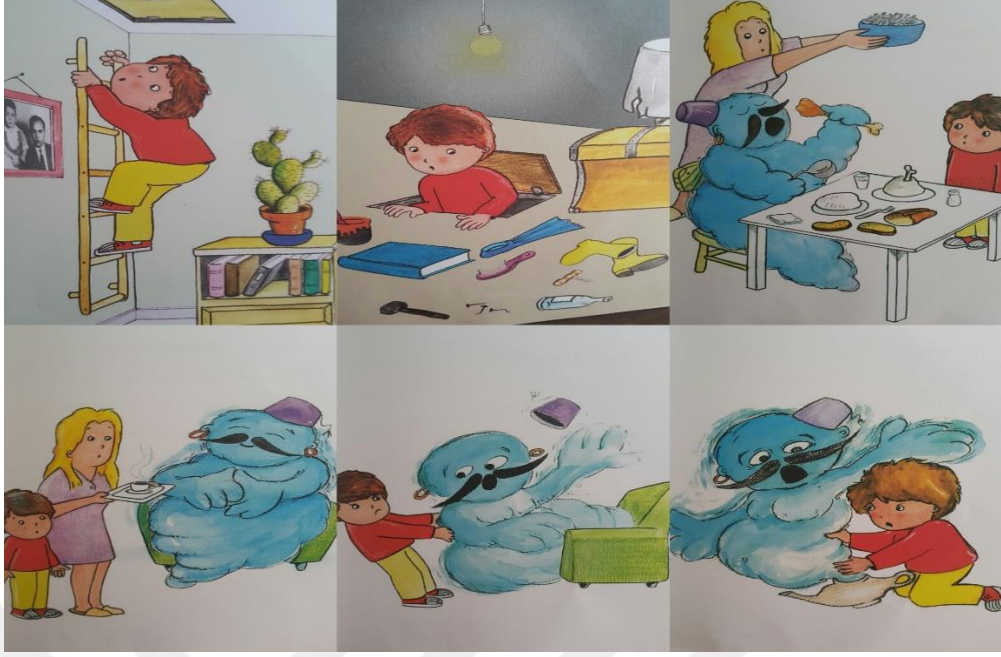
Masal, bir ailenin canavarla olan serüvenini konu almaktadır. Buna göre kitapta çocuğun (erkek) hayal dünyasında evine canavar girdiği ve kimseyi korkutamadığı anlatılmaktadır. Kitapta korkusuz olma tüm aile bireylerine atfedilmiştir (Anne, baba, dede, abla). Dolayısıyla burada bir ayırımdan söz edilememektedir. Kadın karakterlerin elbise ve etek giymesi ise kıyafet kalıpyargısını göstermektedir. Ayrıca kitapta annenin canavara dişlerini fırçalaması gerektiğini söylemesi kadınların bakıma erkeklerden daha çok önem verdiğini göstermektedir.

Fotoğraf 7. Gırrrr!.. İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.8. Tavan Arasındaki Eski Lamba İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Hikâye, çocuğun (erkek) tavan arasında sihirli bir lamba bulmasıyla başlar. Lambadan çıkan cin erkektir. Annesi ile çocuğundan ona hizmet etmelerini ister. Anne de yemek hazırlar. Kadınlara ait bir kalıpyargıya burada da rastlanır. Kadın yemek hazırlayan bir konumda, ayrıca geleneksel anlayışa uygun olarak elbise ile resmedilmiştir. Hikâyenin ilerleyen bölümünde çocuk, cini lambaya geri sokar. Bu, erkek çocuğun maceracı ve güçlü olarak betimlendiğini göstermektedir.

Fotoğraf 8. Tavan Arasındaki Eski Lamba İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.9. Korkunç Korkuluğun Korkusu İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Hikâye, dedesiyle çocuğun (erkek) tarlada gezerken kuşların mısır tanelerini yediklerini görmeleriyle başlar. Dedesi çocuğa “*Bak, mısırları yiyor kuşlar. Bu gidişle kışın mısır patlatamaz çocuklar...*” (s. 6) diyerek durumdan yakınır. Sonra onların yardımına çocuğun arkadaşı (erkek) yetişir. Onlara bir korkuluk yaparak bu durumun üstesinden gelebileceğini söyler. Daha sonra korkuluk yapılır. Fakat korkuluk dışarıda yalnız kalmak istememektedir. Çocuk da ona “*Ah sevgili korkuluk, yeter ki sen üzülme. Ben seninle yatarım, korkuyu falan düşünme.*” (s. 22) diye cevap verir. Daha çok kadınlara atfedilen merhametli olma özelliği burada erkeğe atfedilmiştir. Hikâyenin devamında babasının çocuğa kızgın bir yüz ifadesiyle “*Haydi çabuk yatağına! Korkuluk hiç korkar mı? Bu yaşta bir küçük çocuk hiç dışarıda yatar mı?*” (s. 24) dediği görülmektedir. Bu ifadeden babanın kuralcı ve çabuk öfkelenen bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Bu kitapta göze çarpan diğer bir unsur, çocuğun arkadaşının cinsiyetinin erkek olduğudur. Ayrıca çocuğun arkadaşı (erkek) pembe tişörtle resmedilmiştir. Bu geleneksel kalıpyargıların dışına çıktığını Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 9’da yer almaktadır.

Fotoğraf 9. Korkunç Korkuluğun Korkusu İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.10. Sevgili Arkadaşım İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, bir erkek çocuğun mahallesine taşınan bir erkek çocukla olan arkadaşılığını konu almaktadır. Kitaptaki ilk görselde eşya yüklü kamyonun eşyaları erkeklerin taşıdığı görülmektedir. Bu eylem, erkeklere ait özgü oluşuyla dikkat çekmektedir. Yine üç farklı görselde çocuklar, oyuncak kamyonla gösterilmiştir. Yine burada erkek çocuklar için bir kalıpyargıdan söz edilebilir. Kitapta, çocuklar "Arabayla geldik. Hız yaptık (...)" (s. 16) şeklinde bir ifade kullanmışlardır. 'Arabayla hız yapma' eyleminin erkeklere atfedildiği görülmektedir.

Fotoğraf 10. Sevgili Arkadaşım İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.11. Top Ding Dız Dam Çong Cıs Tak İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

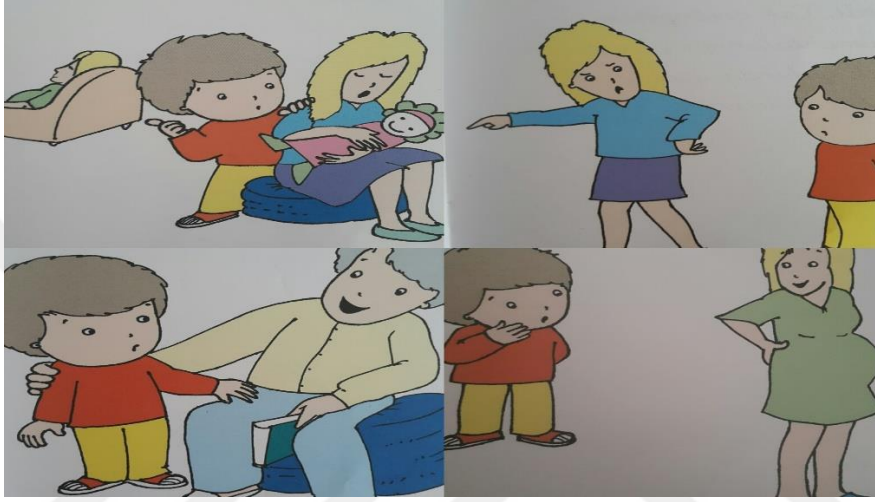
Hikâye, bir erkek çocuğun ailesiyle olan bir gününü anlatmaktadır. Kitapta çocuğun babasının gazete okuduğu resmedilmiştir. Bu erkeklere ait kalıpyargı içermektedir. Ayrıca Fotoğraf 11’de de kadın karakterlerinin elbise ile resmedildiği görülmektedir.

Fotoğraf 11. Top Ding Dız Dam Çong Cıs Tak İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.12. Annem Neden Şişmanladı? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Kitap bir erkek çocuğun bebek bekleyen annesindeki fiziksel değişimler hakkındaki sorgulayıcı tavrını konu almaktadır. Fotoğraf 12’de görüldüğü gibi görsellerde kadın karakterlerinin etek ve elbise ile resmedildiği görülmektedir. Ayrıca bir görselde çocuğun ablası, elinde bebekle resmedilmiştir. Bunlar kadınlara ait kalıpyargılar arasında gösterilebilir.

Fotoğraf 12. Annem Neden Şişmanladı? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.13. Nerden Çıktı Bu Kardeş? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Hikâyede çocuğun (kız) bebek olan kardeşine karşı olan kıskançlık duyguları ve eylemleri anlatılmaktadır. Kendini ikinci planda hisseden çocuk (kız) daha sonra penceresine konan kuşlarla konuşma çabasına girer ve onları seyrederek. Yavru kuşlar anneleriyle uçmayı öğrenirken yavru kuşlardan biri kardeşlerinin ve annesinin ayrı yönleri doğru uçtuğunu görünce kardeşlerinden birine sorar: “*Biz kardeşiz her zaman birlikte olmayacak mıydık? Birlikte yaşamayacak mıydık?*” (s. 13) Kardeşlerden biri de cevap verir: “*Biz artık büyüdük, annemize ihtiyacımız kalmadı. Senin söylediğin beraberlik ancak insanlarda... İnsan yavrusunun büyüyüp hayata hazırlanması o kadar uzun sürüyor ki, bir annenin yıllarını alıyor (...)*” (s. 13). Bu ifadelerden insanların büyüyüp hayata hazırlanmasında annelerin babalardan ön planda yer aldığı anlaşılabilir. Bakım ve çocuk büyütme eylemleri kadına atfedilmiştir. Hikâyenin devamında çocuk hayalinden uyanarak annesinin yanına

gider. Annesine “*Sen git biraz dinlen, anneciğim. Kardeşimi ben uyuturum.*” der (s. 15). ‘Kadınlar çocuk bakımı ile ilgilenir.’ kalıpyargısı burada da kendini göstermektedir. Ayrıca kızın pembe elbise giymesi, renk ve kıyafette bir kalıpyargı olduğuna örnek gösterilebilir. Anne rolündeki kadın karakterin görsellerde mavi tayt giydiği görülmektedir. Renk olarak kalıpyargı taşımadığını göstermektedir. Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 13’te yer almaktadır.

Fotoğraf 13. Nerden Çıktı Bu Kardeş? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.14. Ben Büyüküm Adlı Masal Kitabının İncelenmesi

Hikâye, üç yaşında bir erkek çocuğun büyüme hevesini konu almaktadır. Çocuk, ağabeyine öykünmekte onunla ‘Kim daha güçlü?’ yarışına girmektedir. Erkeklere atfedilen ‘güçlü olma’ kalıpyargısı burada da söz konusudur. Kitapta, annesinin onu kucağına alıp “*Benim canım bebeğim!*” (s. 5) diyerek saçlarını okşaması kadının anne rolünde ve şefkatli gösterildiğini ortaya koymaktadır. Çocuğun oynadığı oyuncaklar ise şunlardır: Kitapta sözel ifadelerle belirtilen bu oyuncaklar şunlardır: küçük hayvanlar, küçük askerler, küçük adamlar ve renk renk arabalar...

Görselde ise erkek çocuğun elindeki oyuncak kız bebek dikkat çekmektedir. Bu oyuncak ve bebeğin kıyafetinin pembe olması kadınlara ait kalıpyargı

barındırırken erkek çocuğun elinde bebeğin olması yukarıda bahsedilen kalıpyargının aksine bir çelişkiye neden olmaktadır. Çocuğun odasındaki dolabın kapağında futbolcu afişleri asılıdır. Bu, futbolun erkeklere özgü bir spor olduğu kalıpyargısını güçlendirmektedir. Çocuk hayalinde giderek büyür ve abisine benzemeye başlar. Dışarıda arkadaşları ile top, satranç oynar, bisiklete biner. Burada bisiklete binme ve top oynama eylemlerinin erkek çocuğa özgü olduğu yansıtılmıştır. Çocuk en sonunda büyür ve baba gibi olur. Bu, kitapta çocuk tarafından şöyle ifade edilir: *“Artık büyüdüm. Kocaman bir babayım. Kalın sesli, kocaman ayaklı bir babayım. Sakallarım, bıyıklarım da var! Artık küçük değilim.”* (s. 13). Ardından çocuğun baba olduğu için sabah erkenden işe gidip geç saatlerde yorgun argın eve döndüğünden bahsedilir. Bu ifadelerde erkek kalıpyargıları açıkça belirtilmektedir: Sakalları ve bıyıkları olan ve evin dışında çalışan kocaman bir baba...

Fotoğraf 14. Ben Büyüküm İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.15. Bütün Oyuncaklar Benim Adlı Masal Kitabının İncelenmesi

Hikâye, kendi oyuncaklarıyla yetinmeyip arkadaşlarının oyuncaklarını gizlice alan bir çocuğun serüvenini anlatmaktadır. Kitapta ilk görselde çocuk arabayla oynamaktadır. Daha sonra bir kız çocuğun oyuncakları arasından arabayı gizlice alır. İkinci görselde bu resmedilmiştir. Gizlice oyuncakçı alınan çocuğun cinsiyetinin kız olması, arabayla kızların da oynayabileceğini düşündürmektedir. Aynı zamanda erkek çocuğun da kız çocuğun oyuncakları arasından arabayı seçmiş

olması toplumsal cinsiyet kalıpyargısı olarak nitelendirilebilir. Kitapta çocuğun gizlice aldığı oyuncaklarla oynayamadığı, bunun sebebinin de annesinin onu görebileceği korkusu olarak ifade edilir. Yine buradan hareketle kadınların anne rolünde çocuğunu gözetleyen, kollayan olarak yansıtıldığı yorumu yapılabilir. Hikâyenin devamında çocuğun gizlice alıp biriktirdiği oyuncaklar kendi aralarında konuşurken oyuncaklardan bazıları, küçük bir çocuğa babası tarafından doğum gününde alındıklarını söyler. Kitapta yer alan bir görselde çocuk, odasında oyuncaklarıyla resmedilmiştir. Oyuncakları arasında ayı, bebek, araba, robot vb. olması kalıpyargı içeren bir durumun olmadığını ortaya koymaktadır.

Fotoğraf 15. Bütün Oyuncaklar Benim İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.16. Kitap Perisi İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, bir perinin serüvenini konu almaktadır. Kitapta peri, pembe kabarık elbise giyen, başında tacı, elinde sihirli çubuğu olan bir kız rolünde resmedilmiştir. Kitapta perinin yalnızlığından şikâyet ederek çocuklara "Dile benden ne dilerse!" (s. 5) diye sorduğu ifade edilmiştir. Çocukların televizyonda izledikleri filmlerdeki kahramanların bağırsıklarından, silahların ve savaşların gürültüsünden bahsedilmiştir. Fotoğraf 16'da da görüldüğü gibi dikkat çeken ayrıntı kitaplardan birinde erkek çocuğun mavi renkte şortla ve araba ile gösterildiğidir. Çocuğun izlediği filmlerin savaş özellikleri taşıması da bir kalıpyargıdır. Masalın devamında çocuk kitapları

keser. Peri de o çocuktan uzaklaşarak başka kitaplar arasında yerini alır. Masalın sonunda kitabevinde annesiyle birlikte kitap seçen bir çocuk yer almaktadır. Kadının çocuğu ile ev dışında resmedilmesi de dikkat çeken bulgudur.

Fotoğraf 16. Kitap Perisi İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.17. Ben Ne Olacağım? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, büyüncü ne olacağını merak eden bir çocuğu konu almaktadır. Kitaptaki ilk görselde kız çocuk, oyuncak bebeğiyle resmedilmiştir. Bu, bir kalıpyargı olarak kabul edilebilir. Çocuk büyüyünce ne olacağını düşünürken babasının tuhafiyeci, annesinin öğretmen, halasının eczacı, komşu teyzesinin kocasının market sahibi, teyzesinin de ressam olduğundan bahseder. Burada tuhafiyecilik, marketçilik ve esnafılık, erkeklere özgü meslekler olarak yansıtılmış, öğretmenlik mesleği de kadına atfedilmiştir. Masalın devamında kız çocuk mimar, kaptan, bilgisayar mühendisi, pilot, şarkıcı veya futbolcu olmayacağından bahseder. Burada sözü geçen mesleklere baktığımızda kaptan, mühendis, mimar, futbolcu toplumda erkeklere özgü meslekler olarak görülmesine rağmen bu kitapta kadınların da bu mesleklere sahip olabileceği izlenimi verilmiştir. Masalın devamında çocuk, peri kızı olmaya karar verir. Anne ve babasına sorar. Annesi “İstersen sana mavi tüllerden kabarık bir elbise dikeyim, şimdiden cici bir peri kızı ol.” (s. 9) diye cevap verir. Babası ise “Sen zaten benim güzel beri kızımın.” (s. 9) diye cevap verir. Bu

ifade birçok kalıpyargı taşımaktadır. Buna göre peri ve güzel kelimeleri kız çocuğuyla ilişkilendirilmiştir. Annesinin mavi tüllerden kabarık bir elbise dikmek istemesi elbise kalıpyargısına işaret ederken elbisenin renginin mavi olması alışılmadık bir durumdur. Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 17’de yer almaktadır. Buna göre kitapta annenin pembe renkte bir kıyafet giydiği göze çarpmaktadır. Başka bir görselde de teyze etek giymektedir. Kız çocuk ise bebeğiyle resmedilmiştir. Farklı bir görselde de çocuğun pembe gecelik giydiği görülmektedir. Bunlar kalıpyargılara örnek verilebilir.

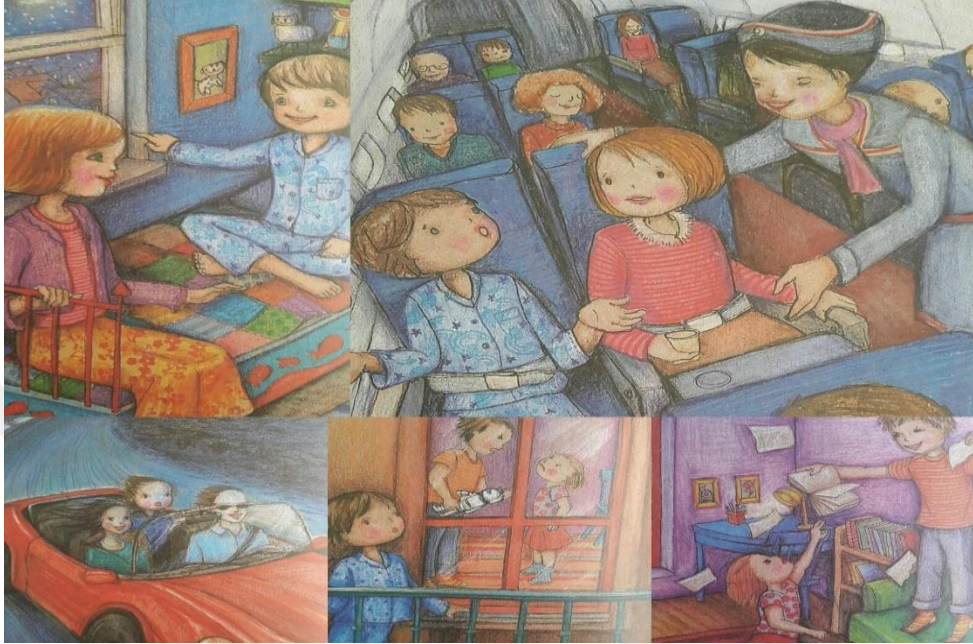

Fotoğraf 17. Ben Ne Olacağım? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.18. Işıkları Dolaşan Çocuk İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, uykuya dalmak üzere olan bir erkek çocuğun annesi ile olan sohbetiyle başlamaktadır. Anne, çocuğuna “Nerede olmak isterdin?” (s. 5) diye bir soru yöneltince çocuk gökyüzündeki yıldızları işaret ederek “Şu ışıklardan birinde olmak isterdim.” (s. 5) der. Bunun üzerine annesi ona izin verir ve hayal âlemine dalar. Annenin çocuğuyla yatarken ilgilenmesi kadının toplumsal rolü üzerinde bir kalıpyargıya işaret etmektedir. Görselde anne etek giymektedir. Bu da yine kalıpyargı olarak düşünülebilir. Masalın devamında çocuk gökyüzünde yolculuğa başlar. Bir uçağa binerek başka bir ülkeye gider. Bu görselde uçaktaki hostesin kadın olduğu göze çarpmaktadır. Masalın devamında çocuk bir arabaya biner. Arabanın sürücüsünün erkek olduğu görülmektedir. Bu da araba kullanmanın erkeklere ait bir

eylem olduğunu çağrıştırmaktadır. Ayrıca metinde geçen “Arabayı kullanan, genç ve yakışıklı bir delikanlıymış.” (s. 9) cümlesi ve masalın devamında çocuğun büyüdüğünde araba kullanacağından bahsetmesi bu kalıpyargıyı destekler niteliktedir. Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 18’de yer almaktadır.

Fotoğraf 18. Işıkları Dolaşan Çocuk İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.19. Yakışıklı Ağabeyimin Doğum Günü İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, bir erkek çocuğun ağabeyinin doğum gününde yaşadıklarını konu almaktadır. Kitaptaki görsellerde çocuk annesiyle resmedilmiştir. Annesi yeşil bir elbise giymektedir ve buldukları mekânın duvarındaki panoda da mavi bir elbise giyen kadın resmi göze çarpmaktadır. Yeşil ve mavinin erkeklere özgü bir renk olduğu kalıpyargısı düşünüldüğünde buradaki kadın kıyafetlerinde kullanılması ilgi çekicidir. Hikâyenin devamında çocuk ağabeyine nasıl bir hediye alacağını düşünürken “imzalı forma, spor ayakkabı, basket topu, pota, raket, son model bir bisiklet” gibi aletler dile getirilmiştir. Bisiklet kullanmanın, basketbol oynamanın erkeklere ait eylemler olarak yansıtıldığı söylenebilir. Kitaptaki bir görselde annenin elbise giydiği görülmektedir. Hikâyenin devamında çocuk ağabeyine kendisine ait olan oyuncak ayıyı armağan eder. Çocuk hediyeyi verirken gözyaşları ile resmedilmiştir. Ağabeyi ise hediyeyi alırken duygulandığını söylemiştir. Erkeklerin

de duygusal edinim içinde olabileceği burada yansıtılmıştır. Kitaptan elde edilen konu ile ilgili görsellere Fotoğraf 19'da yer verilmiştir.

Fotoğraf 19. Yakışıklı Ağabeyimin Doğum Günü İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.20. Güzel Ablamın Doğum Günü İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâyede bir kız çocuğunun ablasının doğum gününde yaşananlar anlatılmaktadır. Kitabın dış kapak ve iç kapak sayfasında kadın karakterlerin elbise giydiği görülmektedir. Ayrıca dış kapak sayfasında kitabın ana kahramanı olan kız çocuğu elinde oyuncak bebekle resmedilmiştir. Burada kızların oyuncakları hakkında bir kalıpyargıdan söz edilebilir. Kitabın bir sayfasında ablanın ayna karşısında saçını taradığı ve süslü bir ayna taşıdığı göze çarpmaktadır. Kız çocuk elinde oyuncak bebeğiyle resmedilmiştir. Hikâyenin devamında çocuk ablasına alacağı hediyeyi düşünürken kolye, bilezik, makyaj seti, saç kurutma makinesi gibi gereçlerden bahseder. Burada yine bakımlı olmanın kadınlara atfedilen bir özellik olduğunu görebiliriz. Bir diğer görselde çocuğun annesi örgü örerken resmedilmiştir. Dikkat çeken bir diğer görselde kız çocuğun elbise yerine pantolonla resmedilmesidir. Konu ile ilgili kitaptan elde edilen görsellere Fotoğraf 20'de yer verilmiştir.

Fotoğraf 20. Güzel Ablamın Doğum Günü İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.21. Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâyede, bir erkek çocuğun arkadaşları ile birlikte öğretmenlerinin doğum gününde ona ne hediye alacakları üzerindeki düşünceleri anlatılmıştır. Öğretmenin cinsiyeti kadındır. Öğretmenlik mesleği burada kadına atfedilmiştir. Hikâyede bir görselde kız çocuğu pembe bir prenses kıyafeti içinde elinde süslü bir taçla yer almaktadır. Başka bir kız çocuğu “Ben terzi olsam ona süslü giysiler dikerdim.” (s. 8) ifadesini kullanmıştır. Terzi mesleği burada kadına atfedilmiştir. İlgi çeken diğer bir husus ise kız çocuğunun astronot, erkek çocuğun sihirbaz olduğu görsellerin kitapta yer almasıdır. Hikâyenin sonunda çocuklar öğretmenlerine onu ifade eden güzel sözcüklerin yazılı olduğu kâğıtlarla dolu bir fanus hediye ederler. Bu sözcükler: ‘sevgi dolu’, ‘tatlı’, ‘sevimli’, ‘anlayışlı’, ‘sevecen’ ve ‘komik’tir.

Fotoğraf 21. Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.22. Tatlı Kardeşimin Doğum Günü İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, bir erkek çocuğun kız kardeşinin doğum gününde ona nasıl bir hediye alacağı yönündeki düşüncelerini ve eylemlerini konu edinmiştir. Kitaptaki kız çocuğun yer aldığı bütün görsellerde kız çocuğun elbise giydiği dikkat çekmektedir. Elbise renkleri ise yeşil, mavi ve sarıdır. Bu renkler arasında kadınlara özgü bir renk olarak görülen pembenin olmayışı kalıpyargıların tersine durum olduğunun göstergesidir. Hikâyede kız çocuğun yatak örtüsünün pembe ve çiçekli olması kalıpyargı içerirken, oyuncakları arasında kamyon olması tam tersi bir durumdur.

Fotoğraf 22. Tatlı Kardeşimin Doğum Günü İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.23. Soru Balonları İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, bir gezegende yaşayan çocuğun başka bir gezegene yolculuk etme serüvenini konu almaktadır. Kitabın ana karakteri olan erkek çocuğun yaşadığı gezegende çocuklar sabahtan akşama kadar soru sorarlarmış. “Gündüz neden yıldızlar görünmez?” (s. 5) sorusuna karşılık gökyüzüne mavi renkte bir balon uçarmış. Farklı sorularda farklı renkte balonlar gökyüzüne uçarmış. Soru soran çocuklar böylece bilgili çocuklar olurlarmış.

Kitabın ana karakteri olan çocuk bir gün bir bilgisayar ekranında gökyüzünü incelerken başka bir gezegen görür ve oraya yolculuk eder. Oradaki çocukların hiç soru sormadığını görür ve bunun nedenini araştırır. Burada toplumsal cinsiyet kalıpyargısı olarak araştırmacı, sorgulayıcı, icat eden özelliklerinin erkekte bulunduğu söylenebilir. Kitaptan elde edilen ilgili görsellere Fotoğraf 23’te yer verilmiştir.

Fotoğraf 23. Soru Balonları İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.24. Ormanın Yeni Komşuları İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Bu masal, bir perinin ormandaki yaşamını konu almaktadır. Peri; kadın cinsiyetinde, pembe kabarık elbise giyen, uzun saçlı bir masal kahramanı olarak resmedilmiştir. Bir gün ormana cüceler gelir ve ağaçları tahrip ederler. Cüceler, üç erkek cüce bir kız cüceden oluşmaktadır. Erkeklerin sayı bakımından fazla olduğu görülmektedir. Kız cüce elbise giymektedir. Kitapta bulut perisi de yer almaktadır. Bu peri, uzun beyaz saçlı olarak ve kızgın olarak resmedilmiştir. Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 24'te yer almaktadır.

Fotoğraf 24. Ormanın Yeni Komşuları İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.25. Ben Ne Zaman Büyüyeceğim? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

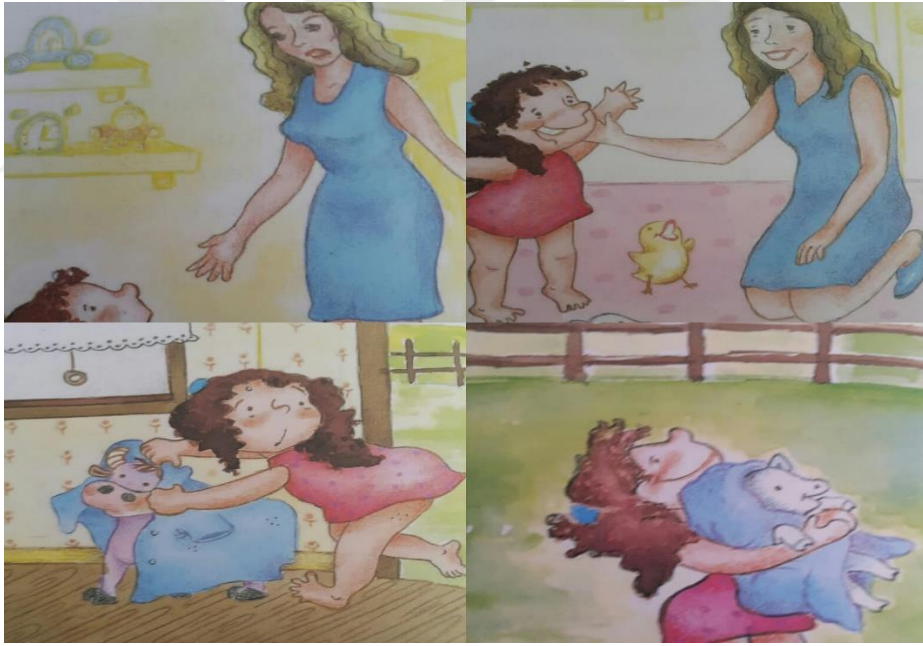
Masal, bir an önce büyümek isteyen bir kız çocuğunun serüvenini konu edinmektedir. Kendisini yetersiz olarak gören kız çocuğu, boyunun kısa oluşundan dolayı çevresindeki eşyalara uzanamayışından, babasıyla parkta yürürken onun adımlarına yetişemeyişinden yakınmaktadır. Ayrıca küçük kardeşinin anne babasının kucağında gezip her şeye kolayca erişebildiğini düşünmektedir. Bu da çocuğun kıskançlık duygusu içinde olduğunu göstermektedir. Fotoğraf 25'te kitaptan elde edilen görsellerde kızın elbisesinin mavi renkte olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, renk algısı açısından kalıpyargıların dışına çıkıldığını göstermektedir. Görsellerde çocuğa yardım etmek isteyen komşu teyzeler ise şefkatli bir duygusal edinim içinde resmedilmiştir. Masalda babasının çocuğu parkta gezdirmesi babanın çocuğuyla sosyalleşme içinde olduğunu göstermektedir. Fakat evin dışında resmedilişi de kalıpyargı olarak kabul edilebilir. Çocuğun yardımına annesinin porselen biblosu yetiştirerek güzel bir peri kızına dönüşür. Burada da bir kalıpyargıdan söz edilebilir. Masalın sonunda çocuğun sihirli topunu kardeşine vermesi ise onun şefkatli ve paylaşımcı bir ruha sahip olduğunu göstermektedir.

Fotoğraf 25. Ben Ne Zaman Büyüyeceğim? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.26. Küçük Anne İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, bir kız çocuğun evinin bahçesinde gördüğü hayvanları evine alıp beslemesini konu edinmektedir. Kitabın adından da anlaşılacağı üzere çocuğa anne rolü atfedilmiştir. Çünkü çocuk, kimsesiz hayvanları alıp anne gibi onları sahiplenmektedir. Burada bakım, ilgi ve şefkatin kadınlara yakıştırıldığı dikkat çekmektedir. Bir ifadede küçük kız civcive “İstersen benimle gel, ben senin annen olayım. Sana süt veririm, karnını doyurursun.” (s. 4) demektedir. Civciv “Ben mısır yerim. Bütün civcivler mısır yer.” (s. 4) diye cevap verir. Çocuk annesinden mısır ister. Çocuğun annesinden mısır istemesi annenin mutfak ve yemek işlerinden sorumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuğun hayvanları besleyip korumak isteği şefkatli olduğunu da göstermektedir. Ayrıca kitaptaki bütün görsellerde çocuk ve annesi elbise giymektedir. Kitap ile ilgili görseller Fotoğraf 26’da yer almaktadır.

Fotoğraf 26. Küçük Anne İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.27. Sindirella Olmak İsteyen Çocuk İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, Sindirella gibi olmak isteyen bir kız çocuğunu konu edinmiştir. Küçük kızın kendisini aynaya bakarak Pamuk Prenses’e, Rapunzel’e ve Sindirella’ya benzetmesi kadınlara bakımlı ve güzel olmanın atfedildiğini göstermektedir. Bir gün

hayallere dalarken annesi çocuğa “*Ödevlerini hâlâ bitirmedin mi yavrum?*” (s. 5) diye seslenir. Burada anne denetleyen, koruyan, gözleyen rolündedir. Çocuk ders çalışmaktan sıkılmış bir şekilde hayalinde prenses olmayı düşünürken Sindirella Masalı’ndan bir peri gelir ve çocuğu Sindirella’ya dönüştürür. Birlikte saraya giderler orada prens ile karşılaşır, prens ona evlenme teklifi eder. O sırada gerçek Sindirella gelir ve çocuğa onun yerine geçtiği için teşekkür eder. Masalda gerçek Sindirella’ya ait şu ifadeler toplumsal kalıpyargıların dışına çıktığını göstermektedir: “*Nereye mi? Okula tabii! Ömrüm boyunca sarayda tıklıp kalacak, bir süs bebeği gibi yaşayacaktım. Oysa ben okuma yazma öğrenmek, kitap okumak istiyorum. Belki ileride doktor olurum. Belki başka bir meslek seçerim. Yerime geçmek isteyip bana bu olanağı sağladığın için sana ne kadar teşekkür etsem azdır.*” (s. 13) diye cevap verir. Bu ifade kadının evlenip yuva kurma dışında toplumda farklı rolleri de üstlenebileceği yargısını destekleyen niteliktedir.

Fotoğraf 27. Sindirella Olmak İsteyen Çocuk İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.28. Terlikleri Kim Giyecek? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal bir erkek çocuğun terliklerinin ormandaki maceralarını konu edinmiştir. Masalın başında annesi çocuğa “*Yine mi yerlere basıyorsun? Nerede bakayım senin terliğin?*” (s. 3) diye sorar. Annenin denetleyici/ koruyucu rolü burada hissedilmektedir. Küçük çocuk terliklerin sihirli olduğunu, sürekli kaybolduklarını,

bu yüzden onları bulamadığını ifade eder. Bir gün terlikler evden dışarıya çıkar ve dışarıda top oynayan çocukları görür. Top oynayan çocukların cinsiyetinin erkek olması kalıpyargı göstergesidir. Çocuklar top oynamayı bırakıp terliklerle savaşçılık oynamaya başlarlar. Erkek çocukların savaş oyunları oynaması da kalıpyargılar arasında düşünülebilir. Masal kitabına ait görseller Fotoğraf 28’de gösterilmiştir.

Fotoğraf 28. Terlikleri Kim Giyecek? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.29. Dağınık Çocuk İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, bir erkek çocuğun dağınık hâlde bıraktığı eşyalarının kendi aralarında konuşmalarını konu edinmiştir. Fotoğraf 29’da masaldan elde edilen görsellerde çocuğa ait oyuncaklar gösterilmektedir. Oyuncaklar arasında araba, tren ve top yer almaktadır. Çocuğun kıyafetlerindeki baskın renklerin ise mavi ve yeşil olduğu dikkat çekmektedir. Her iki durum da kalıpyargılara örnek gösterilebilir.

Fotoğraf 29. Dağınık Çocuk İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.30. Papağanlar Ne Yer? İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masalda baba eve papağan getirir. İkiz çocuklar, anne babalarıyla birlikte papağanı beslemeye koyulurlar. Papağana, ikizlerden kız olanı çikolata vermek ister, oğlan olanı ise kızarmış ekmeği vermek ister. Anne karakteri ise görselde elinde tencere ile resmedilmiştir ve papağana köfte vermek ister. Baba karakteri ise mutfakta ocağın başında resmedilmiştir ve papağana çorba hazırlar. Evde yemek hazırlama işi kadınlara ait bir eylem olarak kabul edilir. Burada ise erkek ve kadın arasında eşitlik söz konusudur. Her ikisi de yemek hazırlama eylemi içerisindedir. Dolayısıyla burada kalıpyargıdan söz edilemez. Kitapta karakterlere bakıldığında ikiz olan çocukların birinin kız birinin erkek olduğu görülmektedir. Nicelik olarak bir eşitlik söz konusudur. Bu da kitapta eşitlikçi bir yaklaşım olduğunun göstergelerindedir.

Fotoğraf 30. Papağanlar Ne Yer? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.31. Masalları Çok Severim İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye bir kız çocuğu ve annesini konu edinmektedir. Kız çocuk (Mimi) ve annesi bir gün birbirlerini kızdırırlar. Bunun üzerine Mimi annesinin onu sevmediğini düşünür. Mimi, dedesi ile ninesinin yanına giderek onların fikirlerini alır. Onlar da annesinin onu çok sevdiğini söyler. Daha sonra Mimi ile annesi üşüdükleri için şöminenin başına giderler. Birbirlerine gülümserler ve Mimi annesinin yanağına öpücük kondurur. Mimi annesine onu çok sevdiğini söyler annesi de Mimi'ye söyler. Daha sonra annesi Mimi'ye kitap okur. Hikâyenin geneline bakıldığında anne ve kızı arasında duygusal bir iletişimin olduğu görülmektedir. İkisi de duygularını birbirlerine açık bir şekilde ifade ederler. Bu da kadınların duygularını dışa vurduklarının bir göstergesidir.

Fotoğraf 31'e bakıldığında kalıpyargılar göze çarpmaktadır. Kadın mutfak önlüğü giymektedir. Kadının ev içi rolünün yemek hazırlayan, mutfak ile ilgilenen bir birey şeklinde yansıtıldığı görülmektedir. Ayrıca kitapta yer alan görsellerden birinde nine, örgü örerken resmedilmiştir. Bu da kalıpyargılardan sayılabilir.

Fotoğraf 31. Masalları Çok Severim İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.32. Saç Tokası İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, Deniz adlı bir kız çocuğunun saç bakımı ile ilgili eylemlerini konu almaktadır. Deniz, görsellerden birinde elinde aynasıyla resmedilmiştir. Annesi Deniz'in dağınık olan saçlarını taramak ister, Deniz karşı koyar. Kurdeleyle de bağlayamazlar kurdele saçından kayıp düşer. Deniz aynaya bakar. Annesi ona hiç hoş görünmediğini söyler. Bunun üzerine teyzesi Deniz'e yeni tokalar alır, saçına takar. Kitapta kadınlara atfedilen bakımlı ve güzel olma hususu, kalıpyargılar arasında düşünülebilir. Toka takma da burada toplumsal cinsiyet ögesi olarak göze çarpmaktadır. Kitaptan elde edilen görseller Fotoğraf 32'de yer almaktadır.

Fotoğraf 32. Saç Tokası İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.33. Babamın Burnundan Düştüm İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, dünyaya nasıl geldiğini merak eden bir erkek çocuğunu konu almaktadır. Bu merak üzerine çevresindekilerin çocuğa verdiği yanıtlar hikâyenin içeriğini oluşturmaktadır. Hikâyede ana karakter olan baba, çocuğa kendisini dünyaya Doktor amcanın getirdiğini söyler. ‘Doktor Amca’ tabiri doktor mesleğinin erkeklere atfedildiğini göstermektedir. Fotoğraf 33’te doktorun yer aldığı bir görsel de bulunmaktadır. Bu, meslek kalıpyargısı olarak düşünülebilir. Ayrıca kitapta çocuğun annesi elinde kurabiye tabağıyla resmedilmiştir. Kurabiye yapmak yemek hazırlama eylemi içerisinde düşünüldüğünde ev içi rollerde de kalıpyargıya gidildiği görülmektedir. Ayrıca Fotoğraf 33’te kitaptan elde edilen görsellere bakıldığında anne ve teyze karakterinin etek giydiği görülmektedir. Bunlar da kalıpyargılar arasında ifade edilebilir.

Fotoğraf 33. Babamın Burnundan Düştüm İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.34. Öğretmen Sınıfa Ne Getirdi? İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Kitap, Haylaz Pati adında bir köpek ve onun sahiplerinin maceralarını konu almaktadır. Hikâyede anne, eşini ve çocuğunu sabah uyandırma ve devamında kocası ile birlikte çocuğunu okula götürme uğraşı içerisindedir. Bu eylemler kadının aile içindeki sorumluluklarını göstermektedir. Kadın burada hem ev işi hem ev dışı sorumluluk almaktadır. Eşi ise arka plandadır. Kitapta öğretmen rolünde yine bir kadın karakter bulunmaktadır. Kitaptaki öğretmenin cinsiyetinin kadın olması ve kadın karakterlerin kıyafetlerinde etek tercih etmesi geleneksel kalıpyargılardır. Ayrıca hikâyede baba karakterinin oyuncak araba koleksiyonu olduğu ifade edilmektedir. Bu durum, yine erkeklere ait kalıpyargılar arasında gösterilebilir. Kitaptaki görsellerden bir kısmına Fotoğraf 34’te yer verilmiştir.

Fotoğraf 34. Öğretmen Sınıfa Ne Getirdi? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.35. Kremalı Köpek Gofreti İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, Köpek Pati'nin doğum günü sürecini konu almaktadır. Maviş isimli bir kız çocuğu köpeği Pati için doğum günü hazırlamaya karar verir. Arkadaşları ile doğum günü hazırlıkları için görev dağılımı yapar. Arkadaşlarına hangi görevler düştüğünü anlatan ifadeler "*Melis köpek pastası yapacak, Öykü balonlar alacak, Hakan da köpeği maydanuzu getirecekti.*" (s. 7) şeklindedir. Pasta yapım işinin burada kız çocuğa verilmesi yemek hazırlama eyleminin kadınlara ait olduğu kalıpyargısını göstermektedir. Ayrıca kitapta şöyle bir ifade de geçmektedir: "*Hadi girelim içeri, annemin bizim için hazırladıklarını yiyelim.*" (s. 23). Yine burada yemek yapma eyleminin kadına ait olduğu anlaşılmaktadır. Kitap ile ilgili görseller, Fotoğraf 35'te verilmiştir.

Fotoğraf 35. Kremalı Köpek Gofreti İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.36. Uçan Nine İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, anne babaları tarlada çalışırken oyun oynayan çocukların bir nineyle olan serüvenini konu almaktadır. Nine çocuklara çeşitli oyunlar anlatır ve onları oyun oynatır. Kitaptaki görsellerden birinde nine örgü örmektedir. Ayrıca başında yemeni olan bir kadının traktör sürdüğü görülmektedir. Bu durum geleneksel kalıpyargıların dışına çıktığını göstermektedir. Traktör sürmek erkeğe özgü bir eylem olarak bilinmektedir. Konu ile ilgili görsellere Fotoğraf 36'da yer verilmiştir.

Fotoğraf 36. Uçan Nine İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.37. Sevgili Anneannem İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, Mimi adında bir kızın annesiyle arasında geçen bir sohbeti konu almaktadır. Mimi üzgün olan annesine neden üzgün olduğunu sorar. Annesi “*Annemi çok özledim. O şimdi çoook uzaklarda... Yıldızlarda.*” (s. 2) cevabını verir. Mimi de “*Bu gece gökyüzünde çok yıldız olursa, anneannemi rüyanda görür müsün?*” (s. 2) diye sorar. Annesi “*Belki de...*” (s. 2) der. Bunun üzerine Mimi el işi kâğıdından yıldızlar yaparak gökyüzüne gönderir, annesi de rüyasında annesini görür. Bu diyaloglardan, Mimi’nin vefakâr bir kişilik özelliğine sahip olduğu yargısına varılabilir. Aynı şekilde annesinin de kendi annesine olan özlemi de vefakârlık ve sevgi değeriyle ilişkilendirilebilir. Konu ile ilgili görsellere Fotoğraf 37’de yer verilmiştir.

Fotoğraf 37. Sevgili Anneannem İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.38. Dans Eden Dinozorlar Adlı Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, Mimi adında bir kız çocuğunun babasının şemsiye dükkânındaki serüvenini konu edinmiştir. Dışarıda yağmur şiddetli yağmaktadır. Mimi, “*Keşke biri gelse de şemsiye satın alsa*” (s. 6) diye düşünmektedir. O sırada anneleriyle beraber iki oğlan çocuğu dükkâna şemsiye almaya gelirler. Mimi onlara ejderha desenli şemsiye gösterir ve çocuklar onları satın alırlar. Burada ejderha gücü, kuvveti temsil ettiği için oğlan çocuklara uygun görüldüğü düşünülebilir. Ayrıca kadın karakterin kıyafet tercihinin elbiseden yana olması, Mimi’nin babasının esnaf olması ise kalıpyargılar arasında gösterilebilir. Konu ile ilgili görsellere Fotoğraf 38’de yer verilmiştir.

Fotoğraf 38. Dans Eden Dinazorlar İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.39. Mıymıy Teyze İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, Mıy Mıy Teyze olarak adlandırılan bir kadın karakterin alışkanlıklarını konu edinmiştir. Mıy Mıy Teyze yemek yapmayı, alışveriş yapmayı ve çeşit çeşit kıyafetler almayı çok sevmektedir. Bir gün üst kat komşusunun kızı Mine evine gelir ve okul piyesi için ödünç şapka ister. Mıy Mıy Teyze onu içeriye davet eder ve yaptığı yemekler Mine'nin ilgisini çeker. Mıy Mıy Teyze'nin "(...) *Yemek yapmayı severim de... Ama böyle çok yapınca da ziyan oluyor, atmak zorunda kalıyorum.*" (s. 21) şeklindeki ifadesi yemek ve alışveriş yapmanın kadınlara atfedildiğini ortaya koymaktadır.

Fotoğraf 39. Mıymıy Teyze İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.40. Bu Ne Biçim Sunum? İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, öğretmenin sunum hazırlamasını istediği bir kız çocuğunun başından geçenleri anlatmaktadır. Kitapta şöyle bir ifade geçmektedir: “ *Ninem terziymiş gençken, dikermiş bana şalvarla cepken. Başımda iğne oyası yemeni. Teyzemin aşuresinden herkes yemeli! (...)*” (s. 6) . Bu ifadeden anlaşılacağı üzere terzilik ve yemek yapma eylemi kadınlara atfedilmiştir. Annesiyle beraber alışverişe çıkan kız çocuk kumaşçıya, çarıkçıya, bakkala, kuruyemişçiye gider. Burada sözü edilen meslekler kitapta erkeklere ait olarak yansıtılmıştır. Hikâyede nine torununa şalvar dikerken, teyze ise aşure yaparken resmedilmiştir. Hikâyede kız çocuğun öğretmenin cinsiyeti de kadındır.

Fotoğraf 40. Bu Ne Biçim Sunum? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.41. Sokakta Kediler İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, bir erkek çocuğun cep telefonunun olmayışından duyduğu rahatsızlık üzere sergilediği davranışları konu edinmektedir. Çocuk babasından cep telefonu ister fakat baba zararlı olduğu için çocuğuna telefon almak istemez. Bunun üzerine çocuk arkadaşlarının hepsinin cep telefonu olduğunu söyleyerek öfkeli bir şekilde sokakta yürümeye başlar. Yürürken kızgınlıkla etrafa tekmeler savurur. Çöp tenekelerinin etrafında kedilerle karşılaşır. Aklına cep telefonunu almak için gereken parayı kedilerin fotoğraflarını çekip satarak kazanma fikri gelir. Sonra bu fikri

arkadaşlarıyla paylaşır. Hep birlikte kedileri satmak yerine onları besleyip ilgilenmeye karar verirler.

Kitaptaki karakterlerin cinsiyetlerinin tamamının erkek olduğu görülmektedir. Erkek çocuk karakteri saldırgan bir tutum sergilemiştir. Ayrıca araştırmacı, maceracı bir tutum içinde olduğu söylenebilir. Kedilere ise şefkatle yaklaşmıştır. Baba karakteri ise kızgın bir ifadeyle yansıtılmıştır. Fotoğraf 41’de bu ifadelerin yer aldığı görsellere yer verilmiştir.

Fotoğraf 41. Sokakta Kediler İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.42. Haylaz Köpek Pati İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, Pati adında bir köpeğin, sahibi Maviş’in eşyalarını karıştırmasıyla başlar. Maviş ile annesi misafir beklemektedir. Maviş eşyalarının dağıtıldığını görünce üzülür ve ağlar. Annesi Maviş’e “*Ne oldu Mavişciğim? Ortalığı mı dağıtmış Pati? E, sen seversin dağınıklığı!*” (s. 22) diye bir ifade kullanır. Maviş “*Anne öyle demeee! Arkadaşım gelmek üzere, şu evin hâline bak. Ne düşüncesiz bir köpek bu! Silgimi çok seviyordum, kullanılacak hâli kalmamış baksanaaa!*” (s. 22) diye cevap verir. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere kız çocuk telaşlı bir duygusal edinim içindedir. Anne ise sorgulayan bir tutum içindedir. Sonrasında anne kız birlikte evi düzenlemeye karar verirler. Birbirlerine yardımcı olurlar.

Fotoğraf 42. Haylaz Köpek Pati İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.43. Flüt Çalan Köpek İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, Maviş isimli bir kızın köpekleri Pati'yi hayvan çiftliğine götürme sürecini konu almaktadır. Kitaptaki metinlerde yola çıkmak üzereyken annesinin Maviş'e yönelttiği bir soru yer almaktadır: “Çişini yaptın mı? (...) Pati'nin çişini yaptırdın mı?” (s. 8). Bu sorulardan, annenin koruyan/gözeten/sorgulayan/öğreten özelliklerine sahip olduğu görülmektedir. Masalın ilerleyen kısmında hayvan çiftliğine giden Pati, Maviş'in flütünü alarak çalmaya başlar. Bunun üzerine çiftliğin sahibi ve Maviş'in annesi sestən rahatsız olur. Maviş'in babası ise kahkahalarla gülmektedir. Burada erkeklerin ve kadınların duygusal edinimleri belirginleşmektedir. Çiftliği sahibi kızgınlıktan saçını başını yolmakta, anne ise kulaklarını tıkamaktadır. Diğer taraftan baba ise katıla katıla gülmektedir. Bununla ilgili görsellere Fotoğraf 43'te yer verilmiştir.

Fotoğraf 43. Flüt Çalan Köpek İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.44. Bu Ne Biçim Armağan? İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâyede bir erkek çocuğun doğum günü için yaptığı hazırlıklar anlatılmaktadır. Okulda kutlanacak doğum günü için annesi ile çocuk alışverişe çıkarlar. Önce pazardan arkadaşına oyuncak iquana alırlar. Burada satıcıların erkek olduğu göze çarpmaktadır. Daha sonra tokacıya gidilir. Kitapta şöyle bir ifadeye yer verilmiştir: *“Ayşegül pek süslü... Sevinecek görünce taçtaki tülü.”* (s. 16). Bu ifadeden anlaşılacağı üzere bakımlı olma kadınlara atfedilmektedir. Daha sonra oyuncakçıya gidilir. Oyuncakçının erkek olduğu göze çarpmaktadır. Burada şöyle bir ifade geçer: *“Hah, tam aradığım... Murat’a bunu alacağım!”* (s. 18). Çocuk topu göstererek bu açıklamayı yapar. Bu, erkeklerin oyuncak tercihlerine dair kalıpyargı (stereotype) olarak gösterilebilir. Çocuk annesiyle sokakta yürürken örgü ören ve aynı zamanda ördüklerini satan bir kadına rastlarlar. Kadının örgü örmesi yine toplumsal cinsiyet kalıpyargısı (stereotype) olarak düşünülebilir. Sonrasında takım bayrakları ve fularları satan bir satıcıya rastlarlar. Orada da şöyle bir ifade geçer: *“Tuttuğu takımın renklerinde bir fular... Çok beğenecek bunu Çağlar!”* (s. 22). Erkek çocuğa takım renklerinin olduğu fular alınması yine kalıpyargılar (stereotypes) arasında düşünülebilir. Hikâyenin devamında feribotta bir satıcıya rastlarlar. Satıcı erkektir ve araba figürlü anahtarlık satmaktadır. Çocuk *“Ali arabaları çok sever. Ona alacağım bu anahtarlığı.”* (s. 24) der. Burada da erkeklere ait kalıpyargı (stereotype) söz konusudur.

Fotoğraf 44. Bu Ne Biçim Armağan? İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.45. Banyo İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâyede Deniz isimli bir kız çocuğunun banyo yaparken hissettiği düşünceler yer almaktadır. Fotoğraf 45'teki görsellere bakıldığında kadının çocuğa bakım veren rolünde olduğu gözlenmektedir. Çocuğun banyo yapmayı çok sevmesi özbakımına önem verdiğinin de göstergesidir. Hikâyede şöyle bir ifade yer almaktadır: “(...) İşte o zaman Deniz minik, komik, ıslak bir civcive benzer (...)” (s. 12). Ayrıca Fotoğraf 45'te kitapta bir erkeğin ve bir kadının birlikte yer aldığı görsele yer verilmiştir. İkisinin de sevecen bir tavır içinde oldukları görülmektedir.

Fotoğraf 45. Banyo İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.46. Babaannemin Gözü Ağrısı İsimli Hikâye Kitabının İncelenmesi

Hikâye, bir erkek çocuk ile babaannesi arasında geçmektedir. Babaanne kendi arkadaşına torununu göstererek “İşte, bu benim ilk göz ağrım.” (s. 4) der. Torunu bunun üzerine endişelenir, babaannesinin gözünün ağrıdığını düşünür. Torun yaşı gereği soyut düşünemediğinden mecazları anlamamaktadır. Ayrıca burada çocuk, sorgulayan bir tutum içerisinde; bu durumdan kendini suçlar ve üzülür. Daha sonra babaannesi ona durumu açıklar. Babaannesinin burada sevecen bir tavır sergilediği, torununun ise telaşlı, üzgün ve sorgulayan duygusal edinimlere sahip olduğu dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 46’da yer alan görsellerde kadın ve erkek toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına dair ipuçlarına da rastlanmaktadır. Babaanne şal ve bandana takmaktadır. Ayrıca bir görselde de örgü örmektedir. Erkek çocuk ise bisiklet sürmektedir. Ayrıca torun, babaannesini ağlayan bir kadın görseliyle hayal etmektedir.

Fotoğraf 46. Babaannemin Gözü Ağrısı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.47. Dedemin Sihirli Mutfağı Adlı Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, bir kız çocuğunun dedesinin sanat atölyesi olarak kullandığı mutfağında dedesinin yaptıklarını betimlemelerinden oluşmaktadır. Kitapta çocuğun dedesi için söylediği şöyle bir ifadeye rastlanmaktadır: “Çok güzel hamur açar ama dedem kek yapmaz.” (s. 6). Buradan erkeklerin de hamur açabileceği anlamı çıkarılmaktadır. Bu da kalıpyargıların tersine bir durumdur. Ayrıca kitapta şöyle bir

ifadeye de rastlanmaktadır: “*Dedem mutfağında sihirbazlık yapar(...)*” (s. 3). Bu ifadeye ait görsel Fotoğraf 47’de yer almaktadır. Burada sihirbazlık mesleğinin erkeğe atfedildiği görülmektedir. Ayrıca dedenin sanatsal faaliyet içerisinde olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 47. Dedemin Sihirli Mutfağı İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.48. Korkunç Gölge İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masal, ay tutulmasını izlemek için dışarıya çıkan Maviş ve köpeği Pati’yi konu almaktadır. Maviş’in dışarıda olduğu esnada annesi, balkondan Maviş’e “*Maviş, üstüne hırka al, üşümeysin! (...) İnatlaşma benimle bak hasta olursun.*” (s. 8) diye seslenir. Burada anne koruyan/gözetken rolündedir. Ay tutulmasını dürbünle izlemek isteyen Pati, canavar görmesiyle havlamaya başlar. Maviş onu susturmaya çalışırken babası ile annesi dışarıya çıkar. “*Babası Pati’yi sabırla sakinleştirmeye çalışıyor, köpeğin neden böyle davrandığını anlamaya çalışıyordu.*” (s. 23). Maviş’in babası burada problem çözen rolünde iken, anne ve kızı telaşlı ve şaşkın bir duygusal edinim içerisinde. Bu durum geleneksel toplumsal cinsiyet algısıyla ilişkilendirilebilir. Hikâye ile ilgili görseller Fotoğraf 48’de yer almaktadır.

Fotoğraf 48. Korkunç Gölge İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.49. İkizler Okula Başlıyor İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Masalda biri kız biri erkek olan ikizlerin okula başlama serüveni anlatılmaktadır. İkizlerle birlikte kedileri Papu da okula gitmeye karar verir. Bunun için ikizler anne ve babalarından izin isterler. İkizlerden oğlan olanı kedinin okula götürülüp götürülemeyeceğini annesine sorar. Anne Armut Kafa, Papu'nun okula gidemeyeceğini, Baba Armut Kafa ise gidebileceğini söyler. Burada babanın uzlaşmacı bir tavır içerisinde olduğu görülürken annenin daha kuralcı bir tavır sergilediği dikkat çekmektedir. Neticede babanın dediği olur ve okula gitmek için hep birlikte yola koyulurlar. Burada babanın sözü geçen baskın bir konumda olduğu dikkat çekmektedir. Arabayı babanın sürmesi bu eylemin erkeğe ait olduğunu göstermektedir. Öğretmenin kadın olması da bu mesleğin kadına atfedildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca babanın kıyafetlerinde aksesuar olarak kravat tercih ettiği görülmektedir. Bu da toplumsal cinsiyeti yansıtan bir kalıpyargı olarak göze çarpmaktadır. Masalda okul müdürünün erkek oluşu meslek seçimiyle ilgili bir kalıpyargıya işaret etmektedir. Bu masalla ilgili görsellere Fotoğraf 49'da yer verilmiştir.

Fotoğraf 49. İkizler Okula Başlıyor İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

3.2.50. Oyuncak İsimli Masal Kitabının İncelenmesi

Hikâye, Deniz isimli bir kız çocuğunun oyuncaklarına duyduğu sevgi ve oynadığı oyunları konu almaktadır. Deniz'in en çok hoşlandığı şey arkadaşları ile birlikte oynamaktır. Fotoğraf 50'de Deniz ve arkadaşlarının yer aldığı bir görsel yer almaktadır. Fotoğrafta Deniz'in arkadaşlarının cinsiyetinin belirgin olmadığı göze çarpmaktadır. Burada eşitlikçi bir yaklaşımın olduğu söylenebilir. Ayrıca söz konusu görsellerde Deniz'e ait oyuncak çeşitleri görülmektedir: bloklar, arabalar, oyuncak hayvanlar, bebek, maket adam... Bu oyuncaklar arasında genellikle erkek çocuklar için tercih edilen araba ve maket adamın olması kalıpyargıların aksini gösterir niteliktedir.

Fotoğraf 50. Oyuncak İsimli Kitaptan Elde Edilen Görseller

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Ayla Çınaroğlu, Aytül Akal, Aytül Akal-Mavisel Yener Fatih Erdoğan ve Mavisel Yener'in okul öncesine yönelik hazırlamış oldukları 50 hikâye ve masal kitabı incelenmiştir. İncelemede söz konusu kitaplardaki toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar, dilsel ve dildışı göstergeler aracılığıyla tespit edilmiştir.

İncelenen kitaplarda kadın karakterlere erkek karakterlerden daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Kadın karakterlere erkek karakterlerden daha fazla yer verilmesi kadınların anne rolünde, ev içi rollerde; babaların ise ev dışı rollerde gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. İncelenen kitaplarda genellikle anne-çocuk ilişkisi göze çarpmaktadır. Baba-çocuk ilişkisinin ise ikinci planda kaldığı görülmektedir. Anderson ve Hamilton (2005), annelerin ve babaların resimli çocuk kitaplarında nasıl betimlendiğini inceledikleri araştırmalarında baba-çocuk ilişkisinin anne-çocuk ilişkisinden daha geri planda kaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Kitaplarda erkek çocuklara ise kız çocuklardan daha fazla yer verilmiştir. Burada cinsiyetler arası bir eşitsizlik söz konusudur.

Kız çocuk& kadın(yetişkin) karakterlerinin oranı ile erkek çocuk& erkek (yetişkin) karakterlerinin oranının birbirine yakın olması nedeniyle incelenen kitaplardaki karakterlerin genel anlamda cinsiyetler arasında eşitlikçi bir yaklaşım ile kitaplara yansıtıldığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç Gündüz Şentürk (2015)'ün araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Gündüz Şentürk (2015) okul öncesi döneme yönelik olarak basılan resimli hikâye kitaplarını toplumsal cinsiyet kalıpyargıları açısından incelediği çalışmasında kadın karakterler ile erkek karakterleri birbirine yakın oranlarda olduğunu tespit etmiştir.

Kitaplarda kadınların kıyafetlerinde tercih ettikleri baskın renkler arasında sırasıyla kırmızı, yeşil, mor ve mavinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadınları simgeleyen renk olarak kabul gören pembe rengin ise incelenen kitaplarda kadınların kıyafetlerinde bu renklerden sonra geldiği görülmektedir. Bu sonuç çocukların izledikleri çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını inceleyen Güder Yağan, Ay, Saray ve Kılıç (2017)'in sonucu ile örtüşmemektedir. Güder vd. (2017) araştırmalarında inceledikleri çizgi film karakterinin kıyafetlerinde pembe rengin

ağırlıklı olduğundan bahsetmişlerdir. Gürşimşek ve Günay (2005) da okul öncesine yönelik olarak hazırlanan kitaplardaki cinsiyet rollerinin nasıl belirlendiği ve kitaplara nasıl yansıtıldığını inceledikleri araştırmalarında pembe rengin kadın kıyafetlerinde en çok tercih edilen renk olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda bu araştırmanın sonucuyla örtüşmektedir.

Bu araştırmada erkeklerin kıyafetlerinde tercih ettikleri baskın renkler ise sırasıyla mavi, kırmızı, sarı ve yeşildir. Bilindiği üzere mavi, erkekleri simgeleyen bir renk olarak kabul edilmektedir. Buradaki durumun da bu kalıpyargıyı yansıtır nitelikte olduğu görülmektedir.

Kadın ve erkek karakterlerin incelenen kitaplardaki meslek seçimlerine bakıldığında; öğretmen, terzi, mimar, astronot, hostes, eczacı, arkeolog mesleklerinde sadece kadınlar yer alırken şoför, esnaf, müdür, dalgıç, aşçı, postacı, sihirbaz, pilot mesleklerinde sadece erkekler yer almıştır. Doktor, çiftçi, sanatkâr, seyyar satıcı meslekleri ise her iki cinsiyete de atfedilmiştir. Kösel (2009)'de okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusunun nasıl ele alındığını incelediği araştırmasında terzilik ve öğretmenlik mesleğini kadınlara atfedilen meslekler olduğu; müdür, pilot, şoför mesleklerini ise erkeklere atfedilen meslek olduğu sonuçlarına varmıştır.

Bu araştırmada dikkat çeken sonuçlardan biri kadınlara en fazla (% 45,0) oranı ile öğretmenlik mesleğinin atfedilmesidir. Bu durum özellikle toplumumuzda öğretmenlik mesleğinin kadınlara yakıştırılmasının bir göstergesidir. Neticede çocuk eğitimi ile ilgili bir meslek olan öğreticilik vasfı, çocuğun doğumundan itibaren kadınlara atfedilmiştir. Altan Arslan (2000)'ın ders kitaplarında cinsiyetçilik adlı araştırmasında incelediği 6 adet ortaokul 1 ve 2. sınıf kitaplarında da kadınlara atfedilen meslekler arasında öğretmenlik ilk sırada yer almaktadır. Bu araştırmada erkeklere en fazla atfedilen meslek ise (% 36, 0) oranı ile esnaflıktır. Bu oranlar incelendiğinde meslek dağılımının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yansıtır nitelikte olduğu görülmektedir. Toplumumuzda esnaflık, şoförlük, müdürlük, sihirbazlık, pilot gibi meslekler erkeğe özgü meslekler olarak bilinmektedir. Bu araştırmada da bu meslekler erkeklere atfedilmiştir. 'Esnaflık' mesleğinin çocuk hikâye ve masal kitaplarında yer alma oranının bu seviyelerde olması çocuklara tüketim kültürünün aşılmasında rol oynamaktadır. Bunun yerine üretim işlerinin

ön planda olduğu mesleklerin kitaplarda yer alması dikkate alınabilir. Bunun yanı sıra çocuğu batıl inançlara yönlendirmemek adına ‘sihirbaz’ mesleğine çocuk hikâye ve masal kitaplarında yer verilmemesi faydalı olacaktır. Vatandaş (2007) da ülkemizde toplumsal cinsiyet rollerine dair insanların hangi düşünce ve tutumlar içerisinde olduğunu ve bunların toplumda cinsiyetler arası ayrışmalara nasıl etki ettiğini incelediği araştırmasında şoför ve yönetici mesleklerini erkeklere atfedilen meslekler olarak belirtmiştir.

Bu araştırmada incelenen kitaplarda kadınların yemek hazırlama, ev temizliği / bakımı, çocuğa öğüt verme, çocuğa sevgi/ şefkat gösterme, evde çocuk bakımı gibi eylemlerde erkeklerden daha fazla rol aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca örgü ve dikim işleri eyleminde sadece kadınlar yer almıştır. Dilek (2014) de araştırmasında incelediği kitaplarda kadınların ev hanımı olarak yer aldığı, görevlerinin ise çocukları uyutmak, okula gitmesi için uyandırmak, yemek hazırlamak, çamaşır yıkamak, ev temizliği yapmak olduğunu belirtmiştir. Uslu Yardımcı ve Bal (2015) yaptıkları araştırma sonucunda Türk çocuk şiirlerinde annelerin daha çok çocuk bakımı ve ev işi yapan rollerde yer aldığı sonucuna varmıştır. Vatandaş (2007), toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışını incelediği araştırmasında kadınların rollerinin yemek hazırlayan, temizlik yapan, çocuklara yemek hazırlayan, çocuklara bakan, onları giydirme işlerinde yardımcı olan ve el işi yapan şeklinde olduğunu tespit etmiştir. Bu araştırmada erkeklerin kadınlardan daha fazla yer aldığı eylemler ise şunlardır: çocuklarla evin dışında ilgilenme, fiziksel aktivite (ağırlık taşıma/ ağaca tırmanma vb.), yapı inşa işleri, taşıt kullanma, işe gitme. Gazete okuma eyleminin de incelenen kitaplarda sadece erkekler tarafından gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Köseleler (2009) da araştırmasında erkeklerin tamir işleri ile ilgilendiği, işe gitme ve gazete okuma eylemlerini gerçekleştiren kişiler olarak kitaplara yansıtıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada kadınlarla erkeklerin sanatsal faaliyet eyleminde bulunma oranı birbirine yakındır. Bu sonuç Gündüz Şentürk (2015)’ün ulaştığı sonuç ile örtüşmemektedir. Gündüz Şentürk (2015) araştırmasında sanatsal faaliyetlerde erkeklerin kadınlardan daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

Kadınlar incelenen kitaplarda erkeklere oranla daha fazla mutlu, şaşkın/ telaşlı, koruyan/gözeten/sorgulayan/öğreten, cömert/yardımsaver, kızgın,

paylaşımçı/uzlaşmacı, şefkatli özellikleri ile yansıtılmışlardır. Kadınların mutlu olarak yansıtılması mutlu aile ortamının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Şaşkın ve telaşlı olmaları ise ev işleriyle, çocuk ve eş bakımıyla ilgilenmeleri ve yaratılışlarıyla ilişkilendirilebilir. Geleneksel anlayışa göre kadınlar, yaratılış itibarıyla erkeklerden daha telaşlı, şaşkın, tez canlı olarak bilinmektedirler. Kadınların gözeten/koruyan tavırları anne ve eş rolleriyle yakından ilişkilidir. Sorgulama ve öğretme ise yine kadınla ilişkilendirilen duygusal edinimlerdenidir. Kadın, kendisine biçilen eş ve anne rollerinin sorumluluğuyla sorgulama ve öğretme davranışlarını da sergilemektedir. Erkeklerin ise cesur/güçlü, kibirli ve saldırgan özellikleri ile kadınlardan daha fazla oranlarda kitaplara yansıtıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca incelenen kitaplara kadınlar alıngan, hayalperest, heyecanlı, karamsar, komik olarak yansıtılırken erkekler özgüvenli/özdenetimli olarak yansıtılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları Altan Arslan (2000)'ın çalışması ile benzerlik göstermektedir. Altan Arslan (2000)'in çalışmasında da kadınlar şefkatli olarak öne çıkarken erkekler kararlılık/kendine güven, cesur/kahraman, azimli/inatçı özellikleri ile ön plandadırlar.

Bu araştırmada incelenen kitaplardaki kadın karakterlerin kıyafet tercihlerinde elbise, etek ve pantolonun dağılımına bakıldığında, elbise ve etek tercihinin pantolon tercihinden daha fazla olduğu görülmektedir. Elbise ve eteğin kadın kimliğini ön plana çıkaran kıyafetler olması, geleneksel bir kalıpyargı olarak kitaplara yansımıştır.

Kitaplarda çocuk karakterlerin cinsiyetlerine göre oyuncak tercihlerine bakıldığında kızların en çok bebeğe ve oyuncak hayvanlara, erkeklerin ise en fazla oyuncak hayvanlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kız ve erkek çocuklarda ortak olarak en fazla sahip olunan oyuncak çeşidinin ise, hayvanlar olduğu sonucu, cinsiyetler arasında eşitlikçi bir tercihe gidildiğini göstermektedir. Diğer taraftan oyuncak olarak bebek tercih etme oranının kız çocuklarda, oyuncak taşıtlara sahip olma oranının ise erkeklerde fazla olması geleneksel kalıpyargıların bir sonucudur. Güder Yağan ve Alabay (2016) da 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerini toplumsal cinsiyet kalıpyargıları açısından inceledikleri araştırmalarında kız çocuklarının en çok çay seti, dikiş seti ve kız bebek gibi oyuncakları; erkek

çocuklarının en çok araba, sürat motoru, kamyon, iş makinesi ve tamir seti gibi oyuncakları tercih ettiklerini tespit etmişlerdir.

Bu çalışmada incelen kitaplarda kadın karakterlerin aksesuarlarında en fazla toka, çanta ve gözlük tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Erkeklerin en çok tercih ettiği aksesuarlar ise çanta, gözlük ve şapkadır. Gürşimşek ve Günay (2005) yaptıkları araştırmada kadınların tercih ettikleri aksesuarların eşarp, fular, kolye, küpe ve taç olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Erkeklerin ise aksesuarlarının arasında bu çalışma ile benzer olarak şapka ve gözlük yer almaktadır. Gündüz Şentürk (2015)'ün çalışmasında kadınların en fazla tercih ettikleri aksesuarların saç tokası ve küpe olduğu, erkeklerin en fazla tercih ettikleri aksesuarların ise şapka ve gözlük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada ise kadınların aksesuarlarında en fazla sırasıyla toka (% 40,5), çanta (% 10,1) ve gözlüğü (%7,2); erkeklerin ise çanta (%35,8), gözlük (%47,5) ve şapkayı (%15,5) tercih ettikleri tespit edilmiştir. Kıravat ise geleneksel kalıpyargıların bir sonucu olarak sadece erkeklerin aksesuarları arasında yer almıştır.

Cinsiyetler arası ayakkabı tercihleri de bu araştırmada ele alınan hususlardan birisidir. Bu çalışmada kadınların ayakkabı çeşitlerinin erkeklerden daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Topuklu ayakkabı ve babet cinsiyetler arası ayırt edici bir unsur olarak kabul edilmektedir. Bu araştırmada babetin (% 31,5) kadınların ayakkabı tercihlerinde ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Kadın karakterlerin ayakkabı çeşitlerine yönelik tercih sırası ise şöyledir: düz/spor ayakkabı (% 25,5), terlik (% 21,5) , çizme (% 8,0) , topuklu ayakkabı (% 7,5), figürlü panduf (% 5,5), sandalet (% 0,5). Dış görünüş itibariyle kadınsı özellikleri yansıtan topuklu ayakkabının kadınlar tarafından tercih edilme oranının son sıralarda olması dikkat çekmektedir.

İncelenen kitaplarda kız çocuk karakterlerinin en fazla tercih ettiği oyunların dağılımına bakıldığında taşıtlarla oynama (%47,7) ve bebekle oynamanın (% 40,0) ilk sıralarda yer aldığı dikkat çekmektedir. Erkek çocuk karakterlerin en fazla tercih ettiği oyunlar ise topla oynama (% 27,8) taşıtlarla oynama (%22,2)'dir. Savaşçılık oynama, bisiklet kullanma, zekâ oyunları oynama ve topla oynama incelenen

kitaplarda sadece erkek çocuklar tarafından tercih edilen oyun çeşitleridir. Bu sonuç geleneksel kalıpyargıları destekler niteliktedir.

Oyuncak taşıtlarla oynama, erkek çocuklara özgü bir oyun çeşidi olarak toplumdaki kalıpyargılar arasındadır. İncelenen kitaplarda, taşıtlarla oynama eyleminin kız çocuk karakterlerde erkeklerden fazla oluşu kalıpyargıların aksini göstermektedir. Bebekle oynama ise kız çocuklara özgü bir oyun çeşidi olarak toplumdaki kalıpyargılar arasında yer almaktadır. İncelenen kitaplarda bebekle oyun oynama eyleminin kız çocuklarda erkek çocuklardan fazla oluşu bu yargıyı destekler niteliktedir. İncelenen kitaplarda erkek çocukların topla oynadıkları sonucuna ulaşılırken kız çocukların oyun tercihleri arasında topun olmayışı da geleneksel kalıpyargıları destekler yönündedir.

Elde edilen sonuçlara göre incelenen kitaplarda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına yer verildiği kadar toplumsal cinsiyet kalıpyargıları dışında kalan unsurlara da yer verildiği tespit edilmiştir.

Öneriler

1. Çocuk kitabı yazarları, kitaplarını toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesini göz önünde bulundurarak kaleme almalıdırlar.
2. Çocuk kitabı yazarları, karakter dağılımında cinsiyetler arası eşitlik sağlamaya dikkat etmelidirler.
3. Ebeveynler ve eğitimciler, çocuğa kitap tavsiye ederken toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine dikkat etmelidir. Çocuğa yönelik hazırlanmış olan kitaplarda bu ilkeye dikkat edilmesi, çocuğun sağlıklı ve dengeli bir kişilik geliştirebilmesi için önemlidir. Nitekim çocuk edebiyatının işlevlerinden biri de çocuğun sağlıklı ve dengeli bir kişilik geliştirebilmesine katkı sağlamaktır.
4. İncelenen kaynaklar dışında çocuklardan anket, görüşme, gözlem vb yollarla veriler elde edilerek onların toplumsal cinsiyet algılarını tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
5. Diğer çocuk kitapları da toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımı açısından incelenmelidir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, E. (2016). Çağdaş Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Model Olarak Sunulan Çocuk Ve Ebeveyn Tipleri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 67, 77-100.
- Altan Arslan, Ş. (2000). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik. Ankara: T.C. Devlet Bakanlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anderson, D. A. , & Hamilton, M. (2005). Gender role stereotyping of parents in children's picture books: The Invisible Father.
- Aydın, B. (2013). Çocuk ve Ergen Psikolojisi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- San Bayhan, P. & Artan, İ.(2014). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa.
- Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (Çev. O. Gündüz) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bulut, A. (2005). Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. M. Sevinç, (Ed.), *Erken çocukluk döneminde cinsel eğitim içinde* (s. 343). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2006). İnsan ve davranışı(15.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Celepoğlu, A. (2011). Çocukta edebî ilgi ve ihtiyaçların gelişimi. Ö. Yılar & L. Turan (Ed.), *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı içinde* (s.30).Ankara: PegemA.
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (Geliştirilmiş 7. Baskı). Trabzon: Celepler.
- Çınar Kitiş, F. (2013). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Demirel, Ş. (2011). Çocuk edebiyatı. Ş. Demirel, (Ed.) , *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı içinde* (s. 43-68). Ankara: Pegem Akademi.
- Dilek, A. (2014). 4-6 Yaş çocuk öykülerindeki kadın kahramanların mesleksel analizi. *Journal Of Qafqaz University*, 2 (1), 94- 102.
- Dursunoğlu, H. (2011). Çocuk ve edebiyat. Ö. Yılar & L. Turan (Ed.), *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı içinde* (s.39-61).Ankara: PegemA

- Doğan, S. M. Özyurt, S. & Boztoprak, G. (2009). *Sosyoloji çarşısı* (1. Baskı). Samsun: e Yazı.
- Dökmen, Y, Z. (2015). *Toplumsal cinsiyet* (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dumanlı Kadızade, E. (2015). Kemalettin Tuğcu'nun Çocuk Romanlarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerine Bir İnceleme. *International Journal of Languages' Education and Teaching*,3(1),101-113.
- Ecevit, Y. ve Karkıner N. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi. *Anadolu Üniversitesi*. Eskişehir: Web Ofset.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Geliştirilmiş 4. Baskı). Ankara: Anı.
- Ergene, T.(2009). Psikososyal gelişim. Y. Özbay ve S.Erkan(Ed.), *Eğitim psikolojisi* (ss.108). Ankara: PegemA.
- Esen, Y. & Bağlı, T. M. (2002). İlköğretim ders kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme. *Ankara üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35 (1-2), 143- 154.
- Eyüp, B. (2016). Çocuk ve kitap. T. Şimşek, (Ed.), *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya içinde* (s. 56-57). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Fine, C. (2010). *Toplumsal cinsiyet yanılısaması* (Çev. K. Tanrıyar) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Gooden, A. M. & Gooden, M. A. (2001). Gender representation in notable children's picture books: 1995–1999. *Sex Roles*, 45(1-2), 89-101.
- Gökdağ, R. (2011). *Sosyal biliş*. S. Ünlü (Ed.), Sosyal Psikoloji-I (s. 42- 43). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1570, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 826, Eskişehir.
- Güder Yağan, S. & Alabay, E. (2016). 3-6 yaşı arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17 (2), 91-114.
- Güder Yağan, S. , Ay, S. , Saray, F. & Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları

açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*
– *ENAD*, 5 (2), 95- 110.

Gülay, H. & Akman, B. (2009). Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimi.
,Okul öncesi dönemde sosyal beceriler(s.56-61). Ankara: Pegem Akademi

Güleç, H. Ve Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı* (2. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Gümüšoğlu, F. (2008). Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi*,
2(4), 39-50.

Gündüz Şentürk, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılar yönünden incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi).
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
adresinden edinilmiştir.

Gürşimşek, I. ve Günay, D. (2010). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 53-63.

Karakaya, Z. (2008). *Dil edinimi* (s.103-108). Samsun: Eflatun Yayınevi.

Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk edebiyatı* (6. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu* (Yüksek lisans tezi).
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
adresinden edinilmiştir.

Kükrer, M. (2015). *Toplumsal cinsiyet eşitliği yönüyle ortaokul Türkçe ders kitaplarının incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi).
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
adresinden edinilmiştir.

MEB. (2013). Okul Öncesi Öğretim Programı. Ankara: MEB Yayınları.
<http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> adresinden
23.06.2017 tarihinde edinilmiştir.

- Oğuzkan, F. A. (2010). *Çocuk edebiyatı* (9.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Orçan, M. (2011). Sosyal gelişim. E. Deniz (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim* (s.127-180). Ankara: Ertem.
- Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özkan, R. (2013). İlköğretim Ders Kitaplarında Kadın Figürü. *International Journal of Social Science*, 6 (5), 617-631.
- Öztürk, A. (2010). *Çocuk edebiyatı ve okul öncesi eğitimde Türkçe dil etkinlikleri*. Ankara: Eğiten Kitap
- Poyraz Tüy, S. (1999). *3-6 yaş arasındaki işitme engelli ve işiten çocukların sosyal beceri ve problem davranışları yönünden karşılaştırılmaları* (Yüksek Lisans Tezi).
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
adresinden edinilmiştir.
- Sever, S. & Aslan, C. (2012, Ekim). *Çocuk edebiyatı yapıtlarında karakter çerçevesinin oluşturulmasında cinsiyet rollerinin sunuluşu*. III. Ulusal Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*(6. Baskı).İzmir: Tudem Yayınları.
- Şahin, G. (2014). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyaran olarak resim. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 9 (3), 1309-1324.
- Şahin, H. (2009). Psikoseksüel gelişim. Y. Özbay &S. Erkan (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (s. 67- 98). Ankara: PegemA.
- Şenol, S. (2006). *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı*. Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Şimşek, T. & Yakar, M. (2016). Çocuk ve edebiyat. T. Şimşek(Ed.), *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya* içinde (s.10-42). Ankara: Grafiker.

- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Trepanier-Street, M. L. & Romatowski, J. A. (1999). The influence of children's literature on gender role perceptions: A reexamination. *Early Childhood Education Journal*, 26(3), 155-159.
- Turner-Bowker, D. M. (1996). Gender stereotyped descriptors in children's picture books: Does "Curious Jane" exist in the literature? *Sex Roles*, 35(7), 461-488.
- Tuzcuoğlu, N. & Tuzcuoğlu, S. (2007). Çocuğun cinsel eğitimi "Anne, Ben Nasıl Doğdum?" (s.13-32). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Uluyağcı, C. & Yılmaz, A. R. (2007). Televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 6, 141-155. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/gsuilet/article/view/5000004877> adresinden edinilmiştir.
- UNICEF. (1989). Çocuk Hakları Sözleşmesi. <https://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html> adresinden 01. 06. 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Uslu Yardımcı, E. & Bal, M. (2015). Türk Çocuk Şiirlerinde "Anne" Metaforu. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(1), 1- 16.
- Vannicopoulou, A. & Yeşiltuna, D. Ç. (2004). Resimli Çocuk Kitaplarında Kadın Karakterler. *Ege Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-73.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin İnşası. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 29-56.
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı* (1.Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (2017). *Çocuk psikolojisi* (40. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşil, F. (2014). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında cinsiyet ifadeleri ve toplumsal cinsiyet rolleri* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir
- Yılar, Ö. & Celepoğlu, A. (2011). Çocuk yayınları ve bu yayınlarda bulunması gereken temel unsurlar. Ö. Yılar & L. Turan (Ed.), *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı* içinde (s.39-61).Ankara: PegemA.

Yıldırım, Ali & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Genişletilmiş Baskı). Ankara: Seçkin.

Yılmaz, T.M (2011). Cinsel gelişim. E. Deniz (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim* (s.293-322). Ankara: Ertem Yayınları

Yılmaz, O. (2016). Çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler. T. Şimşek, (Ed.), *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya içinde* (s. 56-57). Ankara: Grafiker Yayınları.

Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.

Yörükoğlu, A. (2008). Çocuk ruh sağlığı (29. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

İncelenen Hikâye ve Masal Kitapları

Akal, A. & Yener, M. (2015). *Bu ne biçim armağan?* (1. Baskı). İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.

Akal, A. & Yener, M. (2016). *Uçan nine* (1. Baskı). İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.

Akal, A. (2011). *Tatlı kardeşimin doğum günü* (1. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2012). *Ben ne olacağım?* (1. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2015). *Nerden çıktı bu kardeş?* (6. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2010). *Güzel ablamın doğum günü* (1. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2010). *Yakışıklı ağabeyimin doğum günü* (1. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2011). *Küçük anne* (4. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2011). *Sevgili öğretmenimin doğum günü* (1. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2011). *Sindirella olmak isteyen çocuk* (5. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2013). *Ben ne zaman büyüyeceğim?* (6. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2013). *Ormanın yeni komşuları* (4. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2014). *Ben büyüküm* (6. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2015). *Dedemin sihirli mutfağı* (1. Baskı). İstanbul: Doğan Egmont.

Akal, A. (2016). *Bütün oyuncaklar benim* (8. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

Akal, A. (2016). *Dağınık çocuk* (10. Baskı). İzmir: Uçanbalık.

- Akal, A. (2016). *Işıkları dolaşan çocuk* (5. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Akal, A. (2016). *Kitap perisi* (9. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Akal, A. (2016). *Sokaktaki kediler* (1. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Soru balonları* (5. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Akal, A. (2017). *Mıy mıy teyze* (1. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Akal, A. (2017). *Terlikleri kim giyecek?* (6. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Çınaroğlu, A. (2015). *Saç tokası*(2. Baskı). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Çınaroğlu, A. (2010). *Babaannemin gözü ağrıdı* (2. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Çınaroğlu, A. (2010). *Babamın burnun düştüm*(2. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Çınaroğlu, A. (2014). *Banyo* (2. Baskı). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Çınaroğlu, A. (2014). *Oyuncak* (2. Baskı). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Erdoğan, F. (2016). *Sevgili arkadaşım* (4.Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2014). *Güzel bir sabahtı...* (5.Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2015). *Dedem bana düdüğü yaptı* (12. Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2015). *Korkunç korkuluğun korkusu* (7. Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2015). *Top ding diz dam çong cis tak* (5. Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2016). *Ablam bana dil çıkardı* (10. Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2016). *Annem neden şişmanladı?* (6. Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2016). *Gırrr!..* (7. Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2016). *Kuşumu kim kışkışladı* (10. Baskı). İstanbul: Mavibulut
- Erdoğan, F. (2016). *Seni seviyorum* (3. Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2016). *Sınıfta kaldım haberim yok* (11. Baskı). İstanbul: Mavibulut.
- Erdoğan, F. (2016). *Tavan arasındaki eski lamba* (4. Baskı). İstanbul: Mavibulut
- Yener, M. & Akal, A. (2017). *Bu ne biçim sunum?* (7. Baskı). İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Yener, M. (2012). *İkizler okula başlıyor* (1. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yener, M. (2014). *Korkunç gölge* (2. Baskı). İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Yener, M. (2015). *Masalları çok severim* (1. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Yener, M. (2016). *Dans eden dinazorlar*(1. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Yener, M. (2016). *Flüt çalan köpek* (3. Baskı). İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Yener, M. (2016). *Haylaz köpek Pati* (4. Baskı). İzmir: Tudem Yayıncılık

- Yener, M. (2016). *Kremalı köpek gofreti* (4. Baskı). İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Yener, M. (2016). *Papağanlar ne yer?* (2. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yener, M. (2016). *Sevgili anneannem* (1. Baskı). İzmir: Uçanbalık.
- Yener, M. (2017). *Öğretmen sınıfa ne getirdi?* (3. Baskı). İzmir: Tudem Yayıncılık.

EKLER

Ek-1. Karakter Dağılımlarını İnceleme Formu

KARAKTER DAĞILIMLARI				
KİTABIN ADI	KADIN (f)	ERKEK(f)	KIZ ÇOCUK(f)	ERKEK ÇOCUK(f)

Ek-2. Baskın Kıyafet Renklerini İnceleme Formu

KIYAFET RENKLERİ		
KİTAP ADI:		
RENKLER	KADIN (f)	ERKEK(f)
Pembe		
Mavi		
Sarı		
Kırmızı		
Mor		
Turuncu		
Yeşil		
Gri		
Kahverengi		
Beyaz		
Siyah		

Ek-3. Ayakkabı Tercihleri İnceleme Formu

AYAKKABI TERCİHLERİ		
KİTABIN ADI	KADIN(f)	ERKEK(f)
	Babet:	Babet:
	Düz ayakkabı:	Düz ayakkabı:
	Topuklu ayakkabı:	Topuklu ayakkabı:
	Terlik:	Terlik:
	Figürlü panduf:	Figürlü panduf:
	Çizme	Çizme
	Sandalet:	Sandalet:

Ek- 4. Meslekleri İnceleme Formu

MESLEKLER		
KİTABIN ADI:		
	KADIN	ERKEK
Öğretmen		
Şoför		
Doktor		
Esnaf		
Terzi		
Mimar		
Astronot		
Çiftçi		
Hostes		
Eczacı		
Ressam		
Müdür		
Müzişyen		
Dalgıç		
Aşçı		
Postacı		
Sihirbaz		
Seyyar Satıcı		
Tuafiyeci		
Marketçi		

Ek-5. Kadın Karakterlerin Kıyafetlerinde Elbise/Etek/Pantolon Dağılımını İnceleme Formu

ELBİSE/ETEK/PANTOLON DAĞILIMI			
KİTABIN ADI	ETEK(f)	ELBİSE(f)	PANTOLON(f)

Ek-6. Aksesuarları İnceleme Formu

AKSESUARLAR		
KİTABIN ADI	KADIN(f)	ERKEK(f)
	Gözlük:	Gözlük:
	Çanta:	Çanta:
	Kolye:	Kolye:
	Bileklik:	Bileklik:
	Küpe:	Küpe:
	Kravat:	Kravat:
	Saat:	Saat:
	Şapka:	Şapka:
	Şal:	Şal:
	Toka:	Toka:
	Yemeni:	Yemeni:
	Kuşak:	Kuşak:
	Kemer:	Kemer:
	Önlük	Önlük:
	Bandana:	Bandana:
	Atkı:	Atkı:
	Fular:	Fular:
	Bere:	Bere:
	Yaka Süsü:	Yaka Süsü:

Ek-7. Oyuncak Dağılımını İnceleme Formu

OYUNCAK DAĞILIMI		
KİTABIN ADI	KIZ ÇOCUK(f)	ERKEK ÇOCUK(f)
	Bebek:	Bebek:
	Oyuncak taşıt(araba-kamyon-tren-uçak vs):	Oyuncak taşıt(araba-kamyon-tren-uçak vs):
	Top:	Top:
	Maket adam/robot:	Maket adam/robot:
	Balon:	Balon:
	Düdük:	Düdük:
	Müzik Aleti:	Müzik Aleti:
	Tırmık (kum oyuncağı):	Tırmık (kum oyuncağı):
	Oyuncak hayvanlar:	Oyuncak hayvanlar:
	Bisiklet:	Bisiklet:
	Hazine kutusu:	Hazine kutusu:
	Kaykay:	Kaykay:
	Rüzgar gülü:	Rüzgar gülü:
	Maket ev:	Maket ev:
	Blok/küp/lego:	Blok/küp/lego:

Ek-8. Duygusal Edinim Ve Kişilik Özelliklerini İnceleme Formu

DUYGUSAL EDİNİMLER/KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ		
KİTABIN ADI:		
	KADIN	ERKEK
Alıngan:		
Araştırmacı/Maceracı/Meraklı:		
Cesur:		
Cömer:t/Yardımsever		
Koruya:n/uwaran/sorgulayan/öğreten		
Dağınık:		
Hayalperest:		
Heyecanlı:		
İdealist:		
İtaatkar:		
Kararsız:		
Karamsar:		
Kıskanç:		
Kızgın:		
Kibirli:		
Komik:		
Korkmuş:		
Mutlu:		
Özgüvenli/Özdenetimli:		
Paylaşımçı/Uzlaşmacı:		
Pişman:		
Problemçözen:		
Sabırsız:		
Saldırgan:		
Sevecen:		
Şaşkın/Telaşlı:		
Şefkatli:		
Şeker/Şirin/Tatlı/Süslü/Güzel:		
Umursamaz:		
Üzgün/Yetersiz/Yorgun:		
Vefalı:		
Yakışıklı:		

Ek-9. Eylemleri İnceleme Formu

EYLEMLER		
KİTABIN ADI:		
	KADIN	ERKEK
Yemek Hazırlama		
Kitap Okuma		
Yapı - inşa		
Çocuklarla dışarıda ilgilenme		
Fiziksel Aktivite (ağırlık taşıma- ağaca tırmanma vb)		
Özbakım işleri		
Ev- Temizlik-Bakım işleri		
Örgü ve dikim işleri		
Gazete okuma		
Taşıt kullanma		
Çocuğu uyarma/ Nasihatte bulunma		
Sevgi gösterme		
Film İzleme		
İşe Gitme		
Araba ile Oynama		
Dernek/yardım faaliyeti		
Bebekle Oynama		
Topla Oynama		
Ayı ile Oynama		
Savaşçılık oynama		
Bisiklete Binme		
Tahta blok/lego /küple oynama		
Tren-Kamyon ile Oynama		
Balonla Oynama		
Çocuk Bakımı(evde)		
Sanatsal Faaliyet		
Zekâ Oyunları oynama		

Ek-10. Çocukların Oyun Çeşitlerini İnceleme Formu

OYUN ÇEŞİTLERİ		
KİTABIN ADI:		
	KIZ ÇOCUK	ERKEK ÇOCUK
Taşıtlarla Oynama		
Bebekle Oynama		
Topla Oynama		
Oyuncak Hayvanlarla Oynama		
Savaşçılık Oynama		
Bisiklet Kullanma		
Tahta Blok/ Küple Oynama		
Zekâ Oyunları Oynama		

ÖZ GEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Derman KAYNAK		
Doğum Yeri ve Yılı	Trabzon, 1990		
Medeni Durumu	Bekâr		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce - Orta		
Öğrenim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lisans	2010	2014	Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü
Yüksek Lisans	2014	Halen	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bölümü
Çalıştığı Kurum	Başlama - Ayrılma Yılı		
Rize- Fındıklı / Aksu İlkokulu Okul Öncesi Öğretmeni	11/02/2015		22/01/2016
Rize- Çayeli/ İshakoğlu İlkokulu Okul Öncesi Öğretmeni	25/01/2016		Halen
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayınlar			
Aldığı Ödüller			
Diğer			
İletişim (eposta)	dermankaynakk@gmail.com		